

גליון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

חגובה

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
ובן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1660 45th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2023

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת וישב - חנוכה

- ב..... הגזירה אמת והחריצות שקר - שתכלה רגל מן השוק.
- ד..... ויהי איש מצליח - על ידי האמונה בה' זוכה להיות איש מצליח.
- ו..... אש לפניו תלך ותלהט סביב צריו - עבודת ה' באש קודש, התלהבות וחיות.
- יב..... לעד קיימת - הארה נפלאה המתגלית בהדלקת נרות עד היום הזה.
- יד..... מעוז צור ישועתי - שפע רב הנשפע בימי החנוכה וביותר בעת ההדלקה.
- טז..... שכינה למטה מעשרה - כל יהודי אף הפחות ביותר יש לו עלייה.
- כג..... ואותי יום יום ידרושון - התעוררות והתחדשות בהדלקת הנרות מידי יום ויום.
- כה..... הודו לה' כי טוב - ועל ידי זה נזכה ל'כי לעולם חסדו'.
- כז..... דלא למיספד בהון - ימי שמחה והלל.
- נח..... מאי חנוכה דתנו רבנן - זמן ראוי לעסק התורה.
- נט..... 'זאת' היתה לי - תוקף מעלת האי יומא רבא ד'זאת חנוכה'.
- לא..... 'זאת' עשו וחיו - לנצל יום קדוש זה כדבעי.
- לג..... זאת חנוכה אחרי המשח אותו - להמשיך הארות הימים לכל השנה.

פרשת וישב הנוכה

הגזירה אמת והחריצות שקר - שתכלה רגל מן השוק
 בפרשתן (לו טו), 'וימצאהו איש תועה בשרה', כתב
 הרמב"ן בהאי לישנא. 'ולהודיענו עוד, כי
 הגזירה אמת (מה שגור וקצב הקב"ה על האדם כן יקום ויהיה)
 והחריצות (ריבוי ההשתדלות) שקר^א, (וראייה מכאן) כי זימן
 לו הקב"ה מורה דרך שלא מדעתו להביאו בידם^ב. ולזה

א. וכלומר, שמלבד שה'חריצות' לא תועיל לו מאומה אלא 'שקר' יש בה, שריבוי ההשתדלות יתר על המידה מגרע לו לאדם מהשפע, וכמו שביאר הגר"א את מאמרם (עירובין יג): 'המחזור אחר הגדולה הגדולה בורחת הימנו', שאין הכוונה דייקא על 'גדולה' וכבוד, אלא כל דבר גשמי אשר האדם יחזר אחריו יברח הדבר ממנו, כגון המחזור אחר הכסף והממון הכסף בורח ממנו, ורמז לכך, כי האותיות הקודמות לאותיות שבתית 'כסף' הם 'עני' (קודם לכ' - י, קודם לס' - נ, וקודם לפ' - ע), והיינו שהרודף אחר ה'כסף' יברח הכסף ממנו, והוא יישאר לאחורי הכסף - אותיות עני, ומידה טובה מרובה, שמי שאינו רודף אחר הכסף (וזה נעשה רק על ידי שמאמין שהכל נקצב ונמדד ממעל, ולא יועיל מאומה ברדיפתו) הכסף ירדוף אחריו וישיגנו.

ב. ואכן, יושב בשמים יושב ומגלגל גלגולים רבים בעולם הזה, ואין לנו כל השגה בזה, אך זאת נדע, כי הכל גלוי וידוע לפניו מה היה ומה יהיה, והוא מגלגל מתחילה בהנהגת עולם, כדי שיארע עם כל בריותיו כאשר עלה ברצונו. מעשה נורא שמענו בגלגולה של הצלת נפשות והשבת לבות בני ישראל לחיק אביהם שבשמים. לפני כמחצית השנה, נסע יהודי שומר תו"מ הדר בעיר גבעתיים באישון ליל בכביש מס' 4 (בסמיכות לעיר בני ברק), ויהי בחצי הלילה ראה איך שאיש יהודי עומד מחוץ לרכבו וממתין לישועה, ויעמוד ממסעו ניגש אל האיש ושאלו 'מה תבקש', אמר לו האיש הנה נגמר לי הדלק (גז) שברכבי, ואין ביכולתי להתקדם בדרכי... זה לי כשעה ומחצה אשר הנני עומד כאן וממתין, כבר פניתי לכמה וכמה ידידים וחברים וכו', ולמעשה איש לא בא לעזרתי, והנני עומד כאן וממתין עד בוש. ענה היהודי, הסר דאגה מלבך, הנה ברכבי בקבוק ריק, מיד אפנה לתחנת הדלק, אמלא את הבקבוק בדלק, אשפכנו ל'טנק' שלך, והכל יבוא על מקומו בשלום, ומדיבור למעשה, תוך כמה דק' חזר כשה'בקבוק' בידו, ובשמחה ובצהלה מילא לתוככי הרכב וליהודים היתה אורה.

שאל האיש את המלאך המושיע, 'מה תבקש', כמה עלי לשלם לך, ענה היהודי, לא תתן לי מאומה, אך זה האיש מתעקש, והיהודי ענה לעומתו, הנה קיימתי כעת 'מצוה', ומצוה אין מוכרים בעד כסף... שמע האיש ונתרגש, וכה אמר, הנני גר ב'מושב' ניר עוז הסמוכה לעזה, והריני נמנה על הכת שנתרחקו [ה"י] מאד מאד משמירת תו"מ, מעולם לא 'דברתי' עם יהודי חרדי אשר היה נראה לי כ... והנה אני רואה לנגד עיני יהודי חרדי המוסר נפשו בעדי... וכל כך למה... הוא מקיים בי 'מצוה' ואינו מוכרה בשום אופן... ונפרדו דרכיהם שלום.

ויהי ביום השישי, התקשר היהודי אל האיש לברכו בגוט שבת (שבת שלום ומבורך), שמע האיש ושמח לשמוע שוב את 'קול' מטיבו... וכן עשה בכמה ערבי שבתות שלאחריהם, עד שפעם אחת נענה האיש אל היהודי, הנך מברכני ב'גוט שבת', אבל עליך לדעת שאינני שומר שבת, לא מיניה ולא מקצתיה, ענה היהודי, מ"מ, הנך עונה לי גוט שבת, והדבר מונח בזכרונוך לכה"פ בשעה הקרובה, גם זה ברוך יהיה... האיש שלא שמע מעולם כזאת הסכים בלית ברירה. בערב ראש השנה, התקשר היהודי לברך את האיש ב'ברכת שנה טובה', התרגש האיש עד מאד, ונענה, חפץ הייתי בקרבך, אולי אבוא אליכם לשבת אחת... ענה היהודי, אדרבה ואדרבה בשמחה רבה, עתה מגיע ר"ה ולאחריו יוה"כ, בסוכות אנו ישינים בסוכה, אבל אדרבה הבה נדבר על כך לקראת שבת - שמח"ת. ואכן, האיש נענה בחיוב, באמרו ששאל את חבריו (שהיה להם איזה 'מושג' באידישקייט), והללו אמרו שמח"ת זה חג יפה ושמח, זורקים סוכריות, עם טלית וס"ת, ורוקדים, סע אל ידיך החדש.

היהודי שהורגל שנים רבות לשהות בצל אביו הדר בעיר 'שדרות', התקשר אל אביו, וסיפר לו דברים כהוויתן, ונמלך בעצתו האם לוותר על הנסיעה לשדרות בשנה זו, ענה האב, אדרבה, אל תהיה שוטה המאבד מה שנותנים

צ"ב מדוע לא אמרו 'שיעורו עד מחצית השעה' כשאר שיעורי חז"ל, שהרי לא מצאנו בכל התורה 'שיעור' מעין זה - לתלות ההלכה ברגלי עוברי הדרכים, ומבאר הרה"ק הרמ"ל מסאסוב זי"ע (משנת הרמ"ל סו"פ וישב), שמרמו לאלו המהלכים בשווקים וברחובות לתור אחר הפרנסה, וכה אומר להם התנא, דעו נא, האף אומנם שנצטוויתם על 'השתדלות' מ"מ יש לכם ללמוד מהניסים שאירעו בימים אלו, שפך שמן אחד שלא היה בו סיפוק אלא כדי הדלקת יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונת ימים, הרי לך שהכל תלוי במוצא פי ה', וברצותו ישלח ברכה אף במועט. מעתה יש לכם להבין ולהשכיל, שלא כל המרבה בסחורה יעלה ויבוא לבמתי העושר והאושר על בן 'תכלה רגל מן השוק', הפסיקו לכתת את 'רגליכם' יומם ולילה 'בשווקים' וברחובות, בחיפוש אחר הפרנסה, כי הכל מאת הבורא אחד המרבה ואחד

נתכוונו רבותינו (בר"ר פד יד) באמרם כי ה'איש' האלה (וימצאו 'איש', וישאלהו 'האיש', ויאמר 'האיש') הם 'מלאכים', שלא על חנם היה כל הסיפור הזה, להודיענו כי עצת ה' היא תקום^ג, עכ"ל.

והיינו, שלא יועיל לאדם שום השתדלות והתחכמות בכדי לשנות ממה שנגזר עליו, בפרט בענין הפרנסה, כמו שאנו אומרים 'כי הוא א-ל זן ומפרנס לכל... ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא' - מקרני ראמים ועד ביצי כינים, ואין הברכה והשפע תלויים כלל במעשי ידי אדם, א"כ מדוע ייגע לריק, הרי ריבוי השתדלות לא תגדיל קצבתו, כדכתיב (שמות טו יח) 'ולא העדיף המרבה, והממעיט לא החסיר'.

וכן מצינו ב'סוגיא דחנוכה' (שבת כא:), 'נר חנוכה, מצוותה משתשקע חמה עד שתכלה רגל מן השוק', ולכאורה

לו, מן השמים הביאו לידך מצוה כזאת, קחנו בשתי ידים, ואף אני אבוא אליך, לשהות עמך בביתך בעת המצוה הגדולה, ותרוויח שיראה האיש מצות כיבוד אב ואם מה היא. היהודי השיג דירה בבנין מגוריו להוריו שיחיו, וכן לאורחו האיש הנ"ל.

בליל שמח"ת הלכו לביהמ"ד - האיש הנ"ל שמעודו לא דרך בבית כנסת התפעל מאד וכו', ויהי בבוקר החלו האזעקות במרכז ארה"ק, כולם נבהלו, אך האורח צחק מהם, כי בביתו נשמעים מידי פעם אזעקות וקולות כגון דא... משמים נסתבב שבאותו ביהכ"נ לא שמעו מאומה במשך כל החג מהפרעות אשר נערכו ה"י בכל הישובים שבדרום. והיו הכל שמחים בשמחת התורה כדת וכנכון, כשהאורח שואף לקרבו ריח ניחוח של תורה תפילה קדושה וטהרה, וחיים של יהדות. במוצאי יו"ט נפרד האורח ממארחו והודה לו מעמקי לבבו. משם ירד לדירתו, פתח את הטלפון שלו, ו... אויזה... ונתוודע לכל אשר אירע וכו', ויעל האיש אל בית היהודי, מתוך בכיות נוראות וקולות עד לב השמים, ראה מה פעלת עם בקבוק דלק אחד - שלא רצית למכור המצוה, הצלת אותי וכל משפחתי (כי כמעט כל שכנינו נרצחו הי"ד, וגם ביתו נשרף) הצלת את הוריק ממות לחיים טובים ולשלום... וגם את עצמך ובני משפחתך (שלא נסעת לבית הוריק כמנהגך בכל שנה) והכל ע"י בקבוק אחד של דלק והמצוה שלא אבית למכור.

ולמדנו גם מכאן, כי הוא חשב שהיטיב עם בקבוק הדלק עם מי שאינו מכירו, ולמעשה גרם בזה טובה וברכה לעצמו ובשרו, כאשר עי"ז הוכנה ההצלה האמיתית לאביו ואמו, לו לב"ב ולכל משפחתו.

ג. נוראות כתב רבינו אברהם בן הרמב"ם בפירושו על התורה (לו ג), כי מתחילה שמר יעקב לבל יימצא יוסף עם אחיו לבדם אחר שידע כי שונאים הם אותו, ומי יודע... ומכל מקום 'אין עצה ואין תבונה כנגד ה'', כי בהגיע העת שהועידו מן השמים למכירתו כבר נשלח למקומו ע"י יעקב אבינו בעצמו, שאמר לו 'לך נא ראה את שלום אחיך', ומזה נתגלגל דבר המכירה למצרים.

ד. דבר זה אף נרמז במנהג ישראל קדושים לשחק ביומי דחנוכה ב'דריידע"ל' (סביבון), לרמז לו, שאין דבר נעשה כאן בעולם ללא שיכריזו עליו מלעילא - כמו שאי אפשר לאדם להחליט האם ה'דריידע"ל' יפול לצד אות ה' או ש' וכו', ואף אם יסובב את הדריידעל בכל כוחו, ובכל ה'נערווען' (עצבים), גם לא יועיל לו דבר, ורק דבר אחד 'ירוויח', שיצטרך הדריידעל להסתובב עוד סיבובים רבים, בכדי להגיע אל מקומו הנגזר עליו, כך הוא לדידן, אין ביד האדם לשנות אפילו כמלא נימא את מה שנגזר עליו, וכל הריבוי בהשתדלות רק יגרמו לו שיסתובב עוד סיבובים רבים עדי בואו אל המנוחה ואל הנחלה.

ואף שבוודאי מחויב האדם לעשות 'השתדלות', וכדכתיב 'וברכתיך בכל אשר תעשה', ואף גם זאת נרמז ב'דריידע"ל' שאם לא יתחיל לסובב אותו אזי יהיה ה'דריידע"ל' כאבן דומם בלי שום תנועה... אך מכל מקום המרבה ב'סיבובים'

באר הפרשה - פרשת וישב הנוכה

מצליח, אף ש'יהי בבית אדוניו המצרי', באמונתו שמאת ה' היתה זאת להשיב אחריתו, וממילא קיבל הכל באהבה ובשמחה, ולכן, יהי ה' את יוסף, שהשרה עליו את שכניו.¹

ובך כתב בספר 'צרור המור' (פר' ואתחנן) וז"ל, ואני הצעיר אברהם סבע, רוצה לגלות לך בכאן מה שנתגלה לי - למה נקרא מועד החשמונאים 'הנוכה', דהרי כל המועדים נקראו על שם המאורע - פורים על שם הפור, פסח על שם שפסח ה', וכן כולם על זה הדרך, ומדוע לא קראו גם למועד זה על שם המאורע, כי אם על שם זמנו בימי השנה - 'חנו כ"ה' בכסלו, אלא ביאור הדבר הוא שהחשמונאים מרוב הצרות והשמדות לא היו יכולים לעסוק בתורה ולהתפלל כדבעי, ואך דבר אחד עשו - ייחדו את השם בפסוק 'שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד', שיש בו כ"ה אותיות, וככה ייחודם את ה' נצחו את כל אויביהם למעלה למעלה מדרך הטבע, ולכן נקרא המועד 'חנו כ"ה' על שם כ"ה אותיות שבפסוק 'שמע ישראל', כי כל נצחון המלחמה היה בזכות כ"ה אותיות אלו'. נמצינו למידים שהמאמין בהקב"ה ובא לחסות בצל כנפיו איננו כפוף תחת 'טבע ומקרי העולם' אלא הקב"ה מנהיגו בהנהגה ניסית והשגחה נפלאה לטוב לו כל הימים. וכמו שמסיים ב'צרור המור',

הממעט, ובידיעה זו תבלה רגל (כלומר השתדלות יתירה) מן השוקי.²

ויהי איש מצליח - על ידי האמונה בה' זוכה להיות איש מצליח

בפרשתן (לש ב), 'ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית אדוניו המצרי', ומבאר הגה"ק ה'כתב סופר' ז"ע (שו"ת כת"ס או"ח סי' כז) בהקדמת דברי הגמרא (שבת ל): 'אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה', וקשה, וכי מעשי הקב"ה כמעשי בשר ודם המואס ומרחק את מי שפניו זועפות ולבו נשבר בקרבנו, אדרבה, הרי הקב"ה 'שוכן את דכא'. אלא ביאורו, כי מי שהוא בשלימות האמונה לא יכאב לבו ולא תתבלבל מחשבתו אם יבואו עליו אחד מהמקרים והצרות, ומי שכואב ונאנה ומצטער - יש בו חסרון אמונה ובטחון. על כן אמרו ז"ל 'אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה' - במי ששמח לבו על ידי שהוא בטוח בה' כי לטב עבדה, אף על פי שאינו רואה איך זמה.

וממשיך ה'כתב סופר', וזהו אומרו ויהי ה' את יוסף - שאף בעת הצרה, השרה ה' שכניו עליו, ומדוע, כי תמיד היה בשמחה, והאיך היה בידו להיות בשמחה בתוך הצרות, ע"י שהחשיב את עצמו איש

לא ירוויח מאומה, אין לו לאדם אלא לעשות את המוטל עליו, ותו לא מידי... אלא משם והלאה יניחנו להתגלגל בידי שמים.

ה. ובזה רמזו בעלי מוסר לכאר בדבר היוונים הכופרים שאמרו לבני ישראל, כדאיתא במדרש (בר"ר ב ד) 'וחושך על פני תהום' - זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להם כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל. שבאותם הימים הייתה עיקר פרנסתם בעבודת השדה באה מהשור, כי עמו היו חורשים, דשים את התבואה הגדילה וכו' ומשם מביאים הביתה את הפרנסה, ובאו בני ישראל לאמר שגם הנעשה ע"י השור בידי הקב"ה הוא, וזה היה למורת רוחם של היוונים, שרצו לנתק את בני ישראל מהתקשרותם לבורא בענייני גשמיות ופרנסה, רק לחשוב בכל עת 'כוחי ועוצם ידי', אכן היו אומרים שהקב"ה ברא עולמו, אבל אל לכם לומר שגם מעשי השור מעשי אלוקים המה... ובני ישראל לא אבו להסכים להם והכריזו כי גם זה יש חלק לאלוקי ישראל.

ו. ועל פי זה יתבאר היטב מה שמצינו במדרש (בר"ר פו ד) לבאר לשון 'איש מצליח' - 'רבי ברכיה אמר גבר קפוד', והיינו, שהיה מרקד בשמחה, ולכאורה מה מקום לריקודים אלו בהיותו במצב שפל כזה, עבד במצרים רחוק מבית אביו, והיאך היה יכול כלל לרקד ולשמח. גם צריך ביאור שהרי לא מצינו בתורה מי שעבר ייסורים כמו יוסף, ודווקא אצלו נאמר בכתוב שהיה איש מצליח, ולא עוד אלא ששנה הכתוב וחזר לומר 'הצלחתו' שלושה פעמים [ויהי איש מצליח' (פסוק ב), 'וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו' (פסוק ג), 'ואשר הוא עושה ה' מצליח' (פסוק כג)]. אלא כי בכל מצב האמין בה' ויהי ה' את יוסף - שראה שה' עמו, והמאמין בה' לא יחוש משום צרה אלא בכל עת הששון והשמחה מנת חלקו, ואין לך 'מצליח' הימנו...

ז. וכן אמרו שהנה מתתיהו ובניו כהנים היו, ו'כהן' בגימטריא כמנין 'בטחון' (ע"ה), והיינו שכל תקפו של נס היה על

¹ ידי ההתחזקות באמונה ובבטחון (ליקוטים חדשים יו"ל תרפ"ד, ד"ה לנוכה).

איתא במהר"ל (חידושי אגדות, שבת דף כא, נר מצוה על חנוכה) דלכך עשה הקב"ה נס בנרות - מה שאין לו הסבר עפ"י הטבע כיצד ידלק שמן מועט פי שמונה מטבעו, מלבד נס המלחמה, כי ב'מלחמה' עדיין יש לבעל דין לחלוק ולומר כי החשמונאים נצחו בכוחם ונבורתם, אבל נס דשמן אין בריה בעולם שתסביר זאת עפ"י טבע העולם, ובע"כ הכל יודו שהוא נס גמור משמים, ומזה יבינו שגם נצחון המלחמה היה בנס והנהגה מן השמים^ט. ומעתה יבינו כל חד בדרידה כי כל הנעשה עמו בהשגחה והנהגת עליון הוא.

ביו"ב מציינו ב'מטה משה' (חלק ה', עניני חנוכה) דלכך תיקנו 'להדליק נר חנוכה' זכר לנס של השמן, ולא תיקנו לערוך זכר לנס של המלחמה, וז"ל, יש לומר שאותן הנסים יש פתחון פה למינים, לומר מקרה הוא ולא ה' פועל כל זאת ח"ו, כי יקרה עניין כזה

וכן ראוי לנו לעשות בצרת הגלות לייחד שם המיוחד בעניין שנצא מהצרות.

ומעיקרי מהות ימי החנוכה הוא 'להדליק נר האמונה', שהנה אמרו חז"ל (בר"ר מד יז) על הפסוק (לעיל טו יב) 'והנה אימה חשיכה גדולה', חשיכה - זו מלכות יון, ומהותה של חשיכה זו, כמאמר צדיקים (הרה"ק השפת אמת זי"ע, ו"א בשם הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע) בפסוק (תהילים סט ג) 'טבעתי ביון מצולה', שהיוונים באו להשקיע את בני ישראל בתוך הטבע, שיהיו 'שקועים' כל כולם בטבע, ולא בהשגחה ה', ובכל אשר יקרה להם יאמרו - 'במקרי הטבע' נעשה כך וכך, ולא יזכרו שהכל בידי שמים (כע"ז איתא בדברי חיים ריש חנוכה ב"ה ונ"ל). ותכלית הימים הללו - ימי החנוכה, למען דעת כי הקב"ה אדון הכל - אדון הנפלאות, וגם אדון על הטבע, כי טבע ולמעלה ממנו שווים אצלו^י.

איתא ב'צורר המור' פר' ואתחנן (בשם 'מגילת חשמונאים') שהיה כתוב 'מקבי' עם אות קו"ף. וכן העיד הגאון רבי יוסף היילפרין זצ"ל (ממנטשטער, בספרו מעדני יוסף - זכרון שמואל), שראה בכת"י. ורמז יש בזה, כי מקבי ר"ת מ'עולם ק'וינו ב'ך י' (שם השם - הוי"ה), וכלומר, שזאת חרטו החשמונאים על דגלם, את הבטחון בה', ורק לכן לא חששו ויצאו 'מעטים' ו'חלשים' להלחם כנגד 'רבים' ו'גיבורים' ואכן ניצחום.

והזמן גרמא להתחזק באמונה ובבטחון בהשי"ת, וכמו שרימז הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע בכתוב (תהילים קיב ז-ח) 'נכון לבו בטוח בה', סמוך שבסופי תיבות הוא 'חנוכה', לומר שעל ידי יום טוב של חנוכה מתחזקים בני ישראל בגלות ובטחים בלבם שהכל לטובה (שפ"א תרנ"ט ד"ה להדליק).

גם יש לומר ש'ראשי תיבות' של נ'כון ס'מוך (התיבה הראשונה והתיבה האחרונה), הרי הם 'נס', ללמדך שמי שלבו נכון וסמוך באמונה ובביטחון בבורא ית' נעשים לו ניסים (שפ"א חנוכה תרל"א ליל ה').

יש אומרים שלכן נהגו לומר מזמור 'יושב בסתר' אחר הדלקת הנרות (ומקורו מהרמב"ן, עיין בספר זכירה ועוד) ללמד שעיקר העבודה בימים אלו היא האמונה והבטחון, דהנה חז"ל (שבועות טו) כינו פרק זה 'שיר של פגעים', ואמרו ועד היכן - עד כי אתה ה' מחסי עליון שמת מעונך.

ח. וכך פירש מרן הבעש"ט את הפסוק (תהילים שם טו) 'הצילני מטיט ואל אטבעה', היינו שלא אהיה חלילה בבחינת הטבע, אלא אדרבה אדע שגם בטבע נמצאת השגחת ה' יתב"ש, בהשגחה פרטית מלמעלה, ואין עוד מלבדו, והוא מנהיג את עולמו בכל עת ובכל שעה, כביאורם של קמאי בפסוק (אסתר ג יב) 'ונחתום בטבעת המלך', שידע שכל 'הטבע' מונהג ומושגח על ידי המלך - מלכו של עולם, והארה זו תבוא לנו על ידי 'להדליק נר חנוכה', שנאיר את חיינו באור האמונה הבהיר בשחקים (ראה נטעי אש"ל חנוכה אות ל"ו).

וכבר אמרו שאם תצרף אות צ' ל'יון' יעלה בידך 'ציון', וכידוע שאות זו מורה על צדיק, ומיהו צדיק, זה שבאמונתו יחיה, כי על ידי האמונה ניתן להפך את קליפת 'יון' ל'ציון'.

ט. באמת אמרו, שזו היתה עיקר מלחמת היוונים, שאמרו לבני ישראל 'כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל' (בר"ר ב ד), וכן איתא ב'מגילת אנטיוכוס' שמלכות יון שלחה אלפי אלפים חיילים להילחם בישראל וצעקו ואמרו 'כל מי שמזכיר שם שמים ידקר בחרב' עפ"ל. לעומתם עמדו מתתיהו כהן גדול ובניו וכמה יחידים מבחורי ישראל שזעקו ואמרו מי לה' אלינו, ואכן השרה הקב"ה את שכינתו על יהודה המכבי, וקפץ לתוך מחנה האויב והרג בקפיצה אחת כ"ה אלף חיילים (עיי' יוסיפון פרק כ"א), וכך הכניעו תחתיהם שמונים אלף גייסות מצבא היוונים, וכל זה היה להם בכוח אמונתם, כי הדבוק בהקב"ה אינו משועבד כלל לטבע העולם.

באר הפרשה - פרשת וישב הנוכה

סברין יבשתא היא וסלקין ואפינן ובשלינן אנביה, וכד חם גביה - אתהפיך, ואי לאו דהוה מקרבא ספינתא הוה טבעינן, פירוש הדברים, פעם אחת הלכנו בספינה וראינו דג שנתקבץ חול מן הים ונאסף עליו, ואף צמחו עשבים, עד שסברנו שהרי זה יבשה מאי הים, ועלינו עליו ואפינו שם ובשלנו על גבו. ומאחר שנתחמם גב הדג מהאש הפך את עצמו, ואלמלי שהיתה ספינה אחרת סמוכה אלינו היינו טובעים בים בעת נפילתנו ממנו. ויש בדברי הגמ' הללו רמז גדול, כי פעמים שאדם יורד כ"ב, עד שהוא כעין שוכב באדמה וכבר עולים עליו עשבים... שאיבד ל"ע כל צורת אדם, אך האמת שאין מקום לייאוש כלל, אלא אם 'יתחמם' - יתעורר לחיים, ויתהפך מן הקצה אל הקצה. הן הן דברי רש"י, 'ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כולו', כי גם אם יש כאן 'פשתן הרבה', חבילי חבילי עבירות שמערים השמן, אך על ידי 'ניצוץ אחד', שיבעיר בעצמו אש ההתלהבות - שורף את כולו וחוזר בבת אחת לכמות שהיה מתחילה". והזמן גרמא, בימי

ליפול רבים ביד מעטים לאיזה סבה, אבל נס אשר כזה - ששמן אשר יש בו כדי להדליק רק ללילה אחת, ונתרבה מעצמו עד שיספיק לשמנה לילות, אין צד לומר כי מקרה הוא, אבל כולם יודו ויאמרו מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו, ולזכר נס זה תקנו חז"ל להדליק נרות בכל לילה מלילות אלו.

אש לפניו תלך ותלהט סביב צריו - עבודת ה' באש קודש, התלהבות וחיות

בפרשתן (לו א) 'וישב יעקב וגו', וברש"י, 'וישב יעקב, הפשתני הוה נכנסו גמליו טעונים פשתן, הפחמי תמה אנה יכנס כל הפשתן הוה, היה פקח אחד משיב לו ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כולו וכו'. וביאור הדברים הוא על פי מה דאיתא בגמ' (ב"ב עג:) [ב'אגדתות דרבה בר בר חנה', שאין לנו הבנה בעומקם ובסודם] 'ואמר רבה בר בר חנה, זימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא, וחזינן ההוא כוורא דיתבא ליה חלתא אנביה וקדח אנמא עילויה,

י. והיינו, כי גם אם נראה שהוא שקוע בחטא לגמרי ח"ו הרי עדיין יש בו 'נקודה טובה' שממנה יכול להתחדש ולהתחזק, ואין לו אלא לגלות אותה ושוב היא תאיר כבראשונה. ורמזו זאת בהא דאיתא בגמ' (שבת כא:) לגבי נס חנוכה, 'שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול', שאף אם כל 'השמנים' טמאים עדיין יש פך אחד חתום בחותמו של כהן גדול כשהוא שמור בטהרתו ובקדושתו, וממנו נתחדשה כל העבודה...

יא. ודע, כי ה'בוער באש' ההתלהבות, לא רק על עצמו בלבד הוא משפיע לשרוף את כל 'הפשתן' ולכלות את כל אותם יצרים רעים ותאוות רעות, אלא בזה גורם להשפיע חמימות על כל בני ביתו לטוב להם כל הימים. ובזה ביארו מה שאמרו חז"ל (שבת כג:) 'הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים', שמאחר שרגיל בנר וב'אש' הקודש אזי הוא מרתיח ומחמם את בניו שאף הם ילכו בדרכי ה' מתוך התלהבות והשתוקקות, עד שאכן לבסוף יגדלו להיות תלמידי חכמים.

ויתבאר עוד, בהקדם המסופר שאחד שעלה לכהן פאר ברבנות אחת העיירות ניגש אל הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זי"ע, לבקש 'הדרכה' כיצד עליו להדריך בני קהילתו למען ישמעו ולמדו את דרך ה' אשר הוא מנחיל להם, והשיב לו במעשה בעני בן טובים שנקלע ל'שוויץ קאד' (סאונה) יחד עם ר' משה גביר העיירה, והנה רואה העני איך שעומד המשמש ומכה בגביר מכות נאמנות בכל חלקי גופו - מעלה מטה מזרח ומערב, ועל כל מכה וכמה שיוצאת ממקלו של המשמש השמייע הגביר את הנאתו בקולי קולות אהה... אהה... אהה... כך נמשך הדבר במשך שעה ארוכה, כשזה מכה בכל כוחו בגופו של הגביר, ו'לעומתו משבח' הגביר באנחות של הנאה ותענוג, ככלות השעה יצא הגביר מהיכל השוויץ באד, ושלשל לידי המשמש סכום הגון ביותר. בצר לו הבין העני שהגביר נוהג לשלם טבין ותקילין על הכאות בגופו, על כן עקב אחריו בדרכו לביתו, ובבואו הביתה - כשכבר עמד הגביר על סף שערי ארמונו, פנה אליו והחל מפליא בו מכותיו... מימין ומשמאל תפרוצי... ותעל חמת הגביר, וגער בו, החסר משוגעים אנוכי, מה לך כי דלקת אחרי, הנח אותי לנפשי... נענה העני... לא לא... עתה תפתח את לבך ותשלם את משכורת הנכבדה תמורת המכות... מיהר הגביר והזעיק את שומרי הבית והללו סילקו אותו בכושת פנים הרחק כמטחווי קשת מארמונו של הגביר, ותשקוט הארץ.

נדהם העני ותמה, מה נשתניתי מהשמש שב'שוויץ באד', ופרץ בבכי מר על גורלו שלא שפר, ועל מזלו שאינו מיטיב עמו, אחר כמה ימים אזר אומץ, ושב אל הגביר בהכנעה גדולה, ילמדנו רבינו - מה נשתנו מכותיי ממכות

לענות את גופם עד שנתבטלה הגזירה, לפיכך כאשר עינו את גופם וצמו שלשה ימים ועשו תשובה נתבטלה הגזירה, ולפיכך גם היו"ט שנקבע לדורות תיקנו בו ריבוי אכילה ושתיה שהם צרכי הגוף כדי לזכור עיקר הנס. אבל בחנוכה היתה עיקר הגזירה מפני שנתרשלו בעבודה, ועל כן נענשו שביטלו מהם העבודה שהיא צרכי הנפש, כדתניא בברייתא (אוצר המדרשים איינשטיין עמ' 193) שגזרו היוונים על ביטול קרבן התמיד ושימאו את כל השמנים וביטלו מלהרליק נרות המנורה, ומשום הכי היתה דרך חזרתם בתשובה על ידי שמסרו החשמונאים את נפשם על העבודה, וכמו כן הושיעם ה' על ידי כהנים עובדי עבודה בבית ה' ועשה להם

החנוכה שסגולתם 'להרליק נר' - שידליק בעצמו את 'הנר' ויזכה ל'תחיית המתים'.

וכבר איתא בספה"ק כי כל מהות ה'חנוכה' הוא חידוש עבודתו ית' מתוך חמימות והתלהבות, שהנה, הקשו הפוסקים, מדוע קבעו חז"ל את ימי חנוכה להלל והודאה ולא למשתה ושמחה, ואילו פורים נקבע ליום משתה ושמחה, ותירץ הב"ח (סוף סימן תר"ע) כי עיקר הגזירה בפורים היתה מפני שנהנו בגופם מסעודתו של אותו רשע (מגילה יב.), וכיון שהפגם היה בגוף על כן נענשו בגזירת כליון הגופים, דהיינו להשמיד להרוג ולאבר את כל היהודים רח"ל, ועל כן ישבו בתענית

המשמש בשוויץ באד, הגביר שהכיר כי אך ורק לטובה כוונתו, נאות להסביר לו, וכי מדוע לא תבין, במקום השוויץ שורה חמימות יתירה, ותחת השפעת החום המהביל והגדול נכנסת כל הכאה עמוק עמוק בבשרי ופועלת פעולת טוב בבריאות הגוף והנפש, על זה אכן כדאי וראוי לשלם טבין ותקילין, אבל, על מכות גרידא הבאים להכאיב לי - אך רע ומר יהיה סופו של המִּכָּה...

כיו"ב, אמר הרה"ק הרי"צ לאותו רב בישראל, אם תשרה בסביבתך השראת חום דוגמת השוויץ שמשרה חמימות יתירה באש להבת אז תוכל להטיף באזנן מוסר, להדריכם בדרך הטוב והישר, אבל סתם הכאות - סתם הטפת מוסר לא יכנסו כלל לתוככי אזנם, ולא יפעלו כלל פעולה טובה.

ובדרך זה יבואר מה שאמרו 'הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים', כי אם יהא רגיל בנר - להאיר להם ולחמם אותם באש שבנר, אז יוכל גם לומר להם מוסר להיות תלמידי חכמים, אך אם אינו 'רגיל בנר', אלא רק צועק ומבקר ומעיר הערות אזי לא ישמעו אליו כלל, ודבריו לא יעשו פירות.

יב. החיד"א (פני דוד וישב) מבאר מנין ידע יוסף לפתור ל'שר האופים' את חלומו כי בעוד ג' ימים ישא פרעה את ראשו מעליו וימיתו, ומדוע גרע חלקו משר המשקים אשר פתר חלומו לטובה. ומבאר את העניין במשל לצייר אחד שצייר במעשה אומן ציור היאך שאדם עומד וסל פירות בידיו, משהעמידו את הציור בחוצות העיר באו עופות וניסו לאכול מהפירות, וכל הקהל הביעו בהתפעלות מכישורו של הצייר שהצליח לצייר ציור 'אמיתי' כל כך, ויחד כולם הודו ואמרו 'ציור זה ממש יש בו רוח חיים' והראיה מהעופות שדימו שאכן אלו פירות האילן ממש. עבר שם פיקח אחד ואמר, אדרבה משם ראיה שהציור אינו 'חי' כלל אלא אדרבה 'מת' הוא, כי באם היה הציור כולו 'חי' הרי היו העופות מתייראות מהאדם המצוייר ולא היו מתקרבות כלל אל הפירות, אלא שמע מינה שאכן הציור 'מת' הוא. כך היה אף אצל יוסף הצדיק מששמע על חלומו של שר האופים שעופות באו ואכלו מהסלים שמעל ראשו הבין שאינו אלא אדם 'מת'. ולענייננו אנו עלינו להיזהר שלא לעבוד עבודתנו כמת בלא חיות דקדושה בעבודת השי"ת, וכך ננצל מכל העופות והציפורים (פייגעלעך אין קאפ...) למיניהם המנקרים במוחנו.

יג. כה אמר הרה"ק רבי הירש מרימנוב זי"ע (בארות המים, פרשת תולדות בהפטרה) דהנה כתיב (מלכים א' א א) והמלך דוד זקן בא בימים ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו, וביאר, כי המלך דוד מרמז על מלך המשיח, בא בימים - היינו כבר הגיע זמנו לבוא, ומהו הטעם שמתעכבת ביאתו, לזה אמר ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו, היינו המצוות נקראים לבושים (זוה"ק ויחי רכו:), ורצ"ל שאכן בני ישראל מקיימים המצוות אבל ולא יחם לו - לא עשו אותם בחמימות ואש בוערת. והיינו כדברי השם משמואל, שמה שאמרו ש'נתרשלו בעבודה', הכוונה שאכן קיימו המצוות, אבל באופן של מלומדה, ולא בהתלהבות ואש קודש, ולמדנו מכאן שכשיהיה אש קודש אז בוא יבוא ברינה...

ואולי לכן כל מצוות החנוכה הם ב'נרות', היינו לעשות הכל באש בחמימות, ואור גדול. ואפשר גם לרמז בקרא, ערכתי נר למשיחי שרבו הספרים המרמזים בפסוק זה על ימי החנוכה, ולפי דרכנו י"ל, ערכתתי נר - כאשר העבודה תהיה בנר באש הקודש, אז מיד יתקיים למשיחי שיבוא המשיח לגאלנו.

באר הפרשה - פרשת וישב הנוכה

של נר הנוכה להימשך אחר השי"ת כלהב אש עולה למעלה בכל רגע בהיות חדשה ללא התיישנות וללא התקררות, וגם נר של שבת יש לומר שהיינו הק' וכו' (עיי"ש), ומעתה יש לומר כי 'הרגיל בנר' הכוונה שהוא רגיל תמיד בהתחדשות, ולא רק לפרקים, על כן שכרו שיהיו בניו ת"ח מאחר שהוא רגיל תמיד בהתחדשות ממילא יהיו תולדותיו כיוצא בו.

ובן העמיסו צדיקים בלשון חז"ל (שבת כא:): 'מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק', דהכוונה לבטל את הרגילות בקיום המצוות.

על אחת כמה וכמה, בגשתו להדליק נר הנוכה, שצריך לבעור בו אש ההתלהבות והתשוקה לעשות רצונו בלבב שלם, ולא יקיים את המצוה 'כמעשה קוף' בעלמא, אלא כבר עובר לעשייתה יבין עצמו לקראתה ברגשי קודש¹¹, ומתוך התבוננות בגדולת וקדושת המצוה, ו'לאן אתה נכנס למקום אש להבת שלהבת', כי רק על ידי ה'הכנה' הראויה יזכה לקלוט בקרבו את השפעות המצוה הנוראות והעצומות¹², ואין צריך לומר כי הדלקת הנרות גופא תיעשה ברחילו ורחימו¹³, מתוך שמחה של מצוה, בהלל והודאה, ובתפילות¹⁴ ובקשות¹⁵ לא-ל חי"ט.

גם בנרות, וגם לדורות קבעו להדליק נרות תחת אשר הערו למות נפשם על קיום העבודה, ולהלל ולהודות להקב"ה שהיא עבודה שבלב, עכ"ד.

ותמה ה'שם משמואל' (מקץ תר"פ ד"ה ועם דרכנו) שלא מצינו בשום מקום שהחסירו בני ישראל אפילו קרבן אחד בימים ההם, ואם כן במה 'נתרשלו בעבודה'. אלא מבאר, שוודאי הקריבו בני ישראל את הקרבנות אלא ש'נתרשלו', וכלומר, שהיה זה מתוך קרירות ובעצלתיים, וכמצות אנשים מלומדה בלא התעוררות רגשות פנימיות הלב, ועל כן נגזר עליהם לבטל את העבודה, וכאשר החשמונאים מסרו נפשם לחידוש העבודה הרי בזה תיקנו את הפגם מעיקרו, שהוכיחו שהעבודה יקרה בעיניהם עד שמוכנים למסור את הנפש בעדה, על כן הגדיל הקב"ה לעשות עמהם גם ופלא בנצחון על היוונים.

עפי"ז מבאר הא דאיתא בגמרא (שבת כג:): 'הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים', וכבר דקדק המהרש"א מדוע לגבי שאר מצוות כתיב 'הזהיר במזוזה זוכה לדירה נאה, הזהיר בציצית זוכה לטלית נאה, הזהיר בקידוש היום זוכה וממלא גרבי יין', ואילו כאן כתיב 'הרגיל' בנר (עיי"ש), אלא 'שגם לדורות זהו הענין

יד. ידוע מה שאמרו צדיקים 'הכנה למצווה גדולה מן המצווה', והוכיחו זאת מדיני הדלקת המנורה בבית המקדש, שהרי קיימא לן (יומא כד: ונפסק ברמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ט ה"ז) שעצם הדלקת המנורה כשרה בזר, ואילו הכנת והטבת הנרות צריכה להיות אך ורק על ידי כהן.

הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע היה אומר, שבשעה שהכין רבו הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין זי"ע את הפתילות היו פניו בווערים ולוהטים כמו בשעה שעמד על פתח התנור הלוהט בעת אפיית מצות.

טו. וכך אמר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (כי תצא תרצ"א ד"ה כי יקרא) לבאר מדוע נקראת מצות שילוח הקן בלשון חז"ל (מדרש תנחומא פרשת עקב סימן ב) 'מצוה קלה שבקלות', כי דרשו חז"ל (חולין קלט:). 'כי יקרא - פרט למזומן', נמצא שלא שייך הכנה לקראת מצוה זו, ועל כן היא מצוה 'קלה'...

בדרך משל יאמר, כי מדרכו של עולם, בהוציאם את ה'בשר' מתוככי הפריזער (מקפיא) יניחוהו מתחילה עד שיופשר הקרח שמעליו, אז יגשו לבשלו או לחממו, על דרך זה ממש, הרי תחילת העבודה קודם הדלקת נר הנוכה היא 'להסיר את הקרח' האופף אותנו, ולהתנער מכל הקרירות, ורק לאחר מכן נוכל להתחמם באש קודש ולקיים את המצווה בהדלקת הנר.

טז. מן העניין להביא מקצת שבמקצת ממה שכתבו בספה"ק בדרך קיום עבודת הדלקת נר הנוכה, ממש אחד מני אלף, ותן לחכם ויחכם עוד. והנה נהגו רבים לומר 'ויהי נועם' טרם עשיית כל מצוה, וכמו שכתב בספה"ק 'פלא יועץ' (ערוך ויהי נועם) 'ויהי נועם צריך לאומרו קודם כל מעשה טוב בין בדיבור בין ממעשה', ומבאר טעמא דמילתא, כי בכל דבור ובכל מעשה גנוז רזין עילאין ורזי דרזין, ואין אנו יודעים אלא פשטן של דברים, ואם כי עצם עשיית המצוה פועלת למעלה, אך הרבה יותר היא פועלת אם מכוונים את הכוונות הקדושות שיש בה, 'זוה כוונת תפילתנו באומרנו ויהי נועם שיכוונן ה' מעשי ידינו בשמים ממעל כאילו כווננו בכל הכוונות הראויות לכוין ותפילה עושה פירות. וגם בפסוק זה יש רזין עילאין בכל אות ואות ובכל תיבה ותיבה, והיה ראוי לנו שנאמר ויהי נועם על הויה נועם'.

ובמו שרימוזו צדיקים בפסוק (במדבר כא ח) 'עשה לך שרף ושים אותו על נס, והיה כל הנשוך וראה אותו וחי', שיש בו רמז על שלש הברכות שמברכים שרם הדלקת הנרות (בלילה הראשון של חנוכה), 'עשה לך שרף' זה ברכת 'להדליק נר חנוכה' כי האש דולקת ושורפת, 'ושים אותו על נס' היינו ברכת 'שעשה נסים',

'וראה אותו וחי' רומז על ברכת 'שהחיינו וקיימנו', והיינו שסגולת נרות חנוכה היא שאף כל הנשוך יביט בנרות וחי (וכמו שיתבאר עוד להלן), כי אף העומד בדיוטא התחתונה אפשר לו להתהפך מן הקצה אל הקצה לעלות מעלה מעלה, אך ה'בראשית' והתחלה היא עשה לך שרף, לבעור באש קודש בעשיית המצווה ובעבודתו ית"ש.

ולעניין ברכות המצוה כתב ב'קב הישר' (פרק צו) בזה"ל, ויכוין היטיב בברכות של הדלקת הנרות לאומרם מתוך שמחה באשר המצוה היא חביבה בשעתה לזמן פעם אחת בשנה, ולכבוד המלאכים קדישין הבאים להבית בשביל מצוה זו.

וכתב שם עוד, 'והנה בברכה ראשונה של נר חנוכה יש י"ג תיבות, וצריך לכוין שהן מעוררים י"ג מדות רחמים, וכן יש י"ג תיבות בברכה שניה שהן מעוררים י"ג מדות רחמים, ושתייהן יחד הן כ"ו תיבות כנגד שם המפורש' (שעולה אף הוא למניין כ"ו).

עוד שם, שמלאכי עליון שרפים ואופנים באים לבית כל יהודי ומביטים בעבודת קדשו בהדלקת הנרות, ועונים 'אמן' על ברכתו, ורמז לדבר כי 'מלאך' בגימטריא 'אמן'.

ודע, כי כתב היעב"ץ (מור וקציעה סימן תרע"ב) שברכות אלו אינם כשאר ברכות המצוות שמברכין על המצווה, אלא הם חלק מעיקר קיום המצוה, כי הרי עיקרה נתקנה 'לפרסומי ניסא', וכי מדליק בלא ברכה לאו מידי עביד, דהרואה סבור שלצורכו הדליקה (עי' כע"ז בשבת כב:), נמצא שעל ידי הברכה נעשים הנרות לחפצא דמצוה, לא כן שאר הברכות שאינן חלק מגוף המצוה, ואם כן ביותר צריך להשגיח לברך מתוך אש ההתלהבות באותה התלהבות של הדלקת נר חנוכה. יז. רמז נאה אמרו כי הנה האש בוערת ומכלה את השמן שבנר, ו'המחבר' את האש לשמן הוא הפתילה, אך בלא הפתילה אין בכח האש לשרוף את השמן, והנה ה'שמן' רומז על כלל ישראל (וכדאיתא במדרש ריש פר' תצוה), ואילו 'האש' רומז על הקב"ה, והחיבור והדבקות בין ישראל לאביהם שבשמים הוא על ידי ה'תפילה' אותיות 'פתילה'... יח. לכן מצינו בזה כמה וכמה מנהגים בעת השהיה אצל הנרות, וכל אחד ינהג כמנהג אבותיו ורבותיו - זה באמירת 'יושב בסתר' ז' פעמים אחר הדלקת הנרות, וכבר כתב אחד הקדמונים (תלמיד הרמב"ן) ב'ספר זכירה' (סט א), סגולה מעולה לשמירה על כל השנה שיאמר בחנוכה כל לילה אחר הדלקת הנרות שבע פעמים 'ויהי נועם', כך מצאתי כתוב, וזה באמירת פרק קי"ט בתהלים, לשפוך לבו בשעה נעלה זו, לבקש על עניינים רוחניים לו ולזרעו אחריו. יט. כי הזמן מסוגל ביותר לקבלת התפילות, וכלשון התוספתא (מע"ש פ"ה הי"ד) כל העוסקין במצוות פיהם פתוח בתפלה לפני המקום. ועל דרך שכתב רבינו בחיי (שמות יט ג) שתתפלל האשה בשעת הדלקת נרות שבת שיהיו בניה תלמידי חכמים מאירים בתורה, כי התפילה יותר נשמעת בשעת עשיית המצוה.

איש חסיד היה בבני ברק ושמו הר"ר שמעון דאסקאל, ולו חנות כלים במרכז העיר ברחוב רבי עקיבא פינת רחוב ירושלים, ובזמנו, בטרם קנה אותה חנות, היתה לו עוד הצעה לקנות חנות הגדולה פי שלוש מהחנות ברח' ר"ע ובאותם דמים, אך חסרון אחד היתה לה שהיא נמצאת ברחוב צדדי ומרוחק, ושאל את רבו הרה"ק מסאטמאר זי"ע כדת מה לעשות. השיב לו, כי הנה מצינו לתנאים ולאמוראים שחברו תפילות רבות לאומרם בסוף תפילת שמו"ע (כדאיתא בברכות יז). ולא ראינו שהמון העם אומרים תפילות אלו, לעומת זאת יש תפילה אחת שנתחברה ע"י אחד מהאחרונים, וכולם מתעוררים ושופכים ליבם כמים בתפילה זו, היא היא 'תפילה זכה' שחיברה ה'חיי אדם', והטעם ש'זכתה' תפילה זו מפני שהיא עומדת במקום טוב - קודם כל נדרי... אף אתה, עדיף לך לרכוש את החנות השוכנת במקום טוב במרכז היישוב, כך עשה והצליח למעלה למעלה. אף לענייננו יאמר, אנו נמצאים ב'מקום טוב' ליד הדלקת הנרות, כאן הוא המקום להשקיע...

כ. אגב גררא מזהירין, בגשתו להדליק נר חנוכה, יזהר בד בבד במשנה זהירות, לכל יכוו אחרים מ'האש', והיינו שלא יבוא חלילה לגאווה או כעס, וידע שכעס אחד ופגיעה אחת בחברו דוחה מאה עבודות ויגיעות במצוות ה', ועיקר העיקרים להיות 'אהוב למעלה' ובד בבד גם להיות 'נחמד למטה'.

סיפר אאדמו"ר הרה"ק מלעלוב זי"ע, ששמע מזקני הדור הקודם, שלאחר פטירתו של הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע לא היה ביד חסידיו להכריע מי ימשיך את עול ההנהגה (כי כמה מצאצאיו היו ראויים לאותו איצטלא), לבסוף קיבלו

והדברים מפורשים בדברי רבינו 'המאירי', דהנה אמרו חז"ל (שבת כג:): 'הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים כ"י, ופירש רש"י (ד"ה בנים) דקאי על נרות שבת וחנוכה, וכבר תמה רבינו יצחק בן הראב"ד (בקונטרס סוד הדלקת נרות חנוכה, גרפס בספר הזכרון פחד יצחק להגר"י הוינר זצ"ל) דהא חזינן שרובא דעלמא מקפידים להדליק נרות חנוכה מידי שנה בשנה ואין כולם זוכים

לבנים תלמידי חכמים, וכתב לפי דרכו דמכל מקום 'רק מיעוטא דמיעוטא מקיימין אותה בכל פרטותיה ודקדוקיה'.
אך מדברי המאירי (שבת שם) חזינן דקושיא מעיקרא ליתא, שכתב 'הרגיל בנר דרך חיבוב מצוה והערה (מלשון התעוררות) מפורסמת הוין ליה בנים תלמידי

עליהם את מרותו של הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (בנו של רבי מיכל אהרן זצ"ל) משום מעשה שהיה, וגופא דעובדא הכי הוי, במשך כל השנה כולה היה ה'דברי שמואל' עסוק במצות נרות חנוכה, כשהוא עומד על סדר כתיבת הזיתים, בודק ומשגיח בזהירות יתירה להוציא מהם שמן זית זך מובחר בלא שמרים, וכן הכין את הפתילות בדביקות עצומה, וכל שכן בשעת ההדלקה היה פניו בוערים כלפידים ומדליק את הנרות בדביקות עצומה בל יתואר. פעם אחת נסע לשהות בצל זקנו הרה"ק בשבת חנוכה, ו'אכסניתו' הייתה בחדר הסמוך לבית המדרש, בערש"ק בעוד היום גדול התחיל להכין את הנרות ביגיעה ובדביקות כדרכו בקודש, ורק כשהכל היה מוכן ומזומן, עלה לבית זקנו ה'יסוד עבודה' - להביט בעבודתו בהדלקת המנורה, ככלות זקנו את העבודה, מיהר ה'דברי שמואל' לירד לביהמ"ד כדי להדליק את הנרות שלו, אך לתדהמתו מצא שמאן דהו כבר הדליק את המנורה, מיד נענה מתוך גבורת הנפש ביישוב הדעת - 'אה, כבר הדליקו את המנורה', הבו לי נרות אחרים, אך מחמת דוחק השעה לא מצאו כי אם נר אחד של חלב בלבד, נטל את הנר ואמר בפשטות 'השעה מאוחרת, נו, הבה נדליק נר איש וביתו', הדליק את הנר, ויותר לא דיבר או חשב על הנעשה. משראו זקני החסידים גדלות זו, החליטו כולם פה אחד שהוא הראוי לאותה איצטלא, לקבל על עצמו להמשיך ולפאר את השלשלת הקדושה של אבותיו, ולא מחמת יגיעתו והכנתו בכל השנה כולה לקראת ההדלקה של ימי חנוכה, אלא משום אותו מאורע שלא הדליק את המנורה ולא בא לכלל כעס.

שוב מעשה היה אצל הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, ששנה אחת בערב שבת חנוכה בעת שהיה עומד מוכן ומזומן להדליק את הנרות, עבר שם בנו הקטן רבי שלמה דוד יהושע (לאחר פטירתו הוכתר לרבי) והיה מכונה בפי החסידים 'דער יונגער רבי'. נהרג במלחמה ע"י הצוררים ימ"ש, הי"ד) והפיל את כל המנורה, ולא הייתה שהות להכין שוב את הפתילות ולהדליק הנרות, כל אותו זמן ישב ה'בית אברהם' מן הצד בניחותא וכשחיוך נסוך על פניו אמר אותו הבורא שציונו להדליק, ציונו ג"כ שלא לכעוס...

פעם התלווה הגאון ה'חפץ חיים' זצ"ל אל רבו הגאון רבי נחום קפלן מהורדנא זצ"ל לביתו בזמן הדלקת נרות חנוכה, כבוא הרב לביתו ראה שהרבנית איננה בבית, לכן נמנע מלהדליק והמתין עד שתשוב הרבנית הביתה... בהזדמנות שאלו ה'חפץ חיים' - הרי יש חיוב להדליק את הנרות מיד כבוא זמן ההדלקה, ענהו הרב, איתא בגמרא (שבת כג:): 'אמר רבא פשיטא לי נר ביתו ונר חנוכה (מי שיש לו מעות מועטים ואפשר לו לקנות בהם נרות שבת להאיר, או נר חנוכה למצוה), נר ביתו עדיף משום שלום ביתו, הרי שמשום חשש שלום בית עדיף לבטל הדלקת נר חנוכה, והנה, אם הייתי מדליק את הנרות טרם בואם הביתה הייתי גורם להם עגמת נפש, ונמצא שהיה עדיף אם לא הייתי מדליק כלל.

עבודה רבה ונפלאה השקיע האדמו"ר רבי יוחנן טווערסקי מטאלנא זי"ע בהדלקת נרות חנוכה, לאחר ההדלקה היה מפזז ומכרכר לפני הנרות בהתלהבות נפלאה, בכל כוחותיו, ומרוב שמחה אף נהג לעשות 'קוויקלאך' לפני הנרות. פעם אחת לאחר שהדליק את המנורה בהתלהבות אש קודש עבר ילד קטן במרוצה ליד הנרות, נתקל במנורה וכל הנרות נפלו ארצה ונכבו. מיד נענה הרבי 'בני יקירי, הנני מכיר לך טובה על שזיכית אותי עכשיו לקיים את ההלכה (שבת כא). 'כתבתה אין זקוק לה'...'. ואולי תרתי איתנייהו בהאי עובדא, חדא, כפשוטו - שזכה לקיים ההלכה שאין צריך להדליק נר שנכבה, ולא בכל יומא איתרחיש שיוכל האדם לקיימו, ועוד רימז לו, שבכהאי גוונא 'אין זקוק לה' מלהדליק אש הכעס על הילד שכיבה את הנרות בפשיעה, אלא ישאיר את אש הכעס מכובה.

כא. בשם הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע אומרים (עה"ת, עניני חנוכה), שאם זוכים על ידי הנרות לבנים תלמידי חכמים כ"ש וק"ו שהוא עצמו יכול לזכות להיות תלמיד חכם, עכדה"ק.

חכמים²², והיינו דבכדי לזכות ל'בנים תלמידי חכמים' לא סגי במה שמדליק 'נר חנוכה' כמצות אנשים מלומדה, אלא מתוך חיוב מצוה²³, ועכ"פ מבואר בדבריו מהי צורת קיום המצווה כתיקונה - דרך חיוב והערה מפורסמת.

והנה מרן הבעש"ט הק' זי"ע (הו"ד ב'בן פורת יוסף' דרשת שבה"ג) ביאר במה שנאמר (שה"ש א יא) 'תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף', במשל, לתלמיד שלמד את מלאכת הצורפות אצל האומן במשך כמה שנים, בבוא העת אחרי שנים רבות הצליח ה' דרכו וכבר

כב. אמרו צדיקי קמאי, דמה שאמרו 'הרגיל בנר הווין ליה בנים תלמידי חכמים' קאי נמי על הבנים שסרו מן הדרך הישרה חלילה, שבכח הדלקת הנרות יתעורר בלבם הניצוץ דקדושה ויחזרו לילך על דרך המלך, ולזה גם נצרך שידליק דרך חיוב מצוה והערה מפורסמת, ובזה יבעיר בם אש הקדושה (אף אם אינם עומדים בסמוך לו).

סיפר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, שפעם התהלך זקינו הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע עם משמשו בשוק, וניגשה אליהם אשה קשת רוח, ותשאל האשה אותם מי הוא הרבי כי לברכת הרבי אני צריכה (אחר שלא הכירה אותם), כמובן שהמשמש הצביע ברמיזה אל עבר הרבי, אך לפליאתו הצביע הרבי על המשמש שהוא הרבי, כך נשנה הדבר שוב ושוב, שהרבי מצביע על המשמש והמשמש מצביע ומרמז בדרך כבוד על הרבי, עד שפרצה האשה בבכי ובדמעות שליש אמרה, אנא מכם, בצרה גדולה אנכי ואל תהתלו בי, נענה ה'יסוד העבודה' הגידי נא מה בפיו, ותען האשה ותאמר, בת יש לי אשר לפני זמן מה התדרדר מצבה הרוחני, והנה זה עתה ברחה מהבית, והלכה לרעות במקומות זרים רחמנא ליצלן, וכל ההשתדלויות להחזירה למוטב העלו חרס, וגדול צערי מנשוא. הקשיב ה'יסוד העבודה' לדבריה היוצאים מן הלב, ושאלה, האם יש לכם באיזה מקום בגדים שלבשה הבת בעבר, ותען האשה, הן, אמר לה הרבי, קחו את הבגדים ועשו מהם 'פתילות' ובהם תדליקו נרות שבת, ותראו פלאות, מיד בבואה לביתה עשתה כדברי הרבי, ולשבת הבאה הדליקו בהם את הנר - וראה זה פלא, באמצע סעודת ליל שבת פרצה הבת אל תוך הבית, בבכיות עצומות מאין הפוגות, ואמרה שנכנסה בה רוח שטות לחטוא, אבל כעת הינה מתחרטת מאד על כל אשר עשתה, ונפלו זו על זו באהבה גדולה ומאז חזרה למוטב. הרי שבכח קדושת הנרות אפשר להחזיר נשמות טועות ותועות אל שורשן, ובזה סיים ה'בית אברהם' ואמר, שעל כן מברכים 'להדליק נר של שבת' וכן בחנוכה 'להדליק נר חנוכה', דהיינו שכל מי שתוהה בדרכו יכול לחזור אל מקור הקדושה להדליק את תוכו ופנימיותו על ידי נרות דמצוה.

אגב אורחא נציין מה דאיתא, שעל ידי 'וימאן אביו להתנחם ויבך אותו אביו' - בזכות זה עמד יוסף בנו בנסיון וקיים בנפשו 'וימאן', שנמנע מהעבירה בזכות הדמעות ששפך עליו אביו יעקב. וכך כתב בספר 'צרור המור' (בפרשתן על הפסוק 'ויבך אותו אביו') שהועילו הבכיות של יעקב שנמכר יוסף למצרים דווקא ולא לאיי הים ונעשה אדון בבית פוטיפר, ולכן נסמכו ב' הפסוקים (לו לה-לו) 'ויבך אותו אביו', וסמוך לו 'והמדנים מכרו אותו אל מצרים לפוטיפר סריס פרעה שר הטבחים'.

כג. הגאון רבי חיים עוזר גראדזינסקי זצ"ל בעל ה'אחיעזר', איקלע שנה אחת בימי חנוכה לעיר קראקא, בהיותו שם נקרע מעילו העליון, והלך אל בית החייט כדי שיתקן לו את הקרע, אך בכניסתו אל ביתו התנצל לפניו החייט שהוא עומד כעת לקראת הדלקת נרות חנוכה ולא יוכל לעסוק במלאכה ולתקן את הבגד, הסכים הגרח"ע לחכות בביתו עד אשר יסיים את הדלקת המנורה, בחשבו 'כמה זמן ישהה חייט זה בהדלקת נרותיו', והיה מפליא מה שראו עיניו באותה שעה, איך שחייט פשוט ביותר פשט את בגדי החול והמלאכה ולבש את מלבושי שבת, הדליק את הנרות בחביבות ובהתלהבות, ושהה אצלם במשך כחצי שעה כשהוא מזמר בהשתפכות הנפש ובתמימות זמירות שירות ותשבחות למלך א-ל חי וקיים, ורק לאחר מכן החליף את בגדי החול ופנה אליו לתקן את בגדו, וכשסיים הגרח"ע לספר עובדא זו היה אומר 'באותה שעה הבנתי מדוע זכו בני קראקא (שהיתה עיר ואם בישראל בכל הדורות) שיצאו מהם גדולי תורה ויראה...'. והן הן הדברים הנזכרים, שעיקר הדלקת הנרות צריך שיהיה דרך חיוב מצוה והערה מפורסמת.

ואען ואומר לשבר את האוזן, דהנה בטעכנאלאגיע (טכנולוגיה) של היום מייצרים כל מיני דברים שונים, ולא מן הנמנע שבעגלא ובזמן קריב יתחכמו ויעשו יצירה נפלאה שתהא דומה בצורתה ובמתכונתה ובטעמה כדוגמת פרי אמיתי, ואף היא ראוי לאכילה ולבישול, אולם עם כל זה - לא יוכל פרי זה להצמיח עוד פירות כיוצא בו, והנמשל, מי שאין מעורר בעצמו התעוררות בפנימיות לבו, הרי הוא דומה ממש ל'פרי' זה, שאף שמבחוץ נראה הוא לגמרי כפרי אמיתי, אך אינו מצמיח בנים תלמידי חכמים, מאחר שאין בו תוכן בפנימיותו, ודי בזה למבין.

באר הפרשה - פרשת וישב הנוכה

לעד קיימת - הארה נפלאה המתגלית בהדלקת נרות עד היום הזה

תנינן במסכת סופרים (כ א) 'אסור להדליק בנר ישן', ופירש ב'בני יששכר' (כסלו שבת מאמר ד אות ט) שר"ל שלא ידליק את הנר רק על מאי דהוה - מעשה שהיה, 'אלא צריך להדליק מחדש כי האור מתגלה גם עתה במצות ההדלקה, ודי בזה'.

אמרו חז"ל (תנינה יב.) על האור שברא הקב"ה בששת ימי בראשית 'ביון שנסתכל הקב"ה בדור המבול ובדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים, עמד וגנזו מהן, ולמי גנזו לצדיקים לעתיד לבא, והגידו צדיקי הדורות, שאור גנזו זה חזור להתנוצץ בימי החנוכה (רוקח הל' חנוכה רכה).

ובך כתב ה'בני יששכר' (כסלו שבת, מאמר ב אות כא) 'הנה העדותי לך שלשה עדים נאמנים, אשר הארת אור חנוכה הוא מבחינת אור הגנוז, הלא המה הרב עיר וקדיש בעל ה'רוקח' ז"ל אשר דבריו מקובלים מאליהו [הנביא] זכור לטוב, וכן מדברי הרב הגאון מהר"ל מפראג, ידוע שדבריו נאמרו ברוח הקודש והיה משתמש ב'ספר יצירה', והרב הקדוש אשר היה סמוך לדורותינו מפורסם ברוח קדשו הרב מוה"ר רבי פנחס זצוק"ל מקארעץ.

על כן לא נכתב בפירוש בתורה [שנגנזו בה האור] היות של חנוכה כי אם ברמיזה וגניזה, וכן בווה"ק לא תמצא מעניני נר חנוכה [זולת פעם אחד (ח"א רלה): מוזכר שם נר חנוכה דרך העברה בעלמא, וכן בתיקון"ו (כט.)], והוא מטעם הנ"ל, שהוא מן בחינת אור הגנוז וכו' והנה בעבור אלו הדורות שהן סמוכין לגאולה, התחילו חכמי הדור לדבר מעניני המצוה הזאת מה שלא שיערו הראשונים, והוא סוד כמס'.

נמצא שכל יהודי כאשר הוא - אף בדור האחרון, כגשתו להדליק את הנר, ידע שלא רק את האור העולה מנרותיו הוא מדליק, אלא הוא מדליק בזה אף את האור הגנוז מששת ימי בראשית.

ידע את האומנות על בוריה, אך כאשר רצה בפעם הראשונה לצרף איזה כלי לא עלה בידו לעשות מאומה, כי שכח להתלמד האך מוציאין אש מן האבנים (כדי לצרף בה את שבתי הכלי), והיינו דכתיב 'תורי זהב נעשה לך' משמים ממעל, אך כל זה תלוי ב'נקודות הכסף', דהיינו בניצוץ האש וההתלהבות מלמטה, שהוא החשק והרצון ומחשבות לב האדם בעת עבודתו את הבורא.

על פי הדברים האלה אמר הרה"ק רבי ישראל מטשארטקוב ז"ע (גנוי ישראל לחנוכה שנת תרס"ז) לפרש את דברי הש"ס (שבת כג.) 'המדליק נר של חנוכה צריך לברך... מאי מברך, מברך 'אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה', והיכן צונו, רב אויא אמר (דברים יז יא) מ'לא תסור', רב נחמיה אמר (שם לב ז) 'שאל אביך ויגדך וקניך ויאמרו לך', וצריך ביאור מדוע שאלו כן דיקא על מצות נר חנוכה, ולא בשאר מצוות דרבנן, אך האמת, כי בימים אלו אפשר לנו לזכות לניסים גדולים כמו שנעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, ובאמת הבל עומד מוכן, העגלות מלאות כל טוב, והמכונה מוכנה להוביל, אבל נחוצה מעט התעוררות מלמטה כדי להפיה רוח החיה באופנים⁷².

וזה מה ששאלו, 'מאי מברך', איזוהי הדרך הישרה שיבור לו האדם לעשות על ידה בריכה לקשר בין הקב"ה המשפיע לבני ישראל המקבלים, ועל כך אמרו - 'אשר קדשנו במצותיו וציונו', מלשון צוואת וחיבור, שצריך להתדבק להקב"ה, ואז יריק עלינו את השפע, ואם עדיין ישאל השואל 'והיכן ציונו', כלומר מה עלי לעשות כדי להתדבק אליו, לזאת תירצו 'לא תסור, שאל אביך ויגדך', מי שאינו יודע בעצמו את הדרך אשר ילך בה, יתדבק לילך בדרכי אבותיו ורבותיו, כמו שנאמר (שה"ש א ח) 'אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן', ועל ידי זה ימשך עליו כל השפע (ועי"ש עוד), ולענייננו נמצאנו למדין, שאסור לגשת אל המנורה כמעשה קוף בעלמא חלילה, אלא מוטל עלינו להפיה רוח חיות באופנים על ידי התלהבות ושמהה של מצוה.

כד. משל למה הדבר דומה, לזה הנוטל לחם שיש בו שיעור שביעה ונותנו בשימה כנגד הלב, והוא מתפלא ותמה מדוע אינו שבע, אמר לו חכם אחד, שוטה שבעולם, הלא עליך ללעוס את הלחם, והכי נמי צריך להתייגע ולהשקיע בהכנתו לקראת היו"ט, ואז יזכה שיקלט בו אור גדול ונורא.

למדנו, שבעת הדלקת נר חנוכה עומד כל יהודי על מקומו של הכהן גדול בבית המקדש, וכל איש פשוט ביותר בגשתו אל הקודש, להדליק נר חנוכה, הרי הוא עצמו נעשה ככהן גדול, וביתו נהפך כבית המקדש, ויתבונן בגשתו להעלות את האש שאינו מדליק כאן נרות שמן או שעוה בעלמא, אלא הוא מעלה את האור שמששת ימי בראשית, על כן, יגש אל העבודה באימה ובוראה מתוך שמחה של מצווה, על שאיש פשוט כמותו זוכה לחולל עתה 'מהפכות' גדולות בעולמות העליונים.

עוד מצינו על גודל הארת קדושת הנרות בדברי הרמב"ן (ריש פר' בהעלותך) 'ובלשון הזה מצאתיה במגילת סתרים לרבינו נסים, שאמר, ראיתי במדרש (בהעלותך ה) כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי, חלשה דעתו של אהרן שלא היה לו חלק עמהם, אמר לו הקב"ה למשה 'דבר אל אהרן ואמרת אליו, יש חנוכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות, ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים, תשועה וחנוכה שקרויה על שמם, והיא חנוכת בני חשמונאי, ולפיכך הסמיך פרשה זו לפרשת חנוכת המזבח^{כה}.

הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע היה מפרש מה שאנו אומרים (על הניסים) 'והדליקו נרות בחצרות קדשך', ומקשים העולם, הרי 'הדליקו את הנרות' בהיכל הקודש ולא בחוץ, אלא דקאי על 'הנרות' שאנו מדליקים 'כהיום' כל אחד בחצר ביתו בשמונת ימי חנוכה (שהוא במקום מנורת המקדש, כמבואר ברמב"ן), וקדושת הנרות הופכת את רשותו לחצרות קדשך'. המשכיל בעת ההיא, יראה שיהא רישומו ניכר, ותיספג הקדושה בכותלי הבית, כדי שבכל השנה כולה יהיה בהם קדושת העזרה.

עוד כתב שם הרמב"ן שאיתא במדרש (תנחומא בהעלותך) אמר לו הקב"ה למשה, לך אמור לאהרן, אל תתירא, לגדולה מזו אתה מוכן, שהקרבת יתבטלו אחר 'חורבן הבית', אבל שלך - הדלקת הנר, 'לעולם אל מול פני המנורה יאירו'. ולכאורה קשה, הרי בעת שהקרבת בטלין אף הנרות יתבטלו, אלא יש לומר, 'שליך לעד קיימת' קאי על הדלקת נר חנוכה שהיא נוהגת אף לאחר החורבן, נמצא שפיוסו של אהרן היה על ידי 'הדלקת הנר' בבית המקדש, ובאותה מידה על ידי 'הדלקת נר חנוכה' עד ימינו אנו ע"י כל בני ישראל איש איש בביתו.

כתב ה'קב הישר' (פרק צו) שהמנהג לישב אצל הנרות ולהביט בהם, וכל הנר הדלוק לדבר מצוה יש בו קדושה נפלאה גדולה אין שיעור, ואילו היינו זוכים להשנות רוח הקדש היינו מברכים ומבינים ומשיגים ע"י מצות הדלקת הנרות של מצוה - עתידות^{כו}.

וממוצא דבר אתה לומד באיזו הדרת קודש צריך לעמוד אל מול פני המנורה, וכמו שמפרש ב'ישמח ישראל' (בהעלותך ד) שמדברי הרמב"ן הללו

כה. כמה מהראשונים כתבו שמצות נרות חנוכה נתקנה דומיא דמנורת המקדש, ולפיכך דינם שווה, וכך פירש הר"ן (שבת כא.) דלכן אסור להשתמש לאור נרות חנוכה, 'דכיון דעל ידי נס שנעשה במנורה תקנוה, עשאוה כמנורה שאין משתמשין בה כלל'...

ואילו ה'כל בו' (סי' מד) ביאר בזה את הטעם שנהגו להחליף את הפתילות בכל לילה, שהוא זכר למנורת המקדש שהיו מחדשים את הפתילות בכל לילה.

בדרך זה ביארו צדיקים מה שאנו אומרים ב'הנרות הללו' - 'ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד', שלכאורה מה החידוש יש בהיתר ראייה, ומהיכי תיתי לאסור שהוצרכו לומר שלא כן הוא אלא מותר להסתכל בהם, ותירצו עפ"י האמור שקדושת נרות חנוכה היא כקדושת המנורה, ואם כן היה מקום לומר שכשם שאסור לראות את המנורה (עיי' פסחים כו.) כך יהא אסור להביט בנר נוכה לגודל הקדושה שבה.

נוראות הפליג הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע (לחנוכה) בגודל הדלקת נר חנוכה, כי במנורה שבבית המקדש הדין הוא שאם נכבה הנר שצריך לחזור ולהדליקו, ואילו בחנוכה קיי"ל כבתה אין זקוק לה, והיינו טעמא, כי עצם הדלקת האור כבר מאיר את הנשמה.

כו. ואף שאין לנו 'עיינים' לראות, אך מכל מקום 'ראש' יש לנו ב"ה... וממוצא הדברים נשכיל להבין על גודל קדושת הנרות עד שאין לנו יכולת להשיג אפילו אפס מקצהו...

באר הפרשה - פרשת וישב הנוכה

מעוז צור ישועתי - שפע רב הנשפע בימי החנוכה וביותר בעת ההדלקה
 כתב הרה"ק הייטב לב' זי"ע (ייטב פנים 'הוד והדר' אות ב) שורש מצות הדלקת נר חנוכה הוא, כדי לעורר נסים ונפלאות גם עתה^{כז}. וכתב עוד (אות כו) זהו עיקר תשמישן, להיוושע בהם גם היום^{כח}.

ובן אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע ('שפת אמת' חנוכה תרל"א), שלכן תיקנו לברך שעשה נסים לרואה נר חנוכה, כי הארת הנסים מתעוררת ע"י הנרות^{כט}.

והנה איתא בגמ' (ע"ז יח.) שאחות אשתו של רבי מאיר היתה בבית האסורים, עיי"ש כל המעשה, והלך

כיו"ב, מקובל מהרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע, שבנרות 'שבת' אפשר לראות כל מה שעתידי להתרחש במשך ימות השבוע, ובנרות 'חנוכה' אפשר לראות מה יקרה בכל ימות השנה. ואילו הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע היה אומר, שמי שיש לו עינים צופיות יכול לראות את שם הוי"ה מאיר בנרות חנוכה (אמונת משה חנוכה מט).
 כז. מעשה מופלא שהיה אצל הרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק זי"ע, בשנת תשל"ג, כי אחד מתושבי אנטווערפן הוצרך לצאת מגבולות המדינה, ובא לפני הרה"ק שאין לו 'פאספארט' (דרכון), נטל הרבי בענטשער (סידור) בו נדפס ברכת המזון, נתנו לאיש ואמר לו הרי 'פספארט' בידך... הלה התחזק באמונת חכמים תמימה, ובבואו למעבר הגבול הושיט את ה'בענטשער' כאילו היה 'פאספארט', ואכן, לשמחתו אירע הנס ופלא הגדול, השומר קיבלו וחתם עליו ב'חותם' המאשר את הכניסה, והיכן מקום החתימה... ב'ועל הניסים'...
 ורמז יש בדבר, כי 'על הניסים' של חנוכה פועל ישועות לכל השנה להמשיך את 'ניסיך שבכל יום עמנו', ולא עוד אלא שהם פותחים את כל השערים - שערי שמים ושערי ארץ, אף כשנצרך לנס מחוץ לדרך הטבע, אין 'מעצור' ומחסום כנגדם כלל וכלל.

כח. מעשה בחסיד שבא לפני רבו, הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע ובכה כי זמנים קשים ומרים עוברים עליו באשר אין לו פרנסה, ומלבד מה שהחובות משתרגים על צווארו הרי מוטל עליו להשיא כעת כמה בנים, ומאין יקח להוצאות הנישואין והנדוניא.

שאלו הרבי מה מעשיך לצורך הפרנסה, ענה החסיד שהוא מוכר 'דבש', אבל הוא מרוויח בקושי כדי סיפוק ללחם צר ומים לחץ, מאין אשיא את בניי, אמר לו הרבי, שמע נא היטב לאשר אני מצוה אותך, כשיבוא הקונה הבא לפניך וישאלך אודות מכירת דבש, תבקש ממנו מחיר כפול מהנהוג, וכשיסכים לכך תבקש מיד פי שניים ממה שהוא הסכים, וכך תוסיף עוד ועוד במחיר - אל תפחד, תמשיך להעלות ולהעלות את המחיר ללא מעצור וללא רחמנות (כלשון בני אדם, עד הסוף).

יצא החסיד מבית רבו וחשב לעצמו, כיצד אעשה זאת, כמה מעות אוכל לבקש על צנצנת דבש אחת. אבל מאחר שהיה חסיד מאמין באמונת צדיקים החליט לעשות כדבר הרבי ויהי מה. אחר הדברים האלה שב לביתו, והנה הוא שומע נקישות על דלת הבית, פתח הדלת, ולפניו הגלח (כומר) דמתא... הגלח התנצל, הנה, באמת, בדרך כלל אינני קונה אצל יהודים, אבל מה אעשה שאצל הגוי מוכר הדבש נגמר כל הדבש, וכעת הנני נצרך בדחיפות לדבש. על כן באתי אליך. פתח היהודי ואמר, אצלי עולה הדבש בסך אלף רובל, הסכים הגלח כי כסף לא חסר לו... לאיך, הדבש היה נחוץ לו עד מאד. החל החסיד לגמגם, ואמר לגלח, באמת, המחיר הוא אלפיים. וכך דיבר סחור סחור עם הגלח ועלה במחיר עד שהגיע לכדי סכום שיש בו כדי לכסות חובותיו וגם כדי להשיא את כל צאצאיו ברווח אז גמר המקח למזל וברכה.

כאשר בישר החסיד לרבי על המופת הגדול, תבע ממנו הרבי, הרי ראית שהצלחת להעלותו עוד ועוד, מדוע עצרת בסכום הנ"ל, ולא המשכת לבקש עוד ועוד, והרי מן הראוי היה שתבקש פי כמה וכמה, כי את הכל היית מקבל, ואפילו היה מן הראוי שתבקש ממנו לוותר על אמונתו בנצרות, ובזה היית מעורר רוח טהרה על כל העולם וממילא היתה באה גאולה השלימה...

כיו"ב לדידן, הנה ימי החנוכה הם מקשה אחת של ניסים, בל נעצור בהסתפקות בישועה קטנה, לך בכוחך - עד כדי 'ערכת' נר למשיחי' בישועה השלימה, הרי זה כוחו של נר חנוכה, מדוע תעצור בקטנות.

והרי ידוע מאמר העולם לרמז בלשון הגמרא (ב"ק זז.) 'חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה', כי אין 'פגיעה' אלא לשון תפילה (ברכות כו:) ואלו ש'פוגעים' ומתפללים אל ה' רק בשעת ה'רעה' אינם אלא חרש שוטה וקטן... לעומתם ה'פיקח' החכם והנבון מבין להתפלל גם בעוד שהאור מאיר, למען ייטב עוד יותר. הא למדת כי שוטה נחשב מי שמתפלל

וחסדים גדולים דומיא דהשופר בראש השנה, דכלפנים דמי, ומהפך את מדת הדין והרוגז לרחמים ולרצון.

ובן איתא ב'בעל הטורים' (פר' תרומה) 'ואין בפרשת המנורה אות סמ"ך (המורה על השמן), לומר, במקום נר אין שמן ואין מזיק, ע"כ. אמור מעתה, אם נרות חנוכה הם מעין נרות המנורה במקדש, אם כן אף במקום נרות חנוכה 'אין שמן ואין מזיק' לא.

ובן רמזו צדיקים בכתוב (תהלים קיה א) 'מן המיצר קראתי י-ה ענני במרחב י-ה', דהנה 'מרחב' עולה בגימטריא כמספר 'נר', ללמדנו שבשעה שמעלה את אור הנר בידו לצאת מכל המיצרים והדוחקים ולזכות להרחבה גדולה.

ובך רימו הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע בנוסח התפלה 'בחכמה פותח שערים', דהנה שמן זית רומז לחכמה (וזה"ק ח"ג לד.), והיינו בחכמה - בעת שמדליק את הנרות בשמן זית, פותח שערים - נפתחים כל השערים לב' ונשפע שפע רב מן השמים (ישמח ישראל מטשורטקוב, חנוכה תרצ"א ד"ה בחכמה).

רבי מאיר לשחר את השומר, ואמר לו שאם יתפסוהו יאמר אלקא דמאיר ענני וינצל, והקשה מהרש"א (חא"ג יח:) איך ייחד רבי מאיר את שמו של הקב"ה על עצמו, שאמר 'אלקא דמאיר' והלא אמרו חז"ל (בר"ר צד ה) 'אין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם', ומתריץ בתירוץ השני, שלא היתה כוונתו על עצמו, אלא 'שאמר אלקא דמאיר לנו במלכות יון הקודמת, בנס הנרות של חנוכה', ונמצא, שכשאנו מבקשים תמיד 'אלקא דמאיר ענני' (והיא 'סגולה' נודעת רבות בשנים) כוונתנו לעורר את נס הנרות של חנוכה, שמכוחם ניוושע גם בשאר ימות השנה, ומעתה הגע עצמך כמה רב חילם להמשיך את הישועה בימי החנוכה עצמו.

עוד מצינו, מהרה"ק רבי חיים פאלאנזי זי"ע (רפואה וחיים אות עא) שבשעת הדלקת נרות חנוכה נעשית 'עת רצון' במרומים, ומדת הדין מתבטלת ומתעוררת מדת הרחמים. ומביא בשם הוזה"ק, שהדלקת נרות המנורה בבית המקדש הייתה מעוררת מדת הרחמים בעולם דומיא דתקיעת שופר של ראש השנה, והבי נמי מעוררת הדלקת נרות חנוכה (ששורשה ממנורת המקדש) רחמים

רק עד שנושע מעט, אז עומד מתפלתו. ואולי לכן, בימי החנוכה מדליקים ב'שמן' הרומז לחכמה - לומר לנו מעתה היו נא חכמים, ותבקשו מהבורא בתפילותיכם אף כאשר יוטב מעט, המשיכו לבקש עוד הטבה ועוד הטבה, לא להפסיק עדי נושע בתשועת עולמים.

כט. ורמזו כן בפסוק (תהלים קכד ז) 'הפח נשבר ואנחנו נמלטנו' דקאי על נרות חנוכה, כאשר תשבור ותחצה את הגימטריא של 'פח' יעלה למנין מ"ד, כמנין הנרות שמדליקים בחנוכה (ל"ו נרות ועוד שמונה שמיים). ואחרים רמזו בתיבת 'פח', שכשם שבנ"י מדליקים למטה, כך כביכול הקב"ה מדליק למעלה, וביחד עולה מספר הנרות פ"ח [כעין זה איתא בקדושת לוי (דרושים לחנוכה ד"ה בחנוכה), והוסיף, כי ר"ת של להדליק נר חנוכה הוא כמניין פ"ח]. בין כך ובין כך, ע"י הנרות זוכים להצלה של 'אנחנו נמלטנו' - להינצל מכל פגע רע ושאר פורענויות המתרגשות ובאות לעולם. ל. וב'בני יששכר' (מאמרי חודש כסלו-טבת מאמר ד אות סה) כתב, שהגם בדרך כלל סגורים שערי גן עדן בשעות הלילה, אך מדברי הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע (מדרש פינחס א) משמע, שבשעת הדלקת נרות חנוכה תרעין פתיחין אף לעת ערב.

לא. בספר 'שיח הפרשה' (פרשת תרומה) להחסידי הישיש רבי חיים יצחק שווירץ ז"ל מביא, שנהגו בבית זקינו הרה"צ רבי שלמה אלטר זצ"ל (נכדו של החידושי הרי"ם) להדליק נר כל פעם שהיו זקוקים לאיזו ישועה, כגון כשהיה חולה בתוך ביתו או יולדת ואפילו כאשר שרר מזג אויר קשה היו מדליקים נר לישועה, וכנראה ראה שכך נהגו בבית אבותיו, והוא לא פירש טעמא דמילתא, אך לפי דברי ה'בעל הטורים' (שהובא בפנים) אתי שפיר, שעל ידי הדלקת הנר דוחים ומבטלים כל הקליפות והמשטינים.

לב. הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע הגיד, דהנה ידוע שהסימנים בטור וש"ע ושאר ספרי המצוות יש בהם רמז וקשר לעצם המצוה (עי' באגרא דכלה' פרשת נשא על מצות וידוי, ועוד), ודיני חנוכה כתובים ומבוארים בש"ע או"ח מסימן תר"ע ואילך, והנה תר"ע דומה לתיבת 'תרעא' שמשמעה דלת ושער בלשון ארמי. והרמז שעל ידי הדלקת נרות חנוכה נפתחין כל שערי ברכה והצלחה, ואם אמרו (ב"ק פ:) 'ודלת הננעלת לא במהרה תפתח', ק"ו במדה טובה שהיא מרובה, שאם זכינו לתרעין פתיחין בודאי לא תהא הדלת ננעלת במהרה ונזכה לכל מיני ישועות למעלה מן הטבע.

באר הפרשה - פרשת וישב חנוכה

ועוד רמז נתנו מלשון חז"ל (שבת כב.) 'שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין', הרי שיש שייכות למזוזה עם נר חנוכה, וכמו שבמזוזה כתיב (דברים יא כא) 'למען ירבו ימיכם וימי בניכם, כך נמי יקויים בנר חנוכה.

ובשם הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע (תורת אבות פר' וישב) שהדלקת נרות חנוכה מביאה רפואה לעולם, והעמיסו בן בנוסח התפלה (יקום פורקן) 'בריות גופא ונהורא מעליא', הרי לך שזוכים לבריאות הגוף על ידי אור הנרות של מצוה, ועוד כי 'להדליק נר חנוכה' עולה בגימטריא כמניין 'מלך רופא נאמן' (518) ל"ד.

מזוני ריחי - כמו שרמז הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע בפסוק (משלי ג טז) 'אורך ימים בימינה, בשמאלה

ובזכות נרות חנוכה נוכה לכל הברכות ובפרט בבני חיי ומזוני, בני - כי הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים^ל. בן רימזו בפסוק (תהלים קיט ט) 'במה יזכה נער את ארחו', ארחו נוטריקון אור ח', שעל ידי מצות שמונת נרות חנוכה אפשר לפעול לזכות לנער, אלו בני ובני בני עוסקים בתורה ובמצוות.

חיי - כמו"ש (משלי טז טז) 'באור פני מלך חיים', שעל ידי אור הנרות זוכים לחיים טובים וארוכים. ובשם הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, שסגולת ימי חנוכה היא אריכות ימים ושנים, שהרי קבעום חז"ל (שבת כא:) להלל והודאה, והרי 'לא המתים יהללו י-ה' (תהלים קטו יז), נמצא שהמהלל את ה' יזכה לאורך ימים ושנות חיים (שש"ק ח"ב אות קנט).

סיפר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע שאחד מנכדי הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע היה דחוק לפרנסתו, ובלית ברירה יצא לחזר על הפתחים. בכואו לפני אחד הגבירים אמר לו אותו עשיר, אשאלך קושיא אחת שהנני מתקשה בה, ואם תדע ליישבה כראוי אשקול לך שכרך משלם בעין יפה. וזו היתה שאלתו, הנה אמרו חז"ל (שבת קנא:) 'אמר רב יוסף, נקיטין האי צורבא מרבנן לא מיעני, והא קא חזינן דמיעני, אם איתא דמיעני אהדורי אפתחא לא מיהדר' - אמר רב יוסף מסורת בידינו כי צורבא מדרבנן אינו נעשה עני, והקשו על כך שהרי עינינו הרואות תלמידי חכמים עניים, ותיצרו שאף על פי כן אינו מחזר על הפתחים]. וסיים הגביר את שאלתו, כיצד אתה תלמיד חכם ובנן של קדושים מחזר על הפתחים, והרי למסקנת הגמרא לא מצינו ת"ח מחזר על הפתחים. פתח הבנש"ק את פיו בחכמה, ואמר לו שאינו מפרש כראוי את דברי הגמ', אלא כך הוא ביאורם של דברים, תלמיד חכם אינו נעשה עני, ואם הינך רואה שביתו ריקם מכל ואין לו פרוטה לפרוטה הרי זה משום ש'אהדורי אפתחא לא מיהדר' - כלומר, שלא עשה את ההשתדלות המוטלת עליו לחזר על הפתחים, שאם היה עושה כן בודאי היו מרחמים עליו ונותנים לו נדבות הגונות כפי מהללו ומעמדו.

הוסיף הבית ישראל לבאר עומק הדברים, כי 'אהדורי אפתחא לא מיהדר' אין הכוונה על פתחים של מטה כי אם על פתחים של מעלה, שמי שאינו מחזר ומבקש רחמים בעת שכל פתחי שערי מעלה היו פתוחים בעתות רצון - זה האיש נשאר עני ורש. והדברים אמורים הן בגשמיות ואף גם ברוחניות - אל יהיה שוטה המאבד את שעת הכושר כששערי השמים פתוחים והוא נשאר טרוד בעסקיו ושטויותיו. ולענייננו יאמר, שבימים אלו, המביט אחר 'הדריידע"ל והפונטשעק'ס' (הסביבון והסופגניות) והולך אחריהם ואינו מקיש על שערי תפילות הפתוחים לרווחה, הרי נעבעך יישאר במצבו ל"ע כי אהדורי אפתחא לא מיהדר... והמבין יבין.

לג. כן רמזו זאת בלישנא דגמ' (שבת כא:) 'מצות חנוכה נר איש וביתו', והיינו שמסגולת המצווה שיהיה אכן 'איש וביתו' - שיהיה לו 'בית' ובני בית...

לד. כתב הרה"ק ה'מנחת אלעזר' זי"ע בספרו 'שער יששכר' (ימי אורה יד) שימי חנוכה מסוגלים לרפואה אחר שהם ממדת הוד, ומבואר בסידור האר"י ש'בורא רפואות' הוא בחינת הוד עי"ש, ולכן אפשר לפעול רפואות וישועות בימים אלו. ואחרים רמזו במה שאמרו (ב"ק פה:) 'מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות', שעל ידי סעודות רשות הללו בשירות והודאות זוכים לרפואה ברוחניות ובגשמיות.

סיפר בעל המעשה מתושבי קוממיות ת"ו, שיום אחד התעורר משנתו והנה ראייתו אינה צלולה והוא רואה את הכל כפול ומטושטש, מיד הלך לדרוש ברופאים ומומחים שימצאו מזור למכאובו, אך לאחר בדיקות קצרות וארוכות נאלצו כולם להשיב פניו ריקם, כי לא היה בידם לרפא אותו בדרך הטבע.

הימים היו ימי חנוכה, ובעת הדלקת הנרות שפך דמעות כמים לפני הבורא שירפאהו בתוך שאר חולי ישראל ויזכה לראות כאחד האדם, ובכל אותו הזמן לא הסיר עיניו מהביט בנרות הקדושים, ואכן תפילתו התקבלה, וראייתו

ל'ב' (הוד והדר אות י) 'והנה מנהג ישראל תורה, לישב אחר הדלקה ולשים עין באור הנרות, והטעם להמשיך בזה אותן הניסים ונפלאות' על ידי הראייה' לו.

שכינה למטה מעשרה - כל יהודי אף הפחות ביותר יש לו עלייה

הרמב"ם מפליג בהלכות חנוכה (פ"ד ה"ב) וכותב 'מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד, וצריך

אדם להזהר בה', וכמדומה שבכל ספרי 'משנה תורה' לא מצינו לשון כזה על שום מצוה שבתורה, ועומק הדברים יתבאר בדרך משל, לעשיר מופלג שלקח בתו

עשר וכבוד', דשמאל רומז על נר חנוכה שמדליק בצד שמאל שבדלת, ואז נשפע עושר וכבוד לרוב (שפתי צדיק חנוכה אות ג) לה. ועוד כי אם אמרו (ביצה לב): 'כל המצפה על שלחן אחרים עולם חשך בעדו', נמצא, שבכדי שיאיר האור לאדם יש להמציא לו מוונות ברווח שלא יהא מצפה ח"ו לשולחן אחרים, אם כן בעל כרחך יזכה למונני ריחי ולא יזדקק לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלואתם.

וביותר נמשך חינא וחיסדא ממרומים על ידי ההבטה בנרות החנוכה, וכלשון קדשו של הרה"ק ה'ייטב

החלה להשתפר עד שנתרפא לגמרי למול עיניהם המשתאות של הרופאים והמומחים. והאמת שאין זה פלא כלל, כי הימים הם ימי ניסים והנהגת הבריאה היא למעלה מדרך הטבע, לכן בקל אפשר לפעול ישועות ונפלאות. לה. וכתב שם שלכן נקרא 'חנוכה געלט' (מעוה חנוכה), כי אז הוא זמן שפע העשירות.

וכן פירש הרה"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע בלישנא דגמ' (שבת קנא): 'אמר רב יוסף, נקיטינן האי צורבא מרבנן לא מיעני, והא קא חזינן דמיעני, אם איתא דמיעני אהדורי אפתחא לא מיהדר' [ובפשוטו הכוונה, שאף אם יהא ת"ח עני אך לא יחזר על הפתחים], שאם הוא עני סימן הוא שלא חזר והידר בנר חנוכה שמצוותה על פתח הבית משמאל הרומז לעשירות (הובא בלקוטי אהבת ישראל).

לו. כן אמר הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע דמהלשון שאנו אומרים 'אין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם', נראה ש'לראותם' הוא כמין השתמשות (אלא שבא לומר שהשתמשות זו מותרת), ומה השתמשות היא זו... אלא ביאורו, כמו רופאי הנפשות שמביטים בעינו של אדם ומשם יבינו מהותו ומצבו של החולה גם דרכי רפואתו יבינו מההבטה בעיניו, והכי נמי על ידי ההבטה 'באישון עינו' על הנרות חנוכה, אפשר לו לזכות לרפואת הנפש והנשמה על ידי שישאב אל תוכו מקדושת הנרות.

סיפר הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זי"ע, שפעם הזכירו לפני הרה"ק בעל ה'אוהב ישראל' מאפטא זי"ע איש שהיה שקוע במרה שחורה ובעצבות, והורה לו הרה"ק מאפטא שיביט ויסתכל בנרות חנוכה, ואכן אחר שעשה כן יצא הלה מכל מיצריו (הובא בבית ישראל לחנוכה ד"ה שמעתי).

הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (נר ד' ד"ה רק בעיניך תביט) אמר ש'אלא לראותם בלבד' קאי על הסתכלויות אסורות - שיש להם תיקון בנר חנוכה. והרחיב בזה הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע (חנוכה עמ' פה) וז"ל, ויש לומר שענין זה מרומז באומרו (תהילים ל ו) 'כי רגע באפו', ואיתא בספה"ק באפו בגימטריא חנוכה, שהרי לתקן הפגמים היא עבודה קשה, אבל כח התיקון של חנוכה שרק בעיניך תביט הוא בבחי' כי רגע באפו, שכאשר יהודי מביט בנרות חנוכה יכול לתקן ברגע אחד. 'רק בעיניך תביט ושלומת רשעים תראה' (תהילים צא ח), כשרק מביט בעיניו מיד ושלומת רשעים תראה - שמתקן ומשלים אותם עניינים בהם הוא רשע וכו'. על ידי שיהודי מברך על נרות חנוכה ומביט עליהם ומקבל על עצמו מאי דהוי הוי ומכאן ואילך לא ישוב לכסלה מועיל לו הכח של חנוכה לתקן את הכל ברגע אחד. עכ"ל.

לז. מעשה נורא שמעתי מאחד שהיה באותו מעמד נשגב, פעם אחת שהה הרה"ק מריבניץ זי"ע בימות החנוכה בלאס אנדזשעלעס (לוס אנדזלס), בין הבאים לחזות בעבודת הקודש של 'הדלקת הנרות' הגיע איש יהודי שהביא עמו 'תינוק' אחוז בידיו, והיה ניכר דאגה ואנחה על פני האיש, ומעשה שהיה כך היה, תינוק זה נולד לו לפני כמה חדשים קודם זמנו, על כן הניחוהו ב'אינקובטור', והנה, מדרכי הרפואה להניח מנורה המאירה באור חזק וחם בכדי לחמם את הוולד, אך חשש סכנה יש בדבר שמא האור הגדול יסמא את עיניו, על כן מניחים רטייה לכסות את העיניים לבל ינזקו, אכן מאת ה' היתה זאת שנפל 'הכיסוי' ונתעווור התינוק בשתי העיניים רח"ל.

כאשר הבחין בו הרה"ק הבין כי הוא בצרה גדולה ושאל עליו, וסיפרו לו מה שאירע לו ל"ע, מיד החל הרה"ק להביט בחזקה בנרות ואח"כ הביט בעיניים יוקדות על התינוק, וחזר הדבר ונשנה כשהוא מביט בנרות ובתינוק וחוזר

באר הפרשה - פרשת וישב הנוכה

למטה מעשרה' (סוכה ה.), אמנם נשתנו ימי החנוכה, שאז השכינה יורדת כביכול אף למטה מעשרה, ובשעה שהאדם עומד בחשכת הלילה בפתח ביתו מבחזין, ובמקום פחות מעשרה, סמוך לקרקע עולם, המורה על מדריגה נמוכה ופחותה ביותר, גם באותו מקום יורדת אליו השכינה^{לח}, ומאשפות ירים אביון ועני בדעת, וזו חביבותו של הקב"ה אל כלל ישראל המתגלית בימי חנוכה יותר משאר ימות השנה^{לט}.

של איש עני ואביון לו לאשה, והנה הגם שעצם מעשה הנישואין מורה על רוב אהבתו אליה שהרי מכניסה לארמונו, אך ביותר יוכיח חביבותה אצלו אם יצא מארמונו המפואר ויכנס לגור עמה בביתה הרעוע והדל, כי בזה מנלה שהוא מוכן ומזומן לוותר על כל תענוגיו וחפציו מפני חביבותה, והנמשל מוכן מאליו, שבביכול הקב"ה מלך מלכי המלכים חפץ היה להשכין שכינתו בתחתונים, והנה, בדרך כלל 'מעולם לא ירדה שכינה

חלילה, עד שלאחר עשרים דקות הכריז הרה"ק, הודו לה', התינוק כבר רואה בעינו הימנית, שוב המשיך בעבודתו הקדושה, כשהוא מביט בנרות ובעיני התינוק חליפות, עד שאמר עתה עדיין אינו רואה בעין השמאלית אבל בעזהשי"ת יראה בה בעתיד. ומסיים אותו עד ראייה לנס המופלא שהתחולל ברוב עם, כי לאחר עשרים שנה קיבל הזמנה לחתונה של אותו 'תינוק' (וכן קבלו גם שאר הנוכחים באותו מעמד) להודות ולהלל על שרואה כאחד האדם.

פשיטא שאין לנו שייכות למדרגות הנשגבות של הרה"ק מריבנין, אך ללמדנו על גודל הניסים והנפלאות הנעשים על ידי ההבטה בנרות חנוכה, ועל כוחם הגדול להאיר כל 'מחשכים', לפקוח עיניים עוורות כל אחד ואחד בשלו, ולסלק כל עקמימות שבעין...

לח. ה'ערוגת הבושם' (בפרשת ד"ה ויוגד לתמר) מוסיף לבאר במאמרם (סוכה ה.) 'מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה', שהנה ידוע ה'סולם' שהציב רבי פנחס בן יאיר כדי לזכות להשראת השכינה, וכדאיתא בגמ' (ע"ז כ:) 'מכאן אמר רבי פנחס בן יאיר, תורה מביאה לידי זהירות, זהירות מביאה לידי זריזות, זריזות מביאה לידי נקיות, נקיות מביאה לידי פרישות, פרישות מביאה לידי טהרה, טהרה מביאה לידי חסידות, חסידות מביאה לידי ענוה, ענוה מביאה לידי יראת חטא, יראת חטא מביאה לידי קדושה, קדושה מביאה לידי רוח הקודש', צא וחשוב מניין הדרגות ותמצא עשרה, וזהו מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה, שאינה יורדת למטה מעשרה דרגות אלו, ואי אפשר לזכות להשראת השכינה בלתי העולה בעשר מדרגות בהר ה', אולם חנוכה שאני, שאף מי שרחוק מכל אותם המדרגות יכול לזכות לשיא המדרגות.

לט. שנה אחת טרם ניגש הרה"ק מטאלנא זי"ע להדליק הנרות, פנה אל אחד החסידים ושאל אותו 'מי שאשתו נמוכת קומה, האם בשעה שירצה לדבר עמה תעלה האשה על כסא כדי שיהיו שווים בגובה, או שהוא יתכופף אליה', ותיכף ניגש להדליק נרות חנוכה, והסביר הרה"ק רבי מרדכי דוב מהורנסטייפל זי"ע (שהיה בן אחותו) שהרה"ק מטאלנא רצה לפרש בזה את כל מהותם של נרות חנוכה, שבביכול הקב"ה מתכופף אל כלל ישראל ונכנס למחיצתם למטה מעשרה, והיינו דאמרי אינשי (ב"מ נט.) 'איתתך גוצא גחין ולחיש לה', שדרך העולם שהבעל מתכופף אליה, ובהנהגה זו נוהג עמנו קוב"ה בימי חנוכה.

רמז לזה רימז הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע שלכן נקרא המועד 'חנוכה', מלשון 'חנו כה', פירוש, באיזה מצב שהיהודי עומד בו, משם תאיר נשמתו באור הנר.

כן פסק נמי הרמ"א בהלכות חנוכה (סימן תרעג סעיף א) בשם ה'תרומת הדשן', שנהר חנוכה (האסור בהנאה) שנתערב בשאר נרות אינו בטל אפילו באלף, כי זהו מהותו של 'חנוכה', כל יהודי חשוב הוא - בכל מצב שהוא אינו 'בטל', ולעולם לא יתייאש.

מאמר נפלא ויקר אמר איש חכם ונבון שליט"א, כשהוא מקדים לספר ממה שהיה לפני שנים רבות במקום מגוריו בעיר חיפה יצ"ו, איש אומלל ומסכן היה חי בגפו, 'כולו אומר עניות דלות ואביונות'... בבגדים מטולאים קרועים ומטונפים, ואף 'עני בדעת' היה, ודיבורו עילג. ל'פרנסתו' עסק האיש בקיבוץ נדבות בכל הזדמנות, בבית ובשדה, בבית הכנסת ובשמחות וכו', ואכן הכל היו מרחמים עליו לנוכח מראהו וממלאים ידו ב'מצלצלין'. באחד הימים ראהו (המספר) עומד בשערי הבנק, כש'בן שיחו' הוא 'לא פחות ולא יותר' - 'מנהל הבנק' בכבודו ובעצמו, הלבוש מחלצות בהידור רב, והמה משוחחים במשך זמן רב, וכך חזר ונשנה המראה מידי כמה ימים, ועשה אותו ת"ח 'חשבון' לעצמו, מה לאותו הלך ולמנהל הבנק... בעל כרחך תאמר שהלה 'גביר' אדיר ובעל בעמיו, ואין 'תוכו כברו'...

אלא שמאחר שמנהל הבנק חס על לשכתו המכובדת שלא תיטנף ח"ו על ידי אותו 'קבצן' על כן הטריח עצמו לצאת לרחוב העיר ולדבר עמו, ומעתה אם היה 'שווה' למנהל בכבודו ועצמו לצאת מלשכתו, לרדת 'מן ההר אל העם' הרי זה מוכיח בעליל שאינו סתם עוד אחד ממשתמשי הבנק, אלא הוא עשיר אדיר ויש לו למנהל 'רווחים' עצומים ממנו (ומאז חדל להעניק לו ולקיים בו 'מצוות צדקה'), ואכן 'חכם עדיף מנביא', ואחר מותו מצאו בדירתו הרים של מטילי זהב (Gold bars) כבדים, והתברר שכיוצא בזה הפקיד בכספת (סעי"ף) הבנק.

ועל של עתה נאמר לענין ימי החנוכה, הנה הרמב"ם כתב שמצות נר חנוכה היא מצוה חביבה עד מאד, כי הקב"ה יורד אלינו למטה מעשרה... והיינו שהוא מראה חביבותנו, שיש לו כביכול רווחים אדירים ועצומים עד מאד, עד שכביכול שווה לקוב"ה לעזוב את העליונים - שם יש מלאכים שרפים אופנים - ולרדת למטה מעשרה אל התחתונים, מכאן ילמד כל אחד עד היכן מחשיבים הדלקת נרות חנוכה שלו...

אגב אורחא נלמד לענייננו לכל השנה, לקח טוב ומוסר השכל, כי אם כדאי ו'שווה' כביכול למלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו 'להתעסק' עם בריות שפלות כמונו, קרוצי חומר ובשר דם, בוודאי ש'גבירים אדירים' אנו, וכביכול כדאי לו 'העסק', באשר יש לו מאתנו רווחים גדולים ועצומים...

וחשוב נא, כי הנה כביכול הקב"ה גבוה מאתנו הרבה יותר ממה שאנו מחשיבים את חשיבות המנהל, ולא ידך אנו הרבה יותר נמוכים מאתו קבצן כביכול, ומ"מ שווה כביכול לבורא לרדת עד אלינו, אמור מעתה, אל תתיאש ואל תשבר אם קשתה עליך העבודה, ואל תאמר לא לי הדברים אמורים, כי בוודאי יש להקב"ה ענין בך, ובעבודתך, עד ששוה לו לרדת עד כאן.

וביותר אומץ נאמר, למי שהקב"ה מנסה אותו בגוף או בנפש רח"ל, אל ידמה בנפשו חלילה שהוא 'מסכן ועני', או שח"ו השי"ת מאס בו ח"ו, ומשנאתו הביא עליו ייסורים הללו, אלא אדרבה, יבין וישכיל, כי אם 'שווה' לו לאבינו שבשמים 'לרדת' אליו - לנסותו בדברים קשים ופחותים, הרי זה אות ומופת כי יש לו בזה כביכול 'רווחים' בלי גבול... אלא שפעמים שה'אוצר' מוטמן ומכוסה נעלם מעיני כל חי ואפילו מה'קבצן' - זה שעומד בנסיון בעצמו... ואין לו אלא לפקוח עיניו ולהאמין בעצמו...

ומקורו טהור, מהא דאיתא בספר הקדוש 'מאיר עיני חכמים' (במה מקומות) דהנה איתא ב'ירושלמי' (ברכות ב ד) בואו ונחזיק טיבותא לרישא דכרע במודים, וביאר שם (בדרך דרוש), בואו ונכיר טובה לקוב"ה שהוא 'רישא' של כל העולם, שבשעה שאנו 'מודים' לו ומשבחים אותו, הרי הוא כורע כדי לשמוע את ההודאה, כי הרבה תענוגים ושעשועים יש לו לשמוע את ההודאה שבני ישראל מודים לו.

ואגב אורחא, נלמד לכל ענין, שיש לקב"ה 'עסק' עמנו. וכל מה שאנו עושים בעולם השפל הזה (או ח"ו לא עושים) - או מתגברים ולא עושים, הכל גלוי לפניו והכל גורם נחת רוח ושעשועים למעלה (וכמוכן שהקב"ה משלם שכר טוב ליראיו), הנה עובדא אשר שמענו ממכירי בעל המעשה, לפני כשמונה שנים קיבל על עצמו (אחר שראה בגליון באר הפרשה במעלת 'קבלה' זו) ללמוד בשולחן השבת מתוך הספר הק' בת עין, ובס"ד התמיד בכך מדי שבוע בשבוע עד עצם היום הזה. באחת התקופות אירע דבר, כי אברך זה מתמודד עם כמה וכמה חבילין דמעיקין, עד שבתקופה מסוימת עבר הסבל למעלה ראש, וכבר הרגיש שאין כוחותיו עומדים לו, באחד השבתות בעת שישב בשולחן השבת וכבר עמד לקחת את הספר וללמוד בו, החליט ברגע האחרון מרוב צערו כשהוא אומר אל לבו - הנני לומד את הספר הק' זה זמן רב, ועדיין לא נושעתי, עדיין הסבל כרוך בעקביי, א"כ מן הנראה שהרה"ק אינו שת ליבו אלי, נשכחתי כמת מלב, על כן, השבוע לא אלמד בספר הק' ויהי מה, ואכן כך עשה (וכידוע, אין אדם נתפס על צערו).

אברך זה נוהג לשבת בכל ליל שבת עם בחורים הנמנים על בני קהילתו (הנקרא באטע), שם הם מספרים סיפורי צדיקים, והוגים באמרי שפר על פרשת השבוע, ובעניני עבודת השי"ת. וראה זה פלא, הפלא ופלא, באותו שבוע שהאברך החליט שלא ללמוד בספר הק', הגיע אחד הבחורים לבאטע והוא מבקש רשות ללמוד קטע מספר הק' בת עין... (ומדובר מבחור שמגיע לבאטע אך ורק לעתים רחוקות, וגם אז, הוא אומר איזה ווארט קצר או שומע מאחרים, והנה הוא מבקש כזאת...), האברך שמע את הבקשה ועיניו מלאו דמעות, באמרו הנה חשבתני לעצמי כי אשב בחושך ואין רואה אותי, ולמעשה, אך החלטתי פעם אחת להניח את הלימוד, מיד שלח לי הקב"ה סימן ורמז מן השמים שמעשי רצויים, אלא שאין איש יודע חשבוננו של עולם (מדוע עדיין לא נושע).

וראה בזה פלאות הנהגות הבורא וגדולת מעשי הצדיקים, כי מאז ועד היום, וגם לפני כן, לא אירע מעולם כדבר הזה שהבחור ביקש ללמוד קטע מתוך הספר, אין זה כי אם אצבע אלוקים וסימן מן השמים שמחשיבים את לימודו,

איתא ב'מאור עינים' (מקץ) וז"ל, 'בחנוכה כביכול ה' מוריד את עצמו למטה מעשרה אל האדם לקרבו, וזהו שאמרו (שבת כא): 'פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת, מדליקין בהן בחנוכה', כי כמו בנר נותנין לתוכו פתילה וממלאין אותה בשמן ומדליקו, כמו כן האדם הוא פתילה, ושמן הוא החכמה שה' ממלא בו ומדליקו להיות מאיר במעשיו ובעבודתו את ה'. והנה הפתילות הם בני אדם, שאין נדלקין בשבת - שהאור אין נאחו בו מחמת שהפתילות לא טובים, והאור מסוכסכת בהם, ואי אפשר לעלות כנ"ל ושיאחו בהם האור, מדליקין בהם - בפתילות אשר לא טובים כנ"ל בחנוכה. כי ה' מוריד עצמו כביכול אל האדם ומאחזו בו את האור להדליקו, שיוכל לשוב ולחזור אל ה' ולעבדו בהתלהבות ובשכל גדול... וזה נעשה בכל שנה בבוא הזמן של מצות נר חנוכה. עכ"ל.

ובן פירש הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע (בית אהרן חנוכה מז): את הנוסח שאומרים בברכת קרי"ש דשחרית 'משפיל גאים עדי ארץ ומגביה שפלים עדי מרום' דקאי על ימי חנוכה, שהקב"ה משפיל ומוריד את השפע והאור העליון משמי מרום 'עדי ארץ', וכל

וכך אמר הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע, דהנה קדושת שבת קודש קביעא וקיימא, והיינו, שאז הקב"ה מזמין את ישראל אליו כדי ליהנות מזויו כבודו, ואילו ביום טוב שישראל מקדשים את הזמנים הרי כביכול מביאים בני ישראל את הקב"ה לבוא אצלם, אולם בימי חנוכה מבקר קוב"ה את בניו אהוביו בתוך בית האסורים שלהם, איש איש בתוך נגעו ומכאוביו בגשמיות וברוחניות במקומם למטה מעשרה, ולכן באותה שעה חייב האדם לזעוק ולשאוג בכל כוחו 'אנא ה' מלטה נפשי' וביד כל אחד ואחד לפעול בימים אלו כל מיני ישועות, שהרי הקב"ה בא כביכול לשהות במחיצתנו, ומאזין לקול שוועתנו².

וז"ל ה'דברי חיים' זי"ע (חנוכה ד"ה והלכתא), על דרך המשל, כשיושב המלך בעיר משכנו, לא יוכלו פחותי הערך ובפרט המעונשים על פי דתי המלך לבוא לפני המלך להתחנן לו, כי המה מתועבים ליכנס בהיכל מלך, אולם בשעה שהמלך נוסע על פני המדינה, דרכו לבקר בתי האנשים היושבים במסגר בלזאים, ובולם דבקים במלך ומתחננים הושיעה המלך. כך בא אלינו הבורא בימי החנוכה אל תוך 'בית האסורים' שלנו - להוציא ממסגר אסיר³.

האברך החליט על אתר להמשיך את הלימוד בספר בהתלהבות וביתר עוז (בהזדמנות שאל האברך את הבחור, מדוע בקשת דייקא באותה שבת ללמוד בספר בת עין, ענה הבחור, כי באותה תקופה בא אליו 'התעוררות' ללמוד בביתו מתוך ספר זה בשולחן השבת, ובאותו שבת שכח ללמוד בביתו, ע"כ רצה ללמוד עם חבריו בבאטע). ומכאן למדנו הפלא ופלא, כי מן השמים (וכן אפשר שקיבל תשובה מהרה"ק הבת עין בעצמו) ענהו - 'מעשיך רצויים', יודעים היטב מתי הינך לומד את הבת עין ומתי לא, בל תחשוב כי אך לריק הנך מקיים הקבלה, ואין לך כל תכלית בזה, אלא אדרבה, יודעים ומחשיבים את הלימוד.

מ. וכמו שכבר אמר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע שנה אחת בליל הסדר, בשם אביו הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע, שבאמירת 'אנא ה' שבהלל אפשר לכל אחד לפעול שימלא ה' כל משאלות לבו לטובה ולברכה, וחשבו החסידים שהכוונה על אנא ה' הושיעה נא, אולם אמר ה'אמרי אמת' - לדעתי הכוונה על אנה ה' כי אני עבדך (הובא בלב שמחה' סוכות תשמ"א), ואלו ואלו דברי אלוקים חיים, שבימי חנוכה אפשר להתפלל בין על גשמיות ובין על רוחניות, והקב"ה שומע תפלת כל פה וממלא כל בקשותיהם לטובה ולברכה, דהרי כך היא המדה, שדרך האב המבקר את בניו בבית האסורים, להשתדל לעשות כל אשר לאל ידו כדי להקל את צערם, לא ינוח ולא ישקוט עד אשר יפעל עבורם לכל הפחות נחמה פורתא, ואם כך הוא אצל בשר ודם שכוחו מוגבל, קל וחומר למלך מלכי המלכים הקב"ה אשר אין חקר לגבורתו והוא כל יכול, שבוודאי יגאל ויושיע את אהוביו מכל צרותיהם.

מא. ולכן לא חזינו בשום מועד שנקבע בימים האחרונים של החודש (המורים על חשכות, כי ישראל נמשלו ללבנה, ובסוף החודש מתמעט אורה) זולת חנוכה, וגם לא מציינו שום יו"ט שמתחיל בחודש אחד ומסתיים בתחילת חודש אחר, וכן נקבע זמנה בחודש טבת שהוא החודש של עשו הרשע כמבואר במקובלים (עי' זוה"ק ח"ג רנט), וכל זה בא לרמז, שאף בזמנים חשוכים וקשים ביותר - כסוף החודש, אפשר להתחדש באור חדש [הנרמז בתחילת החודש] על ידי האור המאיר בחנוכה, כי שאר המועדות מאירים בנפש האדם, לא כן חנוכה הוא האור עצמו, ומעט אור דוחה הרבה מן החושך.

זאת למה, כדי להגביה ולהרים 'שפלים עדי מרום' לרשות הבלי עולם הזה ברשות הרבים ממש^{כב}, ולמי למעלה למעלה, וכל יהודי מתעלה בימים אלו אף הנמצא מרחוק. לבריה חדשה^{כו}.

בה כתב הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ליקוטי הרי"ם וכן כתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ב נר א ד"ה חנוכה) וז"ל. נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו (דבר), וז"ל, ונשאר גם כן לדורות, שיש סיוע בימים מבחוזין (שבת כא:), כי מצוה זו מאירה אף למי שנפל הללו לעשות רצונו יתברך יותר מן הסדר וההנהגה

מב. הנה איתא במדרש (בר"ר סה כב), בשעה שבקשו שונאים להכנס להר הבית, אמרו, יכנס מהם – מבני ישראל תחלה אל בית המקדש, ואכן, אמרו השונאים ליוסף משייתא הכנס פנימה ומה שתוציא בידך משם יהא שלך. נכנס והוציא מנורה של זהב. משרצה לקחתה לעצמו אמרו לו הגויים אין דרכו של הדיוט להשתמש בזו – נביאנו למלך, אלא הכנס בשנית וקח לך חפץ אחר, ולא אבה בשום אופן להכנס בשנית, ומבואר שם שייסרוהו בייסורים קשים ומרים, ואעפ"כ לא הסכים להכנס באמרו - לא די שהכעסתי לאלוקי פעם אחת אלא שאכעיסנו פעם שניה, עד שלקחוהו הרשעים והכניסוהו בין שתי קורות בית הבד ורצחוהו נפש בייסורים נוראים, ועדיין זעק 'אוי לי שהכעסתי את בוראי'... ושם מובא על איש אחר שמסר נפשו למיתה, ונענה התנא יוסי בן יעזר על יוסף משייתא, בשעה קלה קדמני זה לגן עדן.

והנה יפלא, איככה עמד יוסף משייתא בנסיון כזה, בשעה שאנו רואים, כי רשע גדול היה ולא היה ירא מלהכנס למקדש, ואף רצה לקחת את המנורה לעצמו, אלא יש לבאר, שיש כל כך קדושה נוראה ועצומה ב'מנורה', עד שאפילו הרחוק ביותר ש'תופס' בה נדלק בקדושתה, ונהפך לבבו מן הקצה אל הקצה, אף הוא יוסף משייתא – תפס בשתי ידיו במנורה, ונתקדש בקדושה נפלאה עד כדי כך שרגע אחד מקודם הסכים למעשה השפל ביותר, הרי בבת אחת עלה ונתעלה לקדש שמו הגדול ברבים, עד שאף כשייסרו אותו באופן שאי אפשר להעלות על הדעת לא נכנע, וכל מה שכאב לו באותה שעה היה רק על שהכעיס את בוראו...

וכבר מילתנו אמורה שנרות חנוכה יש בהם מקדושת המנורה שבבית המקדש, נמצא שכל התופס ונאחז בהם, יוכל להתהפך ולהגיע מתחתית המדרגה עד לרום המדרגות...

מג. ובזה ביאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרמ"ו) הטעם שתקנו חז"ל ג' דרכים באופן קיום מצוות הדלקת נר חנוכה, נר איש וביתו, מהדרין ומהדרין מן המהדרין, 'להראות כי הימים אלו מאירים לכל מינים הנמצאים בבני ישראל'. ואילו הרה"ק ה'שפתי צדיק' זי"ע ביאר ביסוד הדברים מה שכתב ה'מגן אברהם' (סי' תע"ד) ש'נוהגים הנערים העניים לסבב על הפתחים בחנוכה', כי 'נערים' רומז למי שמנוער וריקם מן המצוות ח"ו, וכן 'עניים' היינו 'עני בדעת', ומחמת מצבם הם עומדים 'מבחוץ', כי לא נתקרבו אל הקדושה, אכן בחנוכה הוא שעת הכושר והוא זמן גדול להתקרב כי נפתח פתח לקרב רחוקים, על כן 'יסבבו על הפתחים' וישמעו רחוקים ויבואו...

כן רמזו לה במה שמצינו שתקנו חז"ל לרואה נר חנוכה שאף הוא מברך, ולא מצינו כן בשאר מצוות, אלא ללמד שאף מי שהוא מרוחק מן המצוה עצמה והוא עומד מרחוק כדוגמת 'הרואה', גם לו יש עלייה מכח הדלקת נר חנוכה, ואף הוא יכול לברך.

ואדרבה, מבואר בספה"ק כי עיקר היו"ט תכליתו להאיר לאותם הבינונים והחלשים, אלו המרוחקים בכל השנה, וכמו שהיו אומרים בלשון מליצה כי חנוכה הוא 'יום טוב אין די וואַכֶן' [-יו"ט בימי החול], אינו אסור במלאכה ואף אין לובשים בו בגדי שבת ויו"ט, כי שייך הוא ביותר לאלו שהם בבחי' 'ימות החול', שאף הם יוכלו להיתפס ולהיאחז באש הקדושה.

וכן אמרו בדרך צחות על הא דאיתא (משנ"ב סי' תרעג סק"ב) שמצוה מן המובחר ליקח לפתילה 'צמר גפן', כי בשפת האידיש מכנים לצמר גפן 'וואטע', ולשון נופל על לשון שהכוונה ל'רחוקים' (כי גם 'רחוקים' מכנים בשפת האידיש 'וואטע'), כי מצוה זו בכוחה לקרב את הרחוקים...

וזה האומר כי הרחיק עד מאוד, ואור החנוכה אינו יכול לרדת עד אליו הרי הוא מופקע לגמרי מכל עניין החנוכה, וכמו שרימז הרה"ק ה'נחל יצחק' מזוטשקא זי"ע בהא דאיתא בגמ' (שבת כב.) 'נר של חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה' כי לא שלטא ביה עינא, שזה האומר שר חנוכה גבוה הוא עד מאוד, ולא שלטא ביה עינא כי הוא נשגב ממנו, הרי לא עשה ולא כלום...

בכל השנה, בדרך גם ופלא^מ. עוד כתב הרה"ק ה'שפת אמת' ז"ע (הנוכה שנת תרל"ה) על הא דאיתא בגמ' (שבת כא:) תנו רבנן נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ, כי בימים הללו יש סיוע ממעל לקנות במידה גדושה 'יראת שמים', להתגבר ולנצח את יצרו, כמו שאמרו חז"ל (שבת לא:) דהמפתחות החיצוניות רומזות על יראת שמים ויראת השא"מ.

הרה"ק ה'בית אברהם' ז"ע (לחנוכה) פירש בפסוק (משלי כ כו) 'נר ה' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן', ואפשר לדרוש 'חופש' מלשון 'שחרור' כדכתיב (שמות כא כו) 'לחפשי ישלחנו', כי האור של נרות חנוכה משחרר לחרות את נשמות ישראל מכל הפסולת והרע הנטמן ב'חדרי בטן' (וכן איתא באמרי אמת תרע"ז נר ג) ^{כו}.

מד. איתא מצדיקים על דברי הגמרא (שבת כב. לגרסת השאילתות וישלח סי' כו) שצריך להניח את נר חנוכה בפתח הבית משמאל 'כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה בימין, ובעל הבית בטלית מצוייצת ביניהן, והנה מזוזה חנוכה טלית ר"ת 'מחט', כי בימים אלו אדם פותח כפתחו של מחט, והקב"ה מסייעו כפתחו של אולם בשאר ימות השנה. מה. מעשה באחד שהגיע אל הרה"ק ה'מגיד' הגדול ממעזריטש ז"ע והתאונן בפניו שאין בכוחו לעמוד ולהתגבר על כל הרהורים ודמיונות שיצרו מפתחו לחשוב בהם בכל עת מצוא ובפרט בעת 'התפילה והלימוד', מששמע ה'מגיד' את דבריו, שלחו שיפנה אל בית ה'אור המאיר' ז"ע, והוא יורה לו את הדרך הנכונה, חיש מהר עשה היהודי את דרכו אל בית ה'אור המאיר', משהגיע למחוז חפצו באישון ליל וראה שהאור מאיר בבית החל דופק על דלתות הבית ואין קול ואין עונה, אין הדלת נפתחת, מכיוון שהכפור שלט בחוצות, והיהודי הרגיש שעוד מעט קט וכולו נעשה כגליד קרח הוסיף לדפוק בדלת שוב ושוב, ועדיין לא נפתחה הדלת... אחר זמן שאל היהודי את ה'אור המאיר' מדוע לא פתחת לי את הדלת הרי נשלחתי בשליחות מיוחדת אליכם, ענהו הרה"ק, הן אמת, ובזה גופא עניתך, שבביתי אנכי הוא ה'בעל הבית' - למי שארצה אפתח את הדלת, ולמי שאין ברצוני להכניסו לא ייכנס הנה... כמו כן, דע היטב שאתה הוא 'בעל הבית' על עצמך, את מי שברצונך תכניס ומי שאינו מרוצה בפניך - אל תתן לו דריסת רגל במוחק ולבך, כי ביד בעל הבית לסגור את הדלת ולא לתת לאחרים להיכנס, ברצותו פותח וברצותו נועל, ו'בעלות' כזו צריך יהודי להראות לשטן זה היצר הבא להכשילו בעוונות, לסגור את הדלת בעדו. ולכן נקטו חז"ל בהלכות ודיני חנוכה (שאילתות פרשת וישלח סימן כו; ועי' שבת כב.) 'כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה בימין, ובעל הבית בטלית מצוייצת ביניהן, ובדווקא אמרו ובעל הבית באמצע, ולא והמדליק עומד באמצע וכיו"ב, כי בכדי שיוכל להעלות הנרות בכל פרטיהן ודקדוקיהן שתהא השלהבת עולה למעלה ותגרום נחת רוח לבורא יתב"ש, צריך המדליק להיות בעל הבית השולט על עצמו, ולא שיהיו רצונותיו ותאוותיו שולטות עליו, וימי חנוכה מסוגלים שיוכל כל אחד להשריש מדת הטהרה באבריו וגידיו לכל ימות השנה.

מו. מובא ב'בני יששכר' (מאמר הלל והודאה אות א) שבשכר נר חנוכה זוכה להינצל מדינה של גיהנם, שהרי ידוע מהמקובלים שגיהנם הוא בצפון העולם, והלא צד צפון הוא משמאל למזרח, ועל ידי ההדלקה בשמאל ניצל מאור ואש הגיהנם.

מז. צדיקי הדורות (כע"ז בתפארת שמואל חנוכה אות לו) רמזו בהא דקיי"ל (סי' תרע"א ס"ו) שמצות נר חנוכה למעלה משלושה טפחים, דהן אמת שאף מי שכבר נמצא 'למטה מעשרה' - בדיוטא התחתונה, בידו להתעלות בימים הללו ולהגיע למקום גבוה מעשרה, מכל מקום אסרו חכמים להדליק בתוך שלשה סמוך לקרקע משום לבוד וכארעא סמיכתא דמיא. והיינו שעל האדם לעשות את המוטל עליו ולפתוח פתח כדי להתעלות, וכאשר הוא עצמו יתרומם מעט להיות 'למעלה משלושה' יזכה שהקב"ה יגביהו הרבה, אבל אם ישב בחיבוק ידים ובאפס מעש ולא ידליק בתוכו את ניצוץ הקודש, אזי לא יועילו לו כל הנרות שידליק, שהרי הוא כמי שענינו עצמות, היאך יועיל האור להאיר לו. כיו"ב רימז הרה"ק ה'דמשק אליעזר' ז"ע במנהג ה'דריידעל' (סביבון), דלכאורה יש לתמוה, למה נהגו לכתוב ולחרוט בר"ת על 'דריידעל' קטן נ"ס ג'דול ה'יה ש"ם - לשם 'פרסומי ניסא', והרי עדיף היה לתלות מודעות בראש חוצות ובו ייכתב באותיות 'קידוש לבנה' כל ענין הנס, ואז יהא 'פרסום ניסא' גדול יותר, אלא מכאן, שעדיף 'דריידעל' קטן ובמילים של ראשי תיבות כשהוא מסתובב ואינו נח, יותר ממודעות גדולות העומדות דומם על מקומן ואינן עושות כלום, כי זה כל האדם לעשות ולפעול כפי כוחו ולא לנוח, אלא יעבוד ויפעל כפי כוחו ושוב אין חילוק מה יהיו התוצאות, רק אל ישב באפס מעש.

וכך היה אומר הרה"ק הבית ישראל לדקדק בלשון הגמ' 'וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו

על כן יתאזר כל אחד בעבודתו ית"ש"י, להתחדש
 בנשר נעוריו, מבלי להביט לאחוריו^מ, ויתמלא
 ברוח חיוזק כי ה' יהא בעזרו ובסעדו^{מט}.

ואותי יום יום ידרושון - התעוררות והתחדשות בהדלקת הנרות
 מידי יום ויום

בגמ' (שבת כא:), 'מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין
 נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין בית

שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך
 פוחת והולך, ובית אומרים יום ראשון מדליק אחת
 מכאן ואילך מוסיף והולך'. ומן הראוי להתבונן בטעם
 הדבר שתקנו חז"ל לאותם המהדרין וכן למהדרין מן
 המהדרין צורה אחרת באופן קיום המצוה ממי שאינו
 מהדר, ולא מצינו כן בשאר מצוות, וכגון לגבי אתרוג,
 שבין המהדרים ובין שאינם מהדרים נוטלים 'אתרוג'
 אחד, אלא שזה המהדר נוטל אתרוג נקי יותר או נאה

אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, הרי שכל הנס היה על ידי שבדקו, אבל אם היו יושבים
 ומצפים לירידת שמן מן השמים לא היו מוצאים אותו פך שמן ולא היו זכאים לנס...

הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע (גנז"י תרפ"ד) רמז לה בלשון הש"ס (שבת כב:) 'היה תפוש נר חנוכה ועומד,
 לא עשה ולא כלום', כי לא זו הדרך 'ישכון אור' - לתפוס את הנרות ולעמוד על עמדו... אלא יקיים (ישעיה ב ה)
 'לכו ונלכה באור ה' - שהאור יאיר לו להתחיל 'ללכת' בעבודת ה'.

וזו מרומז נמי בפלוגתת בית שמאי ובית הלל (שבת כא:) במנין הנרות אם 'מוסיף והולך' או 'פוחת והולך', ואומרים
 בשם הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, דלא נחלקו אלא אם פוחת או מוסיף, אבל בזה שעליו להיות הולך לא נחלקו
 כלל. כי הכל מודים שעל האדם להיות 'הולך', ולא יעמוד חלילה במקום אחד מבלי לעשות כלום.

מעשה הובא ב'שפתי צדיק' (חנוכה אות ג) בשם זקינו הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, שפעם באו חסידים אל הרה"ק
 ה'חוזה' מלובלין זי"ע, וב'פתקא' הזכירו צרתם מ'מוסר' הדר בעירם וכבר כשל כוח הסבל, הרה"ק קרא את ה'קויטל', ונענה
 'הלא איש זה מאיר בשמים בכל העולמות העליונים', ויתמהו החסידים עד מאד, הייתכן כדבר הזה - ששפל אנשים כמותו
 תאיר נשמתו כל כך, אך לא העזו לשאול על כך לרבם, לאחר זמן מה הזכירו שוב לפניו את שמו של המסור הרשע ואז
 בירכם הרבי מלובלין שינצלו מציפורניו. בהזדמנות נשאל ה'חוזה' על כך, השיב ה'חוזה', שבשעה שהגישו לפניו את הפתקא
 בפעם הראשונה הדליק ה'מסור' נרות חנוכה, ועל ידי זה שרה עליו באותה שעה אור גדול שהאיר את נשמתו.
 והנה בפי העולם מקובל ללמוד מסיפור זה את גודל הסגולה של הדלקת נרות חנוכה, המאירה אף בנשמת מסור
 רשע, אך עוד יש ללמוד ממה שאח"כ הצליח ה'חוזה' לפעול במרומים להושיע את בני העיר מידו, הרי שגם מי
 שמאיר באור עליון בשעת הדלקת נרות חנוכה לא יהא ניכר עליו שום שינוי לטובה אחר ההדלקה, אם לא יפעל
 בעצמו שתהא בר קיימא על ידי שיתחיל בעבודתו ית"ש מכאן ואילך.

מח. ידוע שהיוונים גזרו 'כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל', וביארו בזה על פי מה שאמר
 הרה"ק הר"ב מפשיסחא זי"ע (שפ"א אבות דף כג) לבאר את הלשון 'כשור לעול', כי השור החורש בשדה לעולם
 לא יעמיד עצמו להביט לאחוריו, האם הצליח בחרישה או העלה חרס בידו, ותמיד 'עיניו לנוכח יביטו' - לחרוש
 עוד כברת ארץ, ועוד כברת ארץ ללא לאות, בכי האי גוונא ממש יש לנו לעסוק בתורה ועבודה, שלא להביט לרגע
 אחד לאחורינו לראות מה העלינו בידינו, אלא לילך בדרך העולה בית קל יומם ולילה ערב ובוקר וצהרים.
 וכנגד זה נלחמו היוונים, שהם לא יכלו לסבול את עבודת בני ישראל 'כשור לעול' - שלא להביט לאחוריהם הן
 על העליות והן על הנפילות, כי ידעו שעבודה כזאת מונעת את האדם מייאוש, כי ממה יתייאש אם אינו מתבונן
 בנפילותיו, ובמה יתגאה אם לא ראה את עליותיו, ועל כן אמרו לבני ישראל - 'כתבו לכם על קרן השור שאין לכם
 חלק באלוקי ישראל', היינו שימנעו את עצמם מלעבוד את 'אלוקי ישראל' כדרכו של השור שאינו מביט אחור.
 רמז לדבר, כי 'עברייני' נוטריקון עבר יון, כי זו קליפת יון להביט אל העבר ולבוסס בבוץ ועי"ז יתקצצו כנפי רוחו
 ולא יהא בו כח להתחדש אלא תמיד יהא עברייני...

והוא מעיקרי המצוות בחנוכה, ורימזו כן המגיד מטריסק זי"ע (מגן אברהם, חנוכה ד"ה איתא בגמרא מאי חנוכה) בדבריהם
 (שבת כא:) 'כ"ה בכסלו יומי דחנוכה תמניא אינון, דלא למספד בהון', שבבוא האדם לחנך עצמו ולהתחדש, עיקר
 עבודתו - דלא למספד בהון, שלא יצטער ויתאבל על שום דבר בעולם, רק ילמד מן החשמונאים שלא שמו על לב
 על העבר והתחדשו עצמם על ידי הדלקת נרות המנורה, ובזה עוררו את הניסים והנפלאות.

מט. וכך רמז לה הרה"ק ה'שפתי צדיק' (תרס"א ד"ה איתא במדרש תצוה) בלשון הכתוב (דברים כח א) 'ונתנך ה' עליון
 על כל גויי הארץ', 'עליון' אותיות 'על יון', כי עתה הוא שעת הכושר להתרומם מכל קליפת יון.

ובאמת, כל יום ויום הרי הוא עומד בפני עצמו, כי נעשה בו נס חדש שלא היה אמש, ולא עוד אלא שהנס היה הולך וגדל, וכמו שכתבו התוס' (תענית כח: ד"ה וי"ט) וז"ל, דחנוכה דינא הוא לגמור הלל, דבל הח' ימים היה הנס מתגדל, והיה כל חר וחר יום טוב. וכעין זה כתבו הבית יוסף והב"ח (ס"י תרעג) שבכל יום נתחדש הנס ונתגבר הנס. ומהאי טעמא כתב ה'כל בו' (ס"י מד) שנהגו להחליף את הפתילות בכל יום, 'כי בכל לילה היה הנס מתחדש', ונמצא שבכל יום ויום צריך

או גדול יותר, אבל לא שמענו שהמהדרין יקחו שני אתרוגים וכדומה. ונתבאר בדברי הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תר"ס ד"ה איתא המהדרין) שכל עניינו של נר חנוכה הוא 'התחדשות' בעבודתו ית"ש, לעקור את 'ההרגל' ועשיית המצוות כמצוות אנשים מלומדה, על כן תיקנו שבכל יום ידליקו באופן שונה מיום אתמול, בכדי שלא יתרגל להדלקת נר חנוכה, אלא בכל יום יהיו בעיניו כחדשים, ויגש אל המצוה מתוך התעוררות לב בהתלהבות מחודשת²².

והוסיפו לפרש בדרך זה גם מה שנאמר (תהילים קיג ז) 'מאשפות ירים אביון', כי 'אביון' הוא אותיות 'אב יון', והוא על דרך שנאמר (להלן מה ח) 'וישימני לאב לפרעה', ופירש רש"י 'לחבר ולפטרון', והיינו גם מי שהוא אב יון - חבר ופטרון ושקוע באשפות טומאת יון רח"ל עד שהוא 'אבי אבות'... אף עליו ייאמר 'מאשפות ירים אביון' - שיזכה להתעלות עד שיהא מרומם מעל יון.

נ. והסמיק לזה (תרל"ד ליל ג ד"ה חנוכה) את לשון הכתוב (תהילים מ ג-ד) 'ויעלני מבור שאון מטיט היון וגו', ויתן בפי שיר חדש, כי טיט היון רומז ליוונים שרצו להטביעו בתוך הטיט והרפש שלהם, והקב"ה הצילנו מידם והעלה אותנו מאותו טיט היון, ועי"ז ויתן בפי שיר חדש, כי חנוכה הוא זמן של התחדשות, ושירו לה' שיר חדש. נא. מספרים על החסיד המפורסם רבי שמואל מונקעס זצ"ל, שנכנס פעם לבית המדרש ושמע איך שמלמד דרדקי קורא לפני תלמידיו את המשנה הראשונה במסכת בבא מציעא 'שנים אוחזין בטלית, זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה, זה אומר כולה שלי, וזה אומר כולה שלי, ניגש ר' שמואל ושאל - הנה בסוף 'ההלל' כופלים את הפסוקים (כמו ששינוי בסוכה לח.), ובסידורים הדפיסו את הפסוקים האלו בפעם שניה באותיות קטנות יותר, ומדוע במשנה זו שכפל התנא לומר זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה, זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי, לא נדפס פעם הב' באותיות קטנות יותר, המלמד הביט עליו בפליאה ולא ידע להיכן נוטה כוונת ר' שמואל, אך מיד 'הוא מותיב לה והוא מפרק לה', דבנידון המשנה הרי הראשון זועק בכל כוחו - כולה שלי... ואף השני יזעק לעומתו בכל כוחו - לא כן, אלא כולה שלי... וכיוצא בזה, באופן הב' שבמשנה שניהם זועקים אני מצאתיה בכל כוחם, לכן שפיר אפשר לכתוב את טענות שניהם באותיות גדולות ומאירות עינים, שהרי שניהם 'באותו כח' נאמרו, אבל בפסוקים שבהלל מדרך העולם שביום א' דחנוכה יאמרו בקול גדול בצהלה ורינה - 'זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו', ואילו ביום השני תפוג ההתלהבות, ויאמרו 'זה היום עשה ה'' יותר בנחת ובהשקט... על כן נדפסו באותיות קטנות יותר... והדברים נוקבים... דהרי אם כך הם פני הדברים בעיני ממונות, כ"ש שברוחניות צריך להיות כזאת, וחס מלקיים את המצוות בפעם השניה בלא התלהבות כעין 'האותיות הקטנות', אלא יגש אל הקודש 'בקול רעש גדול', לעשות נחת רוח להבורא יתב"ש.

נב. החסיד המפורסם רבי יוסף קאזליק זצ"ל מירושלים התגורר בשנות שחרותו בעיר זוועהיל, והיה מחסידי הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע. לאחר שנים כאשר נפגשו שניהם בירושלים עיה"ק, תינה רבי יוסף לפניו את צערו שבצעירותו בהיותו בזוועהיל הרגיש הארה גדולה בשבתות ויו"ט, ואילו עתה בארץ הקודש אינו מרגיש בכלום, השיב לו רבי שלומ'קה במשל, שקשה מאד לאדם לשאת דלי גדול מלא מים על שכמו, ואף אם יתאמץ מאד ויצליח להעבירו ממקום למקום יזיע בכל גופו ובקושי יצליח לטלטלו, ומכל מקום בהכנסו 'למקוה מים', יעלה לו הדבר בנקל, ולא ירגיש את כובד משא המים אשר על גביו, ומאי שנא, אמנם, החילוק פשוט, שכאן נכנס האיש אל תוך המים, ואילו התם נוטל את המים על גביו. הכי נמי בהיותך בחו"ל היית כמי שנושא את אורות החגים ומועדים על גביו ולכן הרגשת את ה'משא' שעליך, והרגשת קדושת היו"ט, משא"כ בארץ ישראל אינך מרגיש במאומה מפני שהנך כמי שנכנס ל'תוך' היו"ט. והנה בבואה דבבואה שייך נמי בדין, שפעמים לפני חנוכה תתלהב רוח האדם בקרבו ויתרגש לקראת הימים הגדולים הממששים ובאים, ואילו באמצע החנוכה אינו מרגיש עוד התרגשות זו - כי הנו בתוך היו"ט ועל כן אינו 'מזיע' כל כך, וממילא כל יפול רוחו בקרבו. אך מאידך זכור יזכור כי נמצא הוא בתוך הימים הגדולים והקדושים, וידע את אשר לפניו...

קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה^ג שלא אמרו קבעום להלל ולהודאה, אלא בהלל והודאה, כי היו"ט עצמו נעשה ונקבע ע"י ההלל וההודאה^ג, ורק על ידם מעוררים את הניסים שהיו בימים ההם לבוא עלינו שוב בזמן הזה - בכל שנה ושנה מחדש^ג.

להודות ולהלל יותר ממה שהודה להקב"ה עד עתה, שהרי הגדיל חסדו עלינו ביום זה יתר מהימים הראשונים, וככל שאור הנס גדול יותר כך צריך הבנה רבתית יותר לקראתנו, ועל אחת כמה וכמה שלא יהיה בבחי' 'פוחת והולך' בהדלקתו...

והנה, אמירת 'הלל' בימים אלו היא חיוב מדברי קבלה, וכמו שאמרו (פסחים קיז.) 'הלל זה מי אמרו - נביאים שביניהן תקנו להן לישראל, שיהו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבא

הודו לה' כי טוב - ועל ידי זה נזכה ל'כי לעולם חסדו' ידועים דברי הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (הנוכה ליקושים ד"ה קבעום) בלשון הגמרא (שבת כא:) 'לשנה אחרת

משל למה הדבר דומה, למי שהוצרך להגיע למשרד (אפיס) הנמצא בקומה 100 במגדל רם ונישא, נכנס למעלית (עלעוויטער) ולחץ על הכפתור המורה על מספר מאה, בבת אחת הגביה עוף והמעלית המהוללה בתשבחות עמדה בתוך כמה רגעים במחוז חפצה, הלה נשאר עמוד בה כ'גולם', ולא יצא משם... שאלוהו האנשים 'מה לך נרדם'... השיב ב'חכמתו' מה אעשה שאיני מרגיש שעומדות היו רגליי במקום גבוה 'עד השמיים' כמו קומה מס' 100... נענו לו, וכי הדבר תלוי בהרגשתך אלא במציאות הדברים, ומאחר שהאמת הוא שאתה נמצא בקומה המאה אם כן צא מ'התיבה' ולך לך למקום יעודך... כיו"ב לדידן, עומדים אנו בתוך הימים הקדושים הללו, ימי החנוכה המאירים, אך יש שנשארים עמוד כגולם על מקומם דאשתקד, בטענתם - איננו מרגישים את קדושת ומעלת ימי החנוכה... לאלו תאמר, מה מקום יש להרגשות כאלו, הרי במציאות אנו נמצאים בחנוכה, אם כן 'זוז' מהמקום אשר אתה עומד עליו 'אדמת קודש', תחל בעבודת הקודש ותגביה קרנך מעלה מעלה...

נג. מתאמרא בשם הגה"ק החיד"א על הפסוק (משלי כז כא) 'מצרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי מהללו', דהיינו דכמו שכלי המצרף מברר את ב'כסף' מתוך הפסולת המעורב בו, כן ה'כור' מטהר ומנקה את הזהב מפסולתו, כך ממש, האיש המודה, מהלל ומשבח לבוראו נטהר עי"ז מכל הפסולת, ונעשה נקי זך ומצוחצח.

כך אומרים בשם הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע על הפסוק (תהלים קו מז) 'להשתבח בתהילתך' דלא אומרים לשבח בתהילתך, דמי שמשבח את השי"ת הרי הוא בעצמו משתבח ונהיה משובח יותר, ונמצא שהוא משתבח בתהילתך היינו כשמהלל את השי"ת.

נד. וכך פירשו בעלי הרמז בלישנא דגמ' (שבת כא:) 'קבעום בהלל ובהודאה', עפ"י ביאורם של האחרונים בעניין 'קביעות עיתים לתורה', שהוא על דרך שמצינו בגמ' (ר"ה כו:) קבען פלניא, והוא מלשון גזל, (כדכתיב מלאכי ג ח, 'היקבע אדם אלוקים'), וכלומר שאף מי שטרוד ביותר בעסקיו צריך לגזול מסדר יומו ולייחד זמן ועת ללימוד התורה (ע"י בשע"ת סי' קנו סק"ב בשם בעל ההפלאה), וע"ד זה ייאמר, שהרי הקב"ה מנהיג את עולם הזה בדרך הטבע, ואין כאן המקום לניסים ולהנהגה מעל הטבע, אלא קבעום ו'גזלו' חלק מעולם העליון והמשיכו לעוה"ז על ידי הלל והודאה... נה. איתא מהרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (כסלו-טבת מאמר ד אות קלט) שקיבל מרבנותיו לפרש הפסוק (תהלים יח, ד) 'מהולל אקרא ה' ומן אויבי אוושע', כי המשכיל אינו מבקש בקשותיו מאת השי"ת דרך בקשה אלא דרך שבח, כגון אם יש לו חולה בתוך ביתו רח"ל לא יבקש על הרפואה, אלא יודה לה' וישבח שהוא רופא חולים, ועי"ז תיעשה בקשתו ממילא, והיינו דכתיב מהולל אקרא ה' - בדרך הלול ושבח אקרא להקב"ה, ולא דרך בקשה, אז מיד ומן אויבי אוושע. ובזה מפרש מדיליה מאי דכתיב (תהלים קיח כא) 'אודך כי עניתני ותהי לי לישועה', דהכי קאמר 'אודך כי (פירוש, כאשר) עניתני', כלומר בעודי בעניי אודה לך הקב"ה, ותיכף 'ותהי לי לישועה' גם בלי הבקשה.

וטעמא דמילתא, כי המתפלל ומבקש שיעשה הקב"ה עמו אזי בודקים את מעשיו אם הוא זכאי וראוי לכך, ולכן אפשר שח"ו לא תיענה בקשתו, אך בשעת הודאה שהוא משבח לה' אי אפשר לעכבו שאין כל מקטרג ומשטין כי בשמים רוצים לשמוע שבחו של מקום, על כן המשכיל מתפלל אל הקב"ה מתוך הודאה ותפלה כזו ודאי עולה עד לשמי השמים ועוברת כל המחיצות המבדילות בלי שום מפריעים ומשטינים, וממילא מובטח לו שתפילתו תתקבל. וכבר מילתנו אמורה רבות, כי על ידי שאדם אווזו בפלך ההודאה הוא ממשיך על עצמו עוד ניסים ונפלאות, ואף תפילתו נשמעת, וביסוד זה ביארו מעלת יום 'זאת חנוכה' אשר ניתן לפעול בו ישועות ללא גבול ומידה (וכאשר יתבאר להלן), כי אחר שבעת ימי הודאה אכן נקל הוא לפעול גדולות ונצורות בתפילתו...

באר הפרשה - פרשת וישב הנוכה

את חשיבות אמירת הלל בימי חנוכה אפשר ללמוד ממה שהעלה הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל להלכה בהגהות 'חכמת שלמה' (או"ח סימן תרפ"ג), בענין יהודי שהיה אסור בבית האסורים של גויים בימי חנוכה, ונתנו לו ברירה לעשות רק מצוה אחת - להדליק נרות חנוכה או להתפלל שחרית בציבור בהלל והודאה, מה עדיף, כמו כן, מה יעשה, המהלך בדרך ובשעת הדלקת הנרות הגיע למקום שיש שם נרות חנוכה עבורו, אבל אם יתעכב להדליק הנרות לא יוכל להגיע למחר למקום שמתפללים שם, ומסיק דתפלה [בציבור] בהלל והודאה עדיף, והיינו כי עיקר הימים נתקנו להלל והודאה^{נ"ח}.

עליהן^{נ"ח}, ולכשנאלין אומרים אותו על גאולתן, יש מהראשונים שסוברים דיש חיוב מן התורה לומר הלל בחנוכה, ראה בביאורו של הגאון ירוחם פישל פערלא זצ"ל ל'ספר המצוות - לרס"ג' (מצות עשה נ-ס, עמוד הנח ד"ה וראיתי) שהאריך מאד בדבריהם, ובתוך דבריו כותב קריאת ההלל כבר אמרו בפירוש שהיא מדאורייתא, על בן צריך כל איש לאזור כגבר חלציו, לקיים מצוה זו בשלימות מתוך שמחה וחדוה^{נ"ח}, ואף שאומרה שמונת ימים בזה אחר זה יתחדש לאומרה בכל יום בהתחדשות והתלהבות כראוי וכנכון לעומד ומהלל לבוראו על ניסיו ונפלאותיו.

נו. בביאור הלשון 'על כל צרה וצרה שלא תבוא עליהן' פירש רש"י (ד"ה ועל כל צרה) לישנא מעליא הוא דנקט, כלומר שאם חס ושלום תבוא צרה עליהן ויושעו ממנה אומרים אותו על גאולתן. אכן ה'בן יהודיע' כתב, ועוד נ"ל נקיט כן, לומר שתיקנו לאומרו על כל פרק ופרק, וכווננו בזה שתהיה בו תועלת באמירתו גם כן בעבור על כל צרה שתהיה נגזרת בעולם שלא תבוא עליהם שיגאלו ממנה בשביל ההלל, כי זכות זה של אמירת ההלל דוחה הצרה מעליהם וגם אם מוכרח שתבוא עליהם יהיו נגאלים ממנה תיכף. עכ"ל.

נפלאות אמרו במה שפסק הרמ"א (או"ח קפ"ד) 'ואומרים על הנסים בחנוכה ובפורים קודם 'ועל הכל', ואם לא אמרו אין מחזירין אותו, ומכל מקום יוכל לאומרו בתוך שאר 'הרחמן', ויאמר הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה בימים ההם וכו', והכי נהוג, ולכאורה יש להקשות שהנה 'חוטא נשכר', מי שלא אמר על הניסים זוכה להתפלל שהרחמן הוא יעשה לנו ניסים, ואילו זה שקיים את תקנת חז"ל ואמר 'על הניסים' אינו זוכה לבקש לזכות לניסים, ומדוע יגרע חלקו... אלא, כי המודה ומהלל לה' בזמנו אינו צריך לבקש על הניסים... כי ההודאה תמשיך עליו את כל הטוב והחסד, ורק מי ששכח ולא הודה הוא הנצרך לבקשת רחמים...

נד. פעם נכנס הגאון רבי דוב בעריש וויידנפלד גאב"ד טשעבין זצ"ל אל בית המדרש בימי החנוכה, ובטרם תפילת שחרית אמר למתפללים, שיש לכוון באמירת הלל בחנוכה יותר מבראש חודש, לאומרו בנעימה מתוך שמחת הלב, כי בחנוכה יש חיוב מדברי קבלה לאומרו ואילו בר"ח אינו כי אם מדרבנן משום מנהג אבותינו בידינו (עי' תענית כח:). ואכן במקור הדין לאמירת 'הלל' בחנוכה במסכת סופרים (פ"כ ה"ט) איתא וצריך לקרותה בנעימה, משמע שעיקר התקנה נקבעה לאומרה בנעימה ובזמרה.

בימי הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע נכנס 'דיבוק' בתוך גופו של אדם והלה סבל ממנו רבות, הביאו את החולה אל הרה"ק מצאנו שיושיעו, ויוציא ממנו את נשמת הדיבוק, אותם ימים ימי חנוכה היו, הורה להם הרה"ק מצאנו שכאשר יאמר למחר את ההלל בבית המדרש יכניסו את החולה לשם, ואכן, תיכף בכניסתו לביהמ"ד יצא הדיבוק דרך החלון. והגם שאין לנו עסק בנסתרות, אולם עלינו ללמוד מכאן, שעל ידי אמירת ההלל כדבעי אפשר לצחצח את הנפש מכל מרעין בישין שנדבקו בנשמותינו הטהורות, שגם הם בתורת 'דיבוקים' נינהו, אמן כן יהי רצון.

נח. הנה לא תקנו חז"ל הזכרת חנוכה בברכת 'מעין שלוש', ללמדנו כי אי אפשר להודות 'בקיצור' או רק 'מעין' (דוגמת מעין שלש שהיא קיצור ומעין ברכת המזון), אלא צריך להרבות בהודאה. וכמו שידוע על הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע שכשרצה להודות לאי מי על טוב שגמל עמו, היה מחזר אחריו להודות לו בעצמו, ולשאלת מקורביו הרי לדברים רבים ממנה הרבי שלוחים, אף בזה ימנה הרבי שליח ולא יצטרך לטרוח כ"כ, נענה הרה"ק ואמר הנה מצינו כי אף ב'חזרת הש"ץ' יש 'מודים דרבנן' שהציבור אומרים בעצמם (ואינם 'שומעים' מהש"ץ את ה'מודים' שלו), כי מודים - על האדם להודות בעצמו ולא ע"י שלוחים (עיי' א"ר קכ"א).

ובדרך זה ביארו עוד מנהג ישראל שכל אחד ואחד מבני הבית מדליק כ'מהדרין' מן המהדרין, אף שמעיקר הדין סגי ב'נר איש וביתו', ולכאורה מאי שנא משאר מצוות שאחד מוציא את כולם. אלא כי 'הנרות הללו' אנו מדליקין על הניסים וכו' כדי להודות ולהלל לשמך הגדול, וכלשון הרמב"ם (הל' חנוכה ג ג), 'ומדליקין בהן הנרות בערב על

דלא למיספד בהון - ימי שמחה והלל

בתב הרמב"ם (פ"ג ה"ג), 'ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור, שיהיו שמונת הימים האלו שתחילתן מליילי חמישה ועשרים בכסליו ימי שמחה והלל', ועל פי זה כתב הט"ז (סי' תע"ר ס"ד) מצוה לשמוח בחנוכה. וכן הוא ב'סדר היום' (לחנוכה) 'ימי חנוכה אין להתעצב בהם', כי אם להראות ששון ושמחה על כל הטוב שעשה עמנו אלוקינו בימים האלו^{סא}.

על אחת כמה וכמה, באותו הזמן בו עומד ומדליק את הנרות ומקיים מצוות חז"ל שצריך להרבות בשמחה של מצוה, מתוך אהבת ה' שציווה עליהן, ומתוך שבח והודאה לא-ל הטוב. וכמו שכתב בספר 'מנוחה וקדושה' (להג"ר ישראל איסר זצ"ל, תלמיד הגר"ה מוואלוז'ין זי"ע) וז"ל, אותם שמקדימים להדליק קודם תפילת ערבית, מכל מקום רצים תיכף אחר ההדלקה למהר לביהכ"נ להתפלל, גם זה אינו נכון, הא למה זה דומה למי שבא

פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס, וממילא חובת גברא היא על כל אחד, ואין די בהודאה על ידי בעל הבית בלבד...

והנה איתא (שו"ע תרעג ס"א ובהג"ה) 'כל השמנים כשרים לנר חנוכה וכו', ומיהו שמן זית מצוה מן המובחר, ואפשר לבאר הרמז בדבר, בהקדם מה שאמר הרה"ק ה"ייטב לב' זי"ע שהנה אנו אומרים (בתפילת נשמת) 'שכן חובת כל היצורים, וראשי התיבות הם 'שכחה', שכן זה דרך הבריות לשכוח מחובתם להודות ולהלל... ומהאי טעמא מחזירים אחר 'שמן זית' שסגולתו הוא להרבות את ה'זכרון' (כדאיתא בהוריות יג:), ולמנוע את השכחה מאותו חובת כל היצורים להודות ולהלל...

נט. דבר חידוש הובא בספר 'תולדות הצדיק רבי יוסף זונדל מסלנט' (עמ' טז) 'פעם אחת היה מדבר עם אנשים בימי חנוכה, ובתוך הדברים הזכירו בסיפורם דבר אחד של צער, ואמר להם הס כי אין להזכיר דבר של צער בימים אלו כיון שחז"ל אסרו ימי חנוכה בהספד'.

ס. הרה"ק רבי פינחס דוד מבאסטאן זי"ע היה נוהג בכל שנה בליל שביעי של פסח לצאת עם קהל עדתו לחוף הים לומר את ה'שירה', ואח"כ היו יוצאים במחול ובריקודים ועל דרך שנאמר 'לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו כולם' (וכמנהג הרבה צדיקים). והנה בשנות המלחמה הנוראה, כשכבר החלו להגיע לעבר הים שמועות קשות ונוראות שדם ישראל נשפך כמים על ידי הרשעים ימ"ש, יצא כדרכו בקודש לומר שירה ולשוש ולשמוח, וזעקה לעברו אשה אחת מרת נפש, דם ישראל נשפך כמים ואתה רוקד... נענה הרה"ק ואמר, הנה נודע מה שכתב הרמב"ם (סוף הלכות לולב ח ט"ז) 'השמחה שישמח אדם בעשיית המצווה, ובאהבת הא-ל שציווה בהן, עבודה גדולה היא, ולכאורה מה רבותא יש בדבר שאדם שמח בעשיית המצוות עד שנחשב ל'עבודה גדולה'... אלא הכוונה היא על עת כזאת כאשר הלב שותת דם ואעפ"כ מתחזק האדם לשמוח בעשיית המצווה, זאת אכן 'עבודה גדולה היא'... ולדידן ייאמר, לכל מי אשר ליבו שותת דם רח"ל, כי המתחזק למרות כל מה שעובר עליו בגוף ובנפש, ברוח ובממון, ושמח בימים אלו, שאי אפשר להשיג עד כמה עבודתו גדולה היא ורצויה לפני המקום ב"ה, ועד כמה נחת רוח הוא מעלה לפניו יתב"ש.

סא. ויש להוסיף עוד, עפ"י המבואר שכל עניינו של חנוכה הוא חיזוק האמונה לדורות עולם שגם הטבע הוא ביד ה' ובהשגחתו, והאמונה והבטחון מביאים את האדם לידי שמחה, ומסירים ממנו כל דאגה, על כן דייקא ימי חנוכה הינם ימי שמחה.

וגם זה נרמז במנהג ישראל קדושים לשחק ב'דריידעל' (סביבון) בימי החנוכה, כי הנה הדריידעל 'עומד' על רגל אחת, מסתובב ואף 'רוקד קאדטשקע' (מין ריקוד הנקרא כן)... ולכאורה מניין לו כח גדול זה להחזיק מעמד בלא שיש לו שני רגליים 'על הקרקע' המעניקים לו יציבות... ולא עוד אלא שהוא ב'שמחה גדולה'... ואם נשאל את הדריידעל עצמו 'למדני כל התורה כולה כשאתה על רגל אחת'... יענה ויאמר, אין לי זמן להאריך... אך אומר ב'קיצור'... אכן, אם היה הדבר תלוי בי אזי כבר הייתי מוטל על הארץ מזה עידן ועידינים... כי כדברייכם, אין בי שום כח מעצמי, אלא שבא איש ואחז בי מלמעלה, הוא המסובב, והוא הנותן לי כח, אף כל הילוכי ב'מעגל' הוא רק כפי מה שהלה 'שירטט' ועשה, והנני 'רוקד' בדיוק כפי הכח שנתנו בי... כיוצא בדבר יאמר, רבים הם האנשים הנמצאים במצב שהם 'על רגל אחת', בלי שום 'קרקע' יצוקה לרגליהם, אבל הזוכה להשיג כי יש אחד יחיד ומיוחד האוחז בו מלמעלה, וכל הילוך חייו הם כפי רצונו ית', אם כן תמיד הוא בשמחה מבלי דאגה, ואף יכול 'לרקוד' באושר החיים, לעומתו, מי שלא זכה לאור האמונה אכן מרגיש תמיד חסר אונים מרוב דאגה כיצד יוכל לעמוד על רגל אחת...

וכדאיתא שהמביאין עצי המערכה היו עושין יום טוב בו ביום, וכן בביכורים היה החליל מכה לפניהם, ועל כן גזרה או מלכות יון על שני דברים אלו - לבטל מהם השמחה, נמצא שהאיש אשר נוגש אל הנרות ומדליקם מתוך קרירות וכמצות אנשים מלומדה הרי הוא כממלא אחר גזירת היוונים^{סד}... על כן שומה עלינו בפרט בימים האלה שזכינו להינצל מידם - לקיים את המצוה מתוך התלהבות ושמחת הלב שהיא היפך רצונם.

מאי חנוכה דתנו רבנן - זמן ראוי לעסק התורה

כתב ב'של"ה הקדוש' (חלק עשרת הדברות, מסכת תמיד אות קנ"ב), תוכחת מוסר לחנוכה - יחשוב שעיקרו נתקן להלל ולהודות לה' יתברך, על כי היוונים חשבו לבטל תורה ומצוות, אם בן הימים הקדושים האלה ראויים ביותר להתמדת התורה יותר מבשאר ימים^{סה}, כי תלמוד תורה כנגד כולם (פאה א א), ובפרט ב'תורה שבעל פה'.

אצלו אורח הגון וחשוב ונתן לו שלום, ואח"כ הניחו והלך לדרכו, הלא מדה היא בתורה ללמוד הסתום מן המפורש, ומצינו שהיו עוסקים ביציאת מצרים עד שבאו תלמידיהם וכו', והלא בחנוכה ג"כ מברכים שעשה ניסים, ובצד אחד הנם גדול יותר מיציאת מצרים, כי גזירת נס חנוכה היה להשמיד להרוג למי שיחזיק בתורת משה וכו', הדין נותן להתעבב איזה זמן אחר ההדלקה עם בני ביתו או בעצמו להכין לבו לשמחה על פטרונו העומד לנו בעת צרותנו^{סו}, ולפחות כל הזמן שהנרות דולקות, עכ"ל. זה לשון ה'חוות יאיר' (בהנהגות מקור חיים סימן תרעב ס"ב) 'נראה לי, דעיקר מצוה הוא שיהיה המדליק אצל הנרות חצי שעה לראות אותם ולשמחה בהם'^{סג}.

וכבר איתא בגמרא (תענית כה.) שמלכות יון (כן מבואר ב'מגילת תענית') גזרו שתי גזירות על ישראל, חדא שלא יביאו עצי מערכה לירושלים ועוד שלא יביאו ביכורים, וכתב המהרש"א יש לתת טעם שגזרו על ב' דברים אלו, לפי שב' דברים אלו היו מביאין בשמחה...

סב. אגב אורחא, הנה אומרים אנו בברכת 'ועל הניסים' בימי החנוכה - 'עמדת להם בעת צרתם', ויש שביארו הטעם שתקנו חז"ל לשון זו, דהנה איתא בגמ' (סוכה נו): 'מעשה במרים בת בילגה שהמירה דתה והלכה ונשאת לסרדיוט אחד ממלכי יוונים, כשנכנסו יוונים להיכל היתה מבעטת בסנדלה על גבי המזבח, ואמרה לוקוס לוקוס עד מתי אתה מכלה ממון של ישראל ואי אתה עומד עליהם בשעת הדחק', והרי ש'קליפת יון' היא להחשיך אור האמונה ולהחדיר דעות כוזבות שאין אתה עומד עליהם בשעת הדחק, על כן תקנו חז"ל בנוסח התפילה 'עמדת להם בעת צרתם' להשריש האמונה שהקב"ה עומד ומשגיח עלינו בשעת הדחק ונמצא עמנו בצרתנו, ועלינו לשרש ולעקור מן המח והלב כל שמץ מחשבת און שכזו.

סג. שמענו מאברך חשוב מנכבדי העיר בית שמש, אשר בערב חנוכה התעורר לבו לקיים את 'הרגיל בנר' באופן נעלה ונפלא, וקיבל על עצמו לקיים 'מצות רקידה' בכל לילה ולילה אחר הדלקת הנרות עם כל בניו, במוצאי שבת חנוכה חזר האיש לביתו באיחור רב (אחר שנסע לשהות בצל רבו לקראת שבת - בעיר אחרת) ומשנפנה להדליק נרות חנוכה מצא שבניו הקטנים כבר נמים את שנת הליל, על כן אחר ההדלקה פנה בעצמו לכל אחד ואחד מהם כשהוא במיטתו, אחז בידיו ורקד עמו - אף שהגוף ישן אך הנשמה מרגשת ברקידה דקדושה, ולחרדתו מצא אחד מבניו כשהוא 'מפרכס' (having a seizure) ונתון בסכנת חיים, מיד החיש את אנשי ההצלה שהובילו אותו במהרה לבית החולים והצילו את חייו כפשוטו (העידו הרופאים שאילו היה נשאר במצב כזה עוד כעשר דק' כבר לא היה את מי להציל), ונתקיים בו 'הרגיל בנר הווין ליה בנים' - שנשאר בנו בחיים...

סד. צדיקי הדורות הגידו כי נודע שהיוונים גזרו על שבת חודש ומילה, ור"ת של שבת חודש מילה הוא 'שמח', כי זו היתה עיקר כוונתם לעקור ולהשבית את השמחה של מצוה.

בדרך צחות אמרו, כי 'ניגונים' רבים נפוצו בקרב ישראל על הפזמון 'יוונים נקבצו עלי', לרמז שעל כל אחד לעקור את ה'יוונים' שלו...

סה. וביותר בעת הדלקת הנרות וכמו שנאמר (משלי ו כג) 'כי נר מצוה ותורה אור', כמאמרו של הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, שאחר הדלקת הנרות ראוי להגות בתורה, כי בכח התורה ישיג את שלימות האור מן הנרות

(שש"ק ח"ב, הובא בלקוטי הרי"ם, חנוכה)

וכבר שאל הרה"ק מקאזניץ זי"ע לאיש שראהו מתפלל בכוונה, האם נסית ללמוד לאחר תפילת 'אתה חונן' איזה לימוד שנתקשית בהבנתו עד עתה, והיה אומר בזה"ל, לאחר שבעיניהם רחוקים שיפעלו האיך יכולים לפעול באמת (ליקוטי הרי"ם חנוכה).

הנר ביום השמיני או נגלה לעיני כל שהוא נס שלא כפי סדר ההנהגה ומעל דרך הטבע, ובא זה ולימד על שאר הימים שהכל הוא 'מנין שמונה', אך עכ"פ זאת חנוכה' עצמו ודאי הוא תוקף הנס.

עוד הוכיחו זאת צדיקים מסדר קריאת התורה, שבכל ימי החנוכה קוראים מעניין הנשיאים, ואילו בזאת חנוכה קוראים בפר' 'בהעלותך את הנרות' שהוא ממש מעניינו של יום - הדלקת נרות, ללמדנו שהעיקר הוא ביום זה. הוסיף ה'שפת אמת' (תר"מ ד"ה אא"ז) כי הנה בכל יום קוראים סדר ההקרבה של נשיא אחד, ואילו ביום השמיני קוראים סך כל הקרבנות, 'קערות כסף שתים עשרה' וכו', ללמדנו שביום האחרון נכללים בתוכו כל הארות הימים שעברו.

והפליגו צדיקי הדורות נוראות בקדושתו, הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (חנוכה תר"מ ד"ה אא"ז) מבאר, שזאת חנוכה הוא כ'שמיני עצרת', דהנה אמרו חז"ל (הובא ברש"י ויקרא כג לו) שנקרא 'עצרת' - כי 'עצרת אתכם אצלי, כמלך שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים, כיון שהגיע זמן להפטר, אמר, בני בבקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם', והרי בפרשת אמור הסמיכה תורה את חג הסוכות לציווי הדלקת המנורה, דכתיב בתריה (ויקרא כג ב) 'ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור', ובדרך רמז מביא ה'רוקח' (ריש הל' חנוכה) שלבן קבעו שמונת ימי חנוכה דומיא דחג הסוכות שאף הוא שמונת ימים, אמור מעתה, שזאת חנוכה דומה במעמו לשמיני עצרת, ואם אמרו על שמיני עצרת בזה"ק (ה"ג לב.) ובהוא חדוותא לא משתכחי במלכא אלא ישראל בלחודדיהו (באותה שעת שמחה, לא

זו"ל הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (דרושים לחנוכה) ואם כן שעיקר הנס היה רק על שרצו להעבירו מתורתנו הקדושה, והקדוש ברוך הוא ברוב רחמיו הצילנו מגזירה הזאת, מהראוי לכל אחד אשר בשם ישראל יבונה, לשום בשכלו להתמיד בתורתו יתברך, כי הם ימים ראויים לכך, דהיינו שבכל חנוכה החל להאיר עלינו הארתו יתברך מתורתו, עכ"ל.

והרה"ק ה'מאור עינים' זי"ע (ד"ה ויהי מקין) כתב זו"ל, לזה נתן לנו השם מצות נר חנוכה, כי כל המצות שנצטוונו בבוא עת וזמן של כל מצוה ומצוה נתעורר הדבר שהיה בעת זמן המצוה כמאז ומקדם... ובחנוכה הוא עת לקרב האדם אל השם על ידי התורה, כמו מאז ומקדם בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול שהיוונים טמאו כל השמנים הם כל החכמות ולא נשאר כי אם פך אחד של שמן היא התורה, עכ"ל.

'זאת' היתה לי - תוקף מעלת האי יומא רבא ד'זאת חנוכה' ונתנה תוקף קדושת היום כי גדול היום לאדונינו, ואשר הוא עיקר ותוקף ימי האורה, הניסים והנפלאות של חג החנוכה, וכדאיתא בבית אהרן (מב.) זו"ל, פתח ואמר, עיקר הנס ביום השמיני, הנס שבכל שבעה היה הנס מ"מ עיקר הוא השמיני שהוא למעלה מהשבעה, וכפי שאומרים העולם על נס דער נס איז איבער דער זוועלט (הנס הנו למעלה מכללי העולם).

הנה"ק מאוסטרובצה זי"ע אמר, שהנה כבר היה זאת לעולמים שגר ידלוק שבעת ימים, וכמו שמצינו בשרה אמנו שדלק הנר מערב שבת לע"ש, אמנם שידלק שמונה לא מצינו אלא בחנוכה, ואכן, כשדלק

מליצה נאה אמרו בלישנא דגמ' (שבת כג:) 'הרגיל בנר הוויין ליה בנים תלמידי חכמים', כי כבר ידוע שגם הקב"ה כביכול מקיים את המצוות, וכמו שכתבו בספה"ק (קדושת לוי דרושים לחנוכה ובשא"ס) שגם הקב"ה 'מדליק נרות', והלא כולנו בנים למקום, וא"כ מסגולת המצווה שנהיה תלמידי חכמים אחר שהקב"ה הוא הרגיל בנר...

אגב גררא, מן העניין להביא מה שפירש הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע בדרך צחות, כי 'הרגיל בנר' רומז למי שלומד תורה בלילות טבת הארוכים כאשר החושך יכסה ארץ, ואז זקוק הלומד להאיר חשכת ליל ע"י הנר למען יוכל ללמוד כדרכו, בשכר זאת זוכה לבנים תלמידי חכמים (ועיין בעיון יעקב', שם).

סו. והביא ה'קדושת לוי' (קדושה חמישית) ראיה לדבר, שהרי אין לך עוד יום חול שמוציאים בו שני ספרי תורה זולת ראש חודש טבת, שבאחד הספרים קוראים פרשת ראש חודש ובשני פרשת הנשיאים לחנוכה, אלא משום שרצו חז"ל ללמדנו שהחיבה של חנוכה היא בתורה ומכאן נבין עד כמה צריך להתחזק בלימוד התורה בימים אלו.

סז. עוד כתב הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ליקוטי הרי"ם חנוכה), שבימי חנוכה נותנים כח של זכרון בתורה, שעל ידי שרצו היוונים להשכיחם תורתך נתקיים 'נקמת נקמתם' ונוסף להם זכרון.

באר הפרשה - פרשת וישב הנוכה

היה לנו לומר הלל שלם בר"ה ויוה"כ. השתא נמצא שששה ימים הראשונים של חנוכה משלמים לימי הפסח, יום ז' דחנוכה משלים לראש השנה, וזאת חנוכה היא כנגד יום הכיפורים.

וזכר הבאנו את דברי המהר"ל (נר מצוה ח"ב) שהנהגת העולם בחנוכה היא למעלה מדרך הטבע, דבהנהגת הטבע מצינו רק מספר שבע, כמו שבעה ימי שבתא ועוד, וכל הגבוה ממנין שבע הוא למעלה מדרך הטבע, ומאחר דחנוכה הוא מספר שמונה, על כן כל השפעתו עלינו הוא - ניסים ונפלאות למעלה מדרך הטבע, ולפי"ז אפשר לומר דחיבה יתירה נודעת לו ל'זאת חנוכה' שהוא יום השמיני של חנוכה, ונמצא שאז הוא שמיני שבשמינית, המורה על כפילות ההנהגה למעלה מן הטבע, גבוה מעל גבוה^ט.

ידוע בשם המקובלים - שבכל יום מימי חנוכה מתעוררת מדה אחרת משבחי הקב"ה שאומרים בברכת 'יוצר אור' (בתפילת שחרית) 'פועל גבורות, עושה חדשות,

נמצא אצל המלך כי אם בני ישראל עצמם), ומאן דיתוב עם מלכא, ונטל ליה בלחודיה, כל מה דבעי שאיל ויהיב ליה (והיושב עם המלך לבדו יקבל כל אשר ישאל מאתו), אף על זה היום נאמר כן - כל מאי דבעי שאיל ויהיב ליה^{סח}.

ומתאמרא בשם צדיקים שקדושת יום זה היא כמו יום הכיפורים, כי כבר איתא מהגר"א (על תיקוני זוהר) שחז"ל קבעו לומר הלל שלם בשמונת ימי חנוכה כנגד שמונה ימים בשנה שהיו צריכים לומר הלל שלם ואין גומרים בהם את ההלל, ובאו אלו ומשלמים על אלו, ואלו הם ח' הימים - ששה ימי פסח שאין גומרים את ההלל (שהיה לנו לומר בהם הלל השלם, אלא שבשש"פ אין אומרים מטעם (מגילה י:)) 'מעשי ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה', ואף בכל חוה"מ כן, עי' מ"ב ת"צ סק"ז), וראש השנה ויום כיפור שאין אומרים מטעם 'אפשר מלך יושב על כסא דין, וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו, וישראל אומרים שירה' (ר"ה לב:), ומשמע שם שבלא 'תשובת' ספרי חיים וכו'.

סח. ולפי זה הרווחנו ליישב קו' הבית יוסף (תר"ע), שאכן מצד הדין היה ראוי לקבוע רק שבעת ימי חנוכה, דהנס היה רק שבעת ימים, אך הקב"ה מבקש מאתנו עכנו עמי עוד יום אחד נוסף על השבעה ימים, וביום 'זאת חנוכה' מתייחד קוב"ה עם כנסת ישראל בינם לבין עצמם בייחוד עליון ונשגב, ואין המקטרגים והמשטינים רשאים להיות שם באותה שעה, וממילא ממלא קוב"ה לישראל כל משאלות לבם לטובה ולברכה.

סט. כתב הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (מאמרי חודשי כסלו טבת מאמר ב י) 'מרגלא בפומייהו דרבנן רבותינו כת הקודמים, אשר בחנוכה יש מקום לעורר פקודת עקרים ועקרות כעין ראש השנה, הנה לדעתי עיקר הסגולה ביום האחרון הנקרא פני כל זאת חנוכה', שבכח יום זה לפקוד עקרות (הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע היה חוזר על דברים אלו בשולחנו הטהור בזאת חנוכה, וכן נהגו כמה צדיקים)

סיפר הרה"ק ה'חקל יצחק' זי"ע שאביו הרה"ק ה'אמרי יוסף' זי"ע המתין שנים רבות לאחר נישואיו לזש"ק ולא נפקד, באחת השנים ב'זאת חנוכה' הזכירה אמו את עצמם לטובה לפני הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע, לא ארכו הימים ולתשעה חודשים נולד להם בן למזל"ט.

עובדא ידענא באברך שכעבור שש שנים מנישואיו הודיעו הרופא (בתקופה שלפני חנוכה) שאפסו סיכויי מלהוליד זש"ק, ויהי בליל שבת חנוכה בעודו מזמר 'מנוחה ושמחה' האיר ה' עיניו בתיבות 'קום קרא אליו יחיש לאמצ'ך', שעדיין לא השקיע כראוי בתפילה, ומאחר שמתקרב יום זאת חנוכה ישקיע בזאת ובוודאי תבוא ישועתו, וכן עשה, בליל זאת חנוכה גמר פעמיים את התהלים הוא ובני ביתו, וכמעשהו בלילה כן עשה ביום שגמר את התהלים אחר התפילה הוא ובני ביתו, ואכן... לתקופת השנה מיום אל יום נולד להם בנם הראשון, וכהיום הוא אב לו' בנים ובנות ללא ראיית פני הרופא אפילו פעם אחת.

עוד זאת מסוגל יום זה ביותר לפרנסה טובה ומזוני רוחי, וכמו שרימז הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע (זאת חנוכה) בפסוק (דה"י א' כט יא) 'לך ה' הגדולה (זה יום א' דחנוכה), והגבורה (יום ב'), והתפארת (ג'), והנצח (ד'), וההוד (ה'), כי כל בשמים ובארץ, והמתנשא לכל לראש (ו'), לך ה' הממלכה (ז) והעושר והכבוד' זה זאת חנוכה, שאפשר לזכות ביום זה לשפע רב של פרנסה ועשירות, וגם שאר ימי חנוכה מסגולים לעשירות, וכמו שכתב ב'ערוגת הבושם' (פרשת וישב) לרמז כן מן הפסוק (בראשית מה ה) 'כי למחיה שלחני אלקים לפניכם', שלחני ר"ת ל'הדליק נר ש'ל ח'נוכה ש'מונת ימים, שאם מדליק הנרות כל שמונת ימים זוכה למחיה ולפרנסה בריווח.

(הנוכה אות נג) בפסוק (תהלים מא יב) 'בזאת ידעתי כי חפצת בי כי לא יריע אויבי עלי', בזה שהבורא נתן לנו 'זאת הנוכה' ניכר גודל האהבה והרצון שחפץ השי"ת בעמו ישראל, ועלינו מוטלת החובה לנצל את הזמן כדבעי, כדי 'שלא יריע אויבי עלי', בימים ההם ובזמן הזה.

מיהו צריך לזכור את שני הצדדים, וכפי שאמרו צדיקים שמצד אחד אומרים בהתפעלות 'זאת הנוכה', היינו שאפשר להרגיש ולראות את הניסים והנפלאות הנשפעים ביום זה כי הוא עיקר החנוכה, אולם לאורך ניסא יפרש בניחותא 'זאת הנוכה', ותו לא, והיינו שהימים חולפים ועוברים, ולא יתחרט למחר שלא ניצלו כדבעי ע"א.

על כן, 'זאת' עשו וחיו, להודרו כל אחד ע"כ לקחת לידו כל איש את ספר התהלים בידו ביום גדול ונשגב

בעל מלחמות, זורע צדקות, מצמיח ישועות, בורא רפואות, נורא תהלות, ארון הנפלאות, הרי שמונה, ובכל יום יש שפע אחר כפי הסדר שנמנה כאן, נמצא שבזאת הנוכה נשפעת המדה של ארון הנפלאות, היינו שהנהגת הפלאות והניסים נעשית כמו טבע ביום זה.

וכן פירש הרה"ק מהר"ש (הראשון) מבאבוב זי"ע בפסוק (תהלים קיח כג) 'מאת ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו', שהיום השמיני המרומו בתיבת 'זאת', מוכן ומזומן לפעול דברים שהם בבחינת 'נפלאות בעינינו', וכמו שאמרו צדיקים שאפשר למשש בידים את ההנהגה הניסית הנשפעת מלמעלה ביום גדול וקדוש זה ע"כ.

'זאת' עשו וחיו - לנצל יום קדוש זה כדבעי

והנה מתנה זו מורה על האהבה רבה שיש להשי"ת אל ישראל עמו, וכמו שרימו ה'ישמח ישראל'

עוד כתב ה'אמרי נועם' (סוף יום ז' דחנוכה) כי 'בנים פרנסה' עולה כמנין 'זאת חנוכה' (497), ללמדנו שהזמן גרמא לפעול בבני ובמזוני.

וב'חסד לאברהם' (זאת חנוכה) להרה"ק רבי אברהם מראדאמסק זי"ע מביא, שיום זה מסוגל לעורר את הגאולה השלימה, כדכתיב (במדבר ז פד) 'זאת חנוכת ביום המשח אותו', 'המשח' מלשון משיח בן דוד, לרמוז שהוא הזמן המסוגל למחר ולחיים גאולתנו ביום זה.

ואחרים נתנו רמז כי ר"ת של 'משיח' הוא 'מ'דליקין ש'מונת ימי ח'נוכה', ובא ללמד שבימי חנוכה יש ניצוץ מאורו של משיח, והזמנים נעלים ונשגבים ביותר, וכאשר הגידו צדיקי הדורות רמז לדבר בלשון הכתוב (תהלים קלב יז) 'ערכתני נר למשיחי', וצריך רק להתחזק שלא תיפול עליו תרדמה גדולה ועמוקה חלילה (ראה בזרע קודש ליל א ד"ה וכן). ע. פעם נכנס יהודי אל הגאון ה'חזון איש' זצ"ל, והתאונן בפניו על מצבו הדחוק בענייני פרנסתו, והוסיף ואמר, שהוא זקוק לנס גדול כדי שיצליח לפרוע חובותיו ולחזור לדרך המלך, ולא בכל יומא מתרחיש ניסא, נענה החזו"א ותיקן אותו כך 'לאו, בכל יומא מתרחש ניסא', היינו שלא כן הוא, ויכול האדם לזכות לנס. וב'זאת חנוכה' תרווייהו איתנייהו ביה, חדא שאפשר לזכות לניסים בכל העניינים, ועוד כי בזמן זה אין טבע כלל, וכל ענייני העולם מתנהלים למעלה מדרך הטבע, ואז הנס גופא בדרך הטבע.

עא. הגה"צ רי"ש אונגאר זצ"ל גאב"ד 'חוג חתם סופר' (ב"ב) היה אומר משם רבו הרה"ק ה'ויגד יעקב' מפאפא זי"ע, שלפעמים בהגיע יום זאת חנוכה עורך האדם חשבון הנפש ונופלים בלבו מחשבות עצבות ויאוש, בראותו שלא מילא כראוי את הזמנים הקדושים בימים אלו, אמנם, על זה אמרינו ליה, התגבר בשעה זו לדחות מחשבות פסולות אלו, כי 'זאת' חנוכה, עדיין עומדים אנו בתוקפן של ימי החנוכה - עדיין אפשר לפעול נשגבות. זאת ועוד כי 'הכנעה' זו גופא היא תכלית ימי החנוכה, וזהו 'זאת חנוכה', להביא את האדם לידי שפלות וענוה (אבל לא לעצבות ויאוש ח"ו). ויזהר שלא יתקיים בו חלילה (תהלים צב ז) 'איש בער ולא ידע וכסיל לא יבין את זאת', להיות כשוטה וכסיל שאינו מבין ומנצל את גודל הזמן של 'זאת' חנוכה, ומחמת חוסר ידיעה נותן ליום זה לעבור מבלי להתאמץ למלא אסמיו בהשפעות טובות, אלא 'לו חכמו ישכילו זאת' ויבינו סגולתו של יום גדול וקדוש זה להתחזק ולומר 'בזאת אני בוטח'. עב. נודע מאמרו של הרה"ק מרוזין זי"ע (עירין קדישין השלם) מה שהצדיקים יכולים לפעול בראש השנה ויום הכיפורים יש ביד כל יהודי פשוט לפעול בזאת חנוכה.

יש שביארו את הענין כי אין נצרך כהיום הזה להביא את הניסים והנפלאות אלא הם מוכנים ועומדים בשמי מרום, על כן סגי בתפילת כל יהודי פשוט להוציאם מן הכח אל הפועל.

זה, ולפני ה' ישפוך שיחו^ע לבקש מעומק הלב שפע מכל טוב אין לנו אלא לקיים בנפשנו 'הרחב פיך ובהשתפכות הנפש שיזכה לצאת מכל המיצרים בגשמיים ואמלאהו' לבקש מבעל הרחמים ובוודאי ימלא וברוחניות^ע, כי ביום הזה אשר הבורא מריק עלינו רב משאלותינו לטובה^ע.

מעשה היה בחסיד המפורסם רבי בן ציון אוסטרובער זצ"ל, אשר המתין כעשר שנים לפני בטן ועדיין לא נושע, ונכנס בראש השנה אל רבו הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע וזעקתו בפיו, כי היום הוא 'עת פקידה' [כמו שאמרו (ר"ה יא.) בר"ה נפקדה שרה רבקה רחל וחנה] ומבקש מהרבי שיושיעו, נענה לו הרה"ק, אם אכן עת פקידה הוא היום אם כן מה אתה צריך אותי... (כמי שאומר תפעל לעצמך את ישועתך), יצא משם רבי בן ציון ונכנס אל בית המדרש וגעה בבכיה נוראה במשך שעה ארוכה, ואכן פעל את הישועה וכעבור תשע חודשים נולד לו בן במזל טוב.

אף אנו נעני ונאמר, עת רצון היום לנו, אין צורך לרוץ אנה ואנה, אלא כל אחד יכול לפעול לעצמו להיפקד בדבר ישועה ורחמים, ומה עוד, שהרי כל אחד יש בכוחו היום לשדד מערכות כצדיק הדור, וכמאמרו של הרה"ק מרוז"ן הנזכר, אם כן איפוא זאת עשו וחיו, שפכו כמים ליבכם להאיר את ה'חשכה' כל חד וחד בדידיה, כי קרובה ישועתנו לבוא.

שמעו נא למעשה נורא שאירע לפני עשרות בשנים, בישיבתו של הגאון רבי חיים יצחק חייקין מתלמידי החפץ חיים בעקס-לע-בען שבצרפת חלה אחד התלמידים ונתגלה 'גידול' בצווארו ל"ע, מיד החישו אותו לפני רופאים מומחים וכולם כאחד אמרו שיש כאן סכנת נפשות, ואין מנוס מלנתח אותו בדחיפות כדי להסיר הגידול, אולם מאידך עצם עריכת הניתוח אף היא כרוכה בסכנת נפשות, שכן אם ינתחו יתר על המידה אפילו כחוט השערה או אם שמא תזוז הסכין במשהו יש חשש מיתה בדבר, והבהילו את הבחור לרופא מומחה היושב בפאריז, ואף הוא הסכים שמוכרחים לנתחו להצילו, אבל גם הוא חשש לקחת את האחריות על עצמו. באותו הזמן התגורר הרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק זי"ע בפאריז והלכו לדרוש בעצתו לדעת כדת מה לעשות, והנה זה מעשה היה כג' שבועות לאחר חנוכה, אמר להם הרה"ק עדיין שמורים עימי פתילות מימי החנוכה העבר עלינו לטובה, קחו פתילות אלו, יניחם הבחור על אותו המקום ויסתגר בבית ג' ימים ובל יצא חוצה (ומי יעמוד בסוד קדושים), מלאו את דבריו, לאחר מכן שב הבחור אל הרופא, וזה ערך לו 'צילום' וראה שהנה סר ה'נגע' לגמרי ואין זכר למה שהיה, ויצא בהתפעלות ושאל מי הוא הרופא הלזה שעשה את הניתוח, הרי הוא ממש יחיד מומחה בתחומו שהוריד את כל מה שהיה צריך להוציא בדיוק נמרץ לא פחות ולא יותר...

ואכן, לעשות מופתים כאלו עם הפתילות לאחר חנוכה זקוקים אנו לכוחו הגדול של איש האלוקים רבי איציק'ל, אך עתה חנוכה היום, וכל אחד יכול לשדד מערכות הטבע, וכדבריו של הרה"ק מרוז"ן שאפילו איש פשוט הוא כצדיק הדור.

עג. הנה מבקשים אנו בתפילת נעילה ביוה"כ 'פתח לנו שער בעת נעילת שער', וידוע להקשות בלשון פתח לנו שער, והרי השערים פתוחים הם עדיין אלא שעומדים לנעול אותם, ומן הראוי יותר לומר 'אל תנעל'... אלא שעיקר הבקשה היא, פתח לנו שער כלומר שתפתח את השער שבנו - שערי הלב, כי ודאי ששערי שמים פתוחים אך הלב אטום וסתום, ועל כך אנו זועקים רבש"ע פתח שערי הלב בכדי שנבין ונשכיל לבקש בעד הנפש חנינה, כי אם לא עכשיו אימת. ולענייננו יאמר, כי הרבה יש לשפוך שיח בכדי שנדע לנצל את היום הגדול והקדוש הזה לטוב לנו כל השנה.

עד. פעם נכנס הרה"ק רבי ישראל מרוז"ן זי"ע בזאת חנוכה לבית המדרש, ומצא את החסידים משחקים ב'דריידעל' כמנהג ישראל תורה, נענה ואמר להם 'וואס מ'שפילט חנוכה - קען מען נאך פאר-שפילן, אבער וואס מ'שפילט זאת חנוכה - קען מען נישט פאר-שפילן...' (מה שמרוויחים בימי חנוכה, שכידוע אפשר להרויח כסף במשחק זה אפשר עוד להפסיד, שבמשחק הבא יכול להפסיד כל מה שהרויח במשחק זה, אבל מה שירוויח בזאת חנוכה יתקיים אצלו לעולם) ורמז לקניני נצח שאפשר לקנות ביום זה.

עה. כה אמר הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע בימי החנוכה ('חנוכה' ד"ה עוד אמר) צריך האדם להאמין, שבאמירת תהלים אפשר לצאת מכל השטותים ומכל המיצרים ומכל השינויים שיש לאדם - ובזה יוכל עמוד נגד מחשבות הייאוש שמכניס בו היצר.

ביותר הדברים אמורים לעניין הנוכה, שכל תכליתו להאיר את 'חשכת' הימים הבעל"ט"ע, וכמו שדייק הגה"ק מקאז'יגלוב זי"ע (ארץ צבי מועדים עמ' קע) מעצם שם 'הנוכה' שאינו אלא רק התחלה, וכדרך בני אדם הנכנסים לבית חדש ועושים 'חנוכת הבית', כי ודאי אין תכלית הכניסה אל הבית בשביל חגיגת חנוכת הבית... אלא העיקר הוא הישיבה בבית לאורך ימים ושנים, אלא ששמחים ב'מזמור שיר חנוכת הבית' כי הוא ההתחלה, כך גם ימי החנוכה לא ניתנו רק לשעתם, אלא 'חנוכה נותן בה בכל השנה' ע"ח.

וכמו שהוכיח הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ד ליל א) מהא דאיתא בגמ' (שבת כב. לגרסת השאילתות וישלח

זאת חנוכת אחרי המשח אותו - להמשיך הארות הימים לכל השנה

בתיב בפרשת חנוכת המזבח, בה קוראים בתורה ב'זאת חנוכה', 'זאת חנוכת המזבח ביום המשח אותו' (במדבר ז פד), ובהמשך נאמר (פסוק פח) 'זאת חנוכת המזבח אחרי המשח אותו', ודייק הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (הובא בליקוטי יהודה נשא עמ' ס) משינוי הלשונות, שבתחילה נאמר 'ביום המשח אותו, ולהלן כתיב 'אחרי המשח אותו', שבא הכתוב לומר, כי אין די בקבלת האורות הגדולות 'ביום חנוכת המזבח' ותו לא, אלא העיקר הוא להמשיך את השפעות הקדושות 'אחרי המשח אותו' - גם כעבור החג, שישארו אצלו לאורך ימים"ע.

עו. חותנו של הגאון רבי שלמה אייגער זצ"ל (בנו של גאון ישראל רבי עקיבא אייגער זצוק"ל) השאיר אחריו צוואה בה כתב כי הנכד הראשון מיוצאי חלציו שייקרא על שמו לאחר מותו, יזכה בסך מאה אלף רובל מתוך 'הירושה' שהותר אחריו. ותיכף לאחר פטירתו נולד בן לגר"ש זצ"ל ונקרא שמו בישראל כשם הנפטר, אלא שלדאבון לב לא האריך התינוק ימים ונסתלק לבית עולמו, כעבור זמן מה נולד בן לגיסו של הגר"ש וגם הוא נקרא על שם זקנו. ונתעורר דין ודברים אודות אותו סכום עצום למי הוא שייך, רבי שלמה טען כי הכסף שייך לו על פי דין, היות ובנו היה הראשון שקם על שם המת, והאב יורש את בנו, לעומתו טען גיסו, שכוונת הנפטר בצוואתו הייתה להעניק את המתנה לילד שישא את שמו לאורך ימים, וממילא אינו עובר לבן המת כי אם לבני החי. ונתעצמו בטענות ובדברים ומשלא הגיעו לעמק השווה הלכו לדון בדין תורה אצל הגאון הנודע בעל ה'חמדת שלמה', לאחר ששמע את טענות הצדדים אמר להם שברצונו להתיישב בדבר כמה ימים, ולבסוף הוציא את פסק דינו כי מי שאינו בר קיימא לא חשוב כ'זולד', והכסף יפול בחלקו של התינוק החי (ולא הסכים הגר"ש לקבל את הדברים, ואמר לו החמדת שלמה שבכוונה תחילה המתין ולא אמר את הדין מאחר שרצה לקבל תחילה חוות דעתו של הגרעק"א).

ולדין ייאמר, כי השפעות ואורות החנוכה הינם שווים פי כמה וכמה מאותם מאה אלף רובל... אך אם לא יקבע אותם אצלו שיהיו 'בר קיימא' - אין בהם שום תכלית, ויפרחו כלעומת שבאו...

עז. פעם ציווה הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע לומר בזאת חנוכה, 'הדרן עלך מסכת חנוכה והדרך עלן מסכת חנוכה' כלומר זכינו לקיים ולסיים את מצוות חז"ל בחנוכה, ולכן תפילתנו 'הדרך עלן' היינו שיחזור האור וישפיע ויאיר עלינו (ויתפרש 'הדרן' מלשון חזרה, וכדאשכחן בש"ס טובא עירובין נב. ועוד 'הדרי בי'), שיהיו ניכרים עלינו האורות בכל ימות השנה (בית אהרן דף מה: ד"ה לזאת חנוכה).

וכך ביאר הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע בלשון התפילה (ברכות יז.) 'שתעמידנו בקרן אורה', שנרמז בזה לאותו זמן שאנו זוכים להיות 'בקרן אורה' על ידי נרות חנוכה המאירים את החשכה, שבקשתנו היא 'שתעמידנו' - שנזכה לעמוד באותה קרן אורה לאורך ימים, ליעול ולא ליפוק...

ועוד בזה, כי הנה קיי"ל בדיני תערובות איסור והיתר, שאם האיסור הוא 'מעמיד' (וכגון אם נתן חלב בעור קיבת בהמה טריפה בכדי שיהיה גבינה, וה'קיבה' היא 'מעמידה' את החלב) אזי אפילו אם יש אלף כנגדו בהיתר - לא בטיל ונשאר באיסורו (שו"ע יו"ד סי' פז סי"א ובהג"ה), ולפי זה יש לבאר שאנו מבקשים שתעמידנו בקרן אורה, ר"ל, שקרן אור החנוכה יחדור עמוק עמוק לתוכנו עד שהוא יהא בבחינת 'מעמיד', וממילא 'לא יתבטל' גם בחלוף ימי החנוכה...

וגם זה נרמז במנהג ה'דריידע"ל', אשר האדם מסובב מעט וממשיך ה'דריידע"ל' להסתובב הרבה מאליו, כך צריך האדם 'לסובב' עצמו בימי החנוכה, ועל ידי זה 'יסתובב' הרבה כל השנה...

עח. כדברים הללו כתב גם הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (תר"פ ליל ג) ודייק מלשון הגמ' (שבת כא:): 'קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה', וכלשונו 'נראה מלשון קבעום שהאורות שישראל משיגים בחנוכה יש להם קביעות ואינם מסתלקים אחר החנוכה, ומבאר טעם הדבר, כי בשבת ויו"ט יש איסור מלאכה, וממילא כששבים לימי

שבעה"ב עם טלית מצוייצת, כי אכן אין הכוונה לזמן ההדלקה אלא למשך כל השנה כולה, שכשיצא מביתו (גם באמצע ימות הקיץ) יהא 'נר חנוכה' משמאל ומזוזה מימין והוא עצמו בטלית ביניהם. ומלבד דבריו כי נר חנוכה משפיע מקדושתו על הבית לכל השנה ומועיל לשמירה כמו מזוזה, נכלל בזה כי על האדם לקחת השפעות מנר חנוכה לכל השנה, ושלא יחזור להרגליו ולדרכיו לאחר חנוכה כאילו לא היה בלום.³

והחכם עיניו בראשו⁴ לאגור בקרבו בימי השובע' את כל ההתעוררות העצומה שהיתה מנת חלקו בימי החנוכה ואת כל כוחות הקדושה, ומהם

ס' כו) שצריך להניח נר חנוכה בפתח הבית משמאל 'כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה בימין, ובעל הבית בטלית מצוייצת ביניהן', ולכאורה יש להקשות שהרי באותו זמן שמדליק נר חנוכה אין נוהג מצות ציציית שהרי 'לילה לאו זמן ציציית הוא', ומה שייך לומר שנר חנוכה משמאל ובעל הבית בטלית מצוייצת. ומתריץ בזה"ל, אבל נראה כי ע"י מצות נר חנוכה נשאר הארה להפתח כמו מזוזה, להיות רשימו בפתח הבית בכל השנה⁵, עכ"ל. וכלומר, שכשם שכל בית צריך שתהא מזוזה בפתחו 'לשמירה' כך צריך שיהא בו 'רושם' נר חנוכה לכל השנה, ובוה מבואר דברי הגמ'

המעשה' הרי אין נמצאים באותו מקום שהגיעה אליו הארת הקדושה, ומה שאין כן חנוכה שאינו אסור במלאכה, וגם כעבור ימי החנוכה אנו עדיין באותו מקום ובאותו מצב, ובנקל יותר ניתן להשאיר את הארת החנוכה גם לאחריה.

עפ"י פירשו, שבדייקא לא תקנו חז"ל איסור מלאכה בימי החנוכה – בכדי שלא יצטרכו לעשות 'הבדלה' במוצאי חנוכה... אלא אור החנוכה ימשיך 'ללוות' אותנו בכל 'לילות טבת הארוכים' ובימי החורף והקיץ עד לחנוכה תשפ"ה... ע"ט. 'מעשה רב' הוי אצל הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע, כאשר בשנה אחת עמדה המנורה סמוך מאד לכותל, והשחירו הנרות את הכותל, לאחר חנוכה ביקשו בני הבית לנקות את הכותל, אך הרה"ק מקארלין לא נתנם לנקות, באמרו שעדיף להשאיר את הרושם של הנרות לכל השנה כולה.

ולדין ייאמר, לא באנו לומר שיש צורך דייקא ללכלך הקירות ולהשאיר רושם בכותלי הבית, אלא העיקר שיעשה רושם עמוק בקירות הלב...

פ. בדרך צחות רמזו עפ"י דברי הגמרא (ב"ק נה.) הרואה טי"ת בחלום סימן יפה לו, כי זה האיש אשר אינו מסתפק בח' ימי החנוכה, אלא ממשיך גם ליום התשיעי' ממחרת החג, אכן סימן יפה לו, ובפרט אם כה 'נדלק' באש הקודש של נר חנוכה עד שגם ב'חלום' רואה אות טי"ת ודאי ודאי שסימן יפה לו... ועוד אפשר לבאר שבאו חז"ל להורות לנו, שגם רק ה'חלום' והרצון להמשיך ליום התשיעי אף הוא לסימן יפה יחשב, כי גדול מעלת כח הרצון עד מאוד.

פא. ידוע המאמר בשם הרה"ק מרוז'ין זי"ע לרמז בכתוב בקהלת (ב יג) 'וראיתי אני שיתרון החכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך', במשל להולך ביער עבות וימש חושך סביבותיו ואינו יודע אנה ילך, והנה לפתע רואה אש מרחוק המאירה סביבותיה, החכם משקיף ובודק באותם רגעים היכן היא 'דרך המלך' שעל ידה יצא מן הסבך, ומנצל את האור למצוא דרכו, אך הכסיל אינו משתמש באור אלא יושב בחיבוק ידיים ונהנה מהרגעים העוברים עליו באורה עד שנכבית האש, והרי הוא נשאר בדד במעמקי היער בתוך עובי האפילה. על דרך זה, כאשר אנו זוכים לימי האורה בחנוכה, החכם מנצל את האור לראות היאך 'יהלך לאור ה'" גם בשאר ימות השנה...

ובזה ביארו הא דקיי"ל (שו"ע תרעג ס"א ובהג"ה) 'כל השמנים כשרים לנר חנוכה וכו'', ומיהו שמן זית מצוה מן המובחר', שהנה שמן זית רומז לחכמה (וכדאיתא במנחות פה: 'מתוך שרגילין בשמן זית חכמה מצויה בהן'), ובאו בזה לעורר אותנו להיות 'חכם הרואה את הנולד' – כל ימי השנה הבעל"ט, ולדעת היאך להמשיך מהחנוכה לכל השנה.

ואילו הרה"ק מטאהש זי"ע ביאר המעלה בשמן זית, שמטבעו הוא שמשאיר רושם במקום שנמצא, והאצבעות הממששות בנר ובפתילה למען יאחוזה האור יפה הרי הם נדבקות זה לזה מחמת השמן שנדבק בהם, ומרמז לנו שצריך להשאיר רישומא קדושה מחנוכה לכל השנה, ושהחנוכה 'תדבק' בנו לימים שלאחריה...

כעין זה הגידו חסידי קמאי במנהג חצר הקודש קארלין לשתות בזאת חנוכה מין משקה העשוי מאלכוהול וצוקע"ר (סוכר) ושאר מיני תבלין, ונקרא בשם 'פּמֶש' (פאמש), והוא ר"ת של 'פדעהו מרדת שחת' (איוב לג כד), ויש בזה לרמז שכשם שהמשקה הזה מדביק ידי הנוגעים בו, כך עלינו להידבק בחנוכה, אחזתיו ולא ארפנו...

ישאב כוחות וחיוזוק זמנים טובא גם 'בימות הרעב', על ידי שיקבל על עצמו קבלות טובות שבהם 'יקשור' את החג בעבותים^{פג}, ואין הכוונה לקבלות גדולות, כי אם לקבלות קטנות דייקא^{פד} שיוכל לעמוד בהם, ובוזה יתמשך עליו הקדושה והניסים והנפלאות גם כעבור ימי החג^{פד}.

הרחמן יעשה לנו ניסים כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בימים ההם בזמן הזה, ובזכות מתתיהו כה"ג ובניו יראנו נפלאות ובאורו נראה אור, 'אור חדש על ציון תאיר ונוכה כולנו יחד מהרה לאורו' אבי"ר.

עוד רמזו בהא דאיתא בשו"ע (סי' תרע"ז ס"ד) 'הנותר ביום השמיני מן השמן הצריך לשיעור הדלקה עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו', ללמד שנרות שמונת ימי החנוכה עליהם להאיר גם לאחר החנוכה, ומהם עושה מדורה להאיר ולהתחמם כל השנה...

פב. פעם שאל הרה"ק רבי אהרל"ע מקאזניץ זי"ע את אנשיו ובתוכם רבי אברומצ'ע שטערן ז"ל, איזה חייט תופר בחינם. אחד השיב, שהתופר בגד לעצמו הרי הוא תופר בחינם, והשני ענה לעומתו שהתופר בגד לבנו אינו עובד בעבור שכרו. עד ששאל הרה"ק את רבי אברומצ'ע ונתיירא לענות, ואמר כשם ש'מורה מוריני' שאל, כך יענה 'מורה מוריני'. ויען הרה"ק ואמר – החייט שאינו קושר לבסוף את חוטי התפירה הוא התופר בחינם, וכל עמלו אך לשווא, כי ללא הקשר האחרון כל החוטים נפרמים ומתקלקל כל הבגד. וביאר כוונתו לכל מועדים וזמנים אשר נתן לנו הבורא, ורבים אשר יעבדו כדת וכנוחן בבוא הזמנים הנשגבים, אך אינם משכילים לשמר עבודתם, בקבלות טובות וכיו"ב.

פג. ומרומז במנהג ה'דריידעל' (סביבון) שהוא מסתובב על 'שפיץ' קטן מלמטה, וע"ז מסתובב הכל, כך על גבי קבלה קטנה זו 'תסתובב' כל השנה...

וכן אומרים משם הרה"ק ר' משה לייב מסאסוב זי"ע, לרמז בפך אחד של שמן, דאע"פ שהוא דבר קטן ונראה כאינו חשוב אפ"ה דייקא מזה נמשך נס חנוכה, ללמדנו מעלת 'דבר קטן'.

ובעלי הרמז רמזו במצות נר חנוכה ש'זמנה' כל עוד שלא כלה רגל מן השוק, והיינו לכחצי שעה, ללמד שאם אתה נמצא ב'שמאל' וב'פתח ביתו מבחוץ' תקבל על עצמך למשך חצי שעה (ולא יותר)... וכמובן שכל אחד ואחד לפי עניינו ומצבו.

פד. אגב אורחא, איתא בשו"ע (סי' תרע"ז ס"ד) 'הנותר ביום השמיני מן השמן הצריך לשיעור הדלקה עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו', והיו צדיקים מפליגים בסגולת מנהג 'שריפת הפתילות', וכמו שכתב ב'סידור רבי שבת' בשם המקובלים בזה"ל, ולאחר שדולק ליל שמיני יקח כל הפתילות יחדיו וידליקם עם השמן זית הנשאר בפכים הקטנים. וסגולתו להינצל מהריגת דם בעזר ה', עכ"ל. ורמז לדבר כי מ"ד הנרות (עם השמשים) עולה כמניין 'דם', ובכלל דבריו להינצל מכל שפיכות דמים, ושלא יצטרכו עמך בית ישראל אפילו ל'בדיקת דם', אלא נזכה לבריות גופא ונהורא מעליא בלי שום צרה ועקתא. וכך היה אומר הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע בעת שריפת הפתילות ס'זאל פארברענט ווערן די גאנצע שלעכט'ס פון אידישע קינדער' – שישרף כל הרע מבני ישראל, 'רע' ברוחניות ו'רע' בגשמיות...